broj 99 cijena 60 d

SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

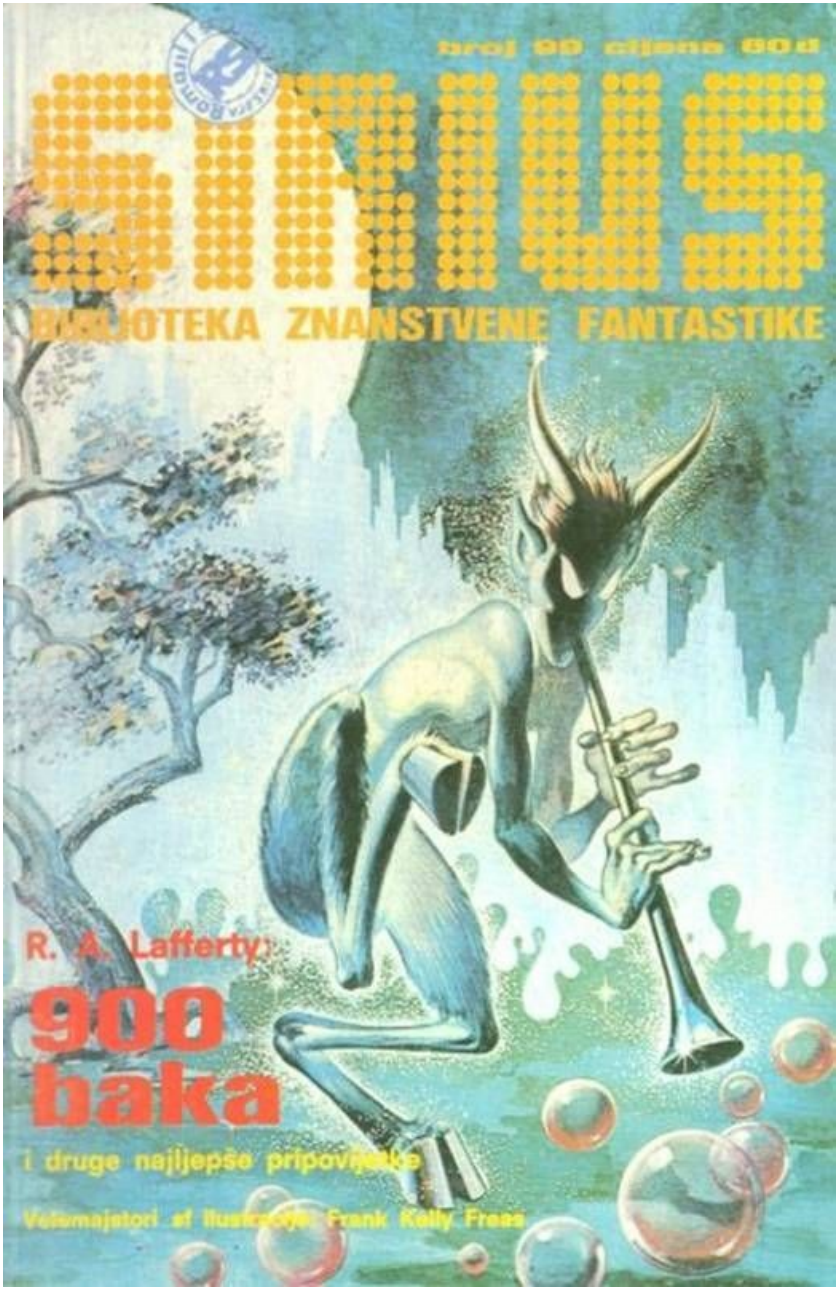

R. A. Lafferty:

900 baka

i druge najljepše pripovijetke

Velemajstori sf ilustracije: Frank Kelly Frees

Sadržaj

Sirius 99

Riječ urednika

R. A. Lafferty: 900 baka

George R. R. Martin: Kraljevi pijeska

Srđan Dragojević: Slike oko nas

Alan Ryan: Prvi i Posljednji

Goran Stanković: Devojka zelene kože

Donald Allen Wollheim: Tamo gore

Živko Prodanović: Izgubljeno putovanje

Niels E. Nielsen: Planet za prodaju

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI

Za Sirius...nije za Sirius

SIRIUS broj 99,

rujan 1984.

-SAVJET REDAKCIJE: Josip Adaković, Ljudevit Bauer, dr. Adolf Dragičević (predsjedavajući), inž. Vesna Gazdag, Igor Golik, Ana Hrastović, Marija Jurela, Borivoj Jurković, Želimir Koščević, Nada Šoljan, Ismet Voljevica.

-GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: Borivoj Jurković.

- SIRIUS – biblioteka znanstvene fantastike, izlazi svakog petog u mjesecu – Izdavač: RO Novinsko-izdavačka djelatnost SOUR-a »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR Informativno-revijalna izdanja n.sub.o. Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4 –Stručni savjet »Siriusa«: Klub prijatelja znanstvene fantastike i fantastike Sfera Zavoda za kulturu i obrazovanje, Zagreb, Ivanićgradska 42a –Adresa uredništva: »Sirius«, Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4, telefon: (041) 515-555 i 519-555 – Tisak: RO Štamparska djelatnost »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR-i Novinska rotacija n.sub.o. i TM n.sub. o., 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4.

-Cijena pojedinom primjerku 60 dinara. Pretplata: Za godinu 648 dinara (s popustom 10% 540 dinara), za šest mjeseci 300 dinara (u cijenu je uračunan popust). Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa 30101-833-1216 SOUR-a »Vjesnik«, Interna banka, s oznakom: za »Sirius«.

-UREDNIK: Borivoj Jurković. – Recenzent domaćih priča Darije Đokić I pisanih na slovenskom Žiga Leskovšek – Grafička oprema: Ivica Bartolić (omotne stranice) i Ljudevit Gaj – Lektor: Đuro Šnajder.

SCAN i OCR: Sekundica

Ispravka: Tanjica

Prelom: MasterYoda

www.sftim.com

Riječ urednika

Dragi čitatelju!

= MONOLIT. MONOLIT. MONOLIT. Ne, varate se; nisam ovu rubriku prodao ili predao EPP-u. Jednostavno se na ovaj način ispričavam za grešku u prošloj »Riječi urednika«, gdje mi je, u odlomku o novoj sf-ediciji MONOLIT, na tri mjesta promaklo pogrešno »Monitor«. Bit će da sam, pišući »riječ«, krajičkom oka promatrao svoju omiljenu istoimenu tv-emisiju, umjesto primjerak MONOLITA pokraj pisaćega stroja. Ili me je jednostavno smantala srpanjska sparina. Ili... Uglavnom, ispričavam Vam se dragi čitatelju, zbog te greške. Vama, svim čitateljima MONOLITA, i posebno njegovom pokretaču B. Kneževiću.

= U svojim pismima SIRIUSU, dragi čitatelju, najčešće me pitate kada će izaći drugi broj YU-SIRIUSA. Na žalost, moram Vam odgovoriti: u dogledno vrijeme neće izaći! Naime, prodajna mreža koja raspačava SIRIUS nije previše zainteresirana za takvo izdanje, a izdanje koje nema tko prodavati — složit ćete se s tom logikom, dragi čitatelju, zar ne? — doista nema smisla ni izdavati. Tužni ili ne zbog toga. i Vi i ja, možemo samo čekati da kultura napokon asporbira tu ekonomiku koja je toliko prodrla u nju. By the way: nije li i to ideja za sf priču?

= Kad je riječ o pričama, učestala su i Vaša pisma poput ovoga: »Molim Vas da mi pošaljete informaciju o mogućnosti slanja sf priče za Vaš konkurs. To me zanima zbog toga što sam veliki zaljubljenik sf žanra... Nadam se da ćete mi poslati upute o tome.« Što da odgovorim na to? Da se »veliki zaljubljenici sf žanra« prepoznaju po tome što ne čitaju SIRIUS pa i ne mogu znati da on nije nikada raspisao nikakav »konkurs« (natječaj) i da su sve upute o slanju priča nekoliko puta opširno opisane u SIRIUSU? To nipošto ne smijem učiniti, jer će mi moji samoupravni rukovodioci u »Vjesniku« (ako to uopće pročitaju) smjesta reći: »A, tako, ti uređuješ SIRIUS tako da ga ne čitaju ljubitelji nego samo mrzitelji znanstvene fantastike?« To ne želim riskirati, pa predlažem (ponovo, ponovo, ponovo): šaljite svoje priče — isključivo one otipkane na pisaćem stroju — na adresu otisnutu na svakom od dosadašnjih 99 brojeva SIRIUSA. A ako ne čitate SIRIUS, tada svoje priče šaljite na istu adresu.

= »Kladim se da je ovo jedno od najoštrijih pisama koje ste dosad dobili te kao takvo ne može biti objavljeno u SIRIUSU«. pišete u vrlo, vrlo opširnom pismu. Da i odgovorim: dragi čitatelju, pismo Vam je doista vrlo

zanimljivo, no ipak neće biti objavljeno u cjelini. Zašto? Zato što je tako golemo, dugo? Ne! Jednostavno zato što je o većini onoga o čemu pišete već raspravljeno na ovim stranicama. Na primjer: »Odakle Vam pravo da se u uvodnoj riječi hvališete kvalitetom SIRIUSA kad znate da ona već dugo, dugo vremena ne postoji? Vi ste sretni kad dobijete gomilu pisama u kojima se hvali sadržaj SIRIUSA. iako i sami znate na kojem su nivou ti ljudi. Ne želim nikoga vrijeđati, ali to je tako...« I sad moje protupitanje: Zar se ja samo »hvališem« u svojoj uvodnoj riječi?

I drugo: Zar biste se vi, dragi kritičaru, prihvatili uređivanja časopisa čije čitatelje potcjenjujete? Ja ne bih.

= Još Vaših pitanja (uz čestitke za stoti SIRIUS, za koje zahvaljujem najsrdačnije): »Čime ćete obilježiti stoti SIRIUS?« Na to sam već odgovorio u jednoj radio-emisiji: taj će broj biti obilježen brojem STO.

= Ovo je, inače, osamdeseta Riječ urednika. Zato: osamdeseti put

Vaš Borivoj JURKOVIĆ

R. A. Lafferty:

Nine Hundered Grandmothers

Preveo Ozren Podnar

900 baka

David Dobrić bio je perspektivan pripadnik Službe za posebne aspekte. No, kao i ostali pripadnici te Službe, imao je naviku koja nervira. Stalno je postavljao pitanje: Kako Je Sve počelo?

Svi osim Davida imali su opasna imena. Karlo Kostolom, Rocky Razbiglav, Krvavi George, Grga Grom, Mark Mrdaj (kad ti Mrdaj veli »mrdaj!«, ti mrdaš), Nenad Nevolja. Očekivalo se od njih da budu opasni, pa su si nadjenuli i opasna imena. Jedino je David — na užasavanje svog zapovjednika Karla Kostoloma — zadržao svoje vlastito.

— Ne može se postati heroj s imenom poput David Dobrić — grmio bi Kostolom — zašto ne uzmeš ime Virgil Vihor? To bi već bilo bolje. Ili Tom Toljaga, ili Bil Buzdovan, ili Kirk Koljač? Jedva da si pogledao listu prijedloga.

— Zadržat ću svoje vlastito — odgovarao bi David, i to mu je bila greška. Novo ime ponekad zna stvoriti novu ličnost. Takav je bio slučaj s Krvavim Georgeom. Jest da su mu malje na prsima bile umjetne, ali one i novo ime pretvorili su ga iz dječaka u muškarca. Da si je David nadjenuo herojsko ime Grga Grom, možda bi bio sposoban za junačka djela i da se rasrdi kao što i priliči muškarcu, a ne da se samo cereka u neodlučnosti i da se usplahireno naljuti.

Nalazili su se na golemom asteroidu Proavitusu — području koje je gotovo zvečalo potencijalnim profitom koji se mogao izvući iz njega. A opasni ljudi iz ekspedicije znali su svoj posao. Potpisali su velike ugovore na pergamentima domaće proizvodnje, načinjenim od baršunaste kože, a usporedo s time i na svojim vrpcama. Zapanjili su, zadojili, a pomalo i zaplašili nejaki narod Proavitusa. Ovdašnji redovni dvosmjerni promet bio je dovoljan razlog da im voda pođe na usta, a iz mora izvanredno zanimljivih predmeta mogla se razviti trgovina luksuznom robom.

— Svi su uspješniji od tebe — Kostolom je blago korio Davida, nakon

tri dana provedena na Proavitusu. — Čak i pripadnici Posebnih aspekata moraju misliti na materijalnu dobit. Naša nas povelja obavezuje da vodimo nekoga tvoje struke da iskoristi kulturni potencijal stvari, ali ne samo to. Naš je cilj oduvijek bio, Davide, da debelom krmku odrežemo šunkicu, to nije tajna. No, ako krmkov rep ima kulturnih osobitosti, naši su zahtjevi zadovoljeni. A ako nam te kulturne osobitosti mogu pribaviti profit, možemo nakriviti šešir. Jesi li bio u stanju pronaći išta u vezi sa živim lutkama, na primjer? One mogu imati kulturnih zanimljivosti i tržišnu vrijednost.

— Čini se da su žive lutke nešto mnogo više — reče David. — Još je mnogo stvari nerazjašnjeno. Proavitanci kažu da ne umiru, i to bi mogao biti ključ.

— Ja mislim da umiru prilično mladi, Davide. Sve aktivno stanovništvo je mlado, a oni za koje se zna da ne izlaze iz kuće tek su srednje dobi.

— Gdje su im onda groblja?

— Bit će da mrtve kremiraju.

— A gdje su krematoriji?

— Možda jednostavno prospu pepeo, ili puste da posmrtni ostaci ispare. Vjerojatno ne gaje nikakvo poštovanje prema precima.

— Postoje dokazi da im se cijela kultura osniva na izuzetnom poštovanju predaka.

— Izvoli to ustanoviti sam, Davide. Ti si pripadnik Posebnih aspekata.

David je razgovarao s Nokomom, prevodiocem i pripadnikom odgovarajuće službe na Proavitasu. Oboje su bili stručnjaci, pa su se mogli nadopunjavati u razgovoru. Nokoma je vjerojatno bila žensko. Nije bilo jasne razlike između spolova u Proavitanaca, ali ljudi iz ekspedicije bili su uvjereni da ih već mogu nepogrešivo razlikovati.

— Imaš li što protiv nekoliko izravnih pitanja? — reče joj David danas kad su se susreli.

— Jasno da ne. Kako inače naučim jezik ako ne pričati?

— Nokama, neki Proavitanci tvrde da ne umiru. Je li to istina?

— Naravno da to istina. Ako umiru, ne mogli biti ovdje da kažu da ne umiru. Ma ja se samo šalim. Ali, ne, mi ne umiremo. Ne vidimo razloga da oponašamo taj priglup tuđinski običaj. Na Proavitusu umiru samo niža bića.

— I nitko od vas ne umire?

— Ni slučajno. Zašto bi netko htio biti izuzetak u tome?

— Ali što radite kad jako ostarite?

— Tada se naša aktivnost smanjuje. Počinjemo patiti od nedostatka energije. To se vama ne dešava?

— Jasno da se dešava. Ali kamo odlazite kad postanete jako, jako stari?

— Nikamo. Ostajemo kod kuće. Putovanja su za mlađe, za aktivno stanovništvo.

— Pokušajmo na drugi način. Gdje su ti otac i majka?

— Još su aktivni. Nisu osobito stari.

— A djedovi i bake?

— Neki od njih još izlaze. Stariji od njih ostaju kod kuće.

— Pokušajmo sada ovako. Koliko baka imaš kod kuće?

— Mislim da ih imam kod kuće devet stotina. Dobro, znam da to nije mnogo, ali mi smo mlada grana obitelji. Neki iz našeg plemena imaju vrlo mnogo predaka u svojim kućama.

— I svi su ti preci živi?

— Nego šta? Pa tko još drži neživa bića? Pa to onda ne bi bili preci!

David stade procupkivati od uzbuđenja.

— A mogu li ih vidjeti? — procvrkutao je.

— Ne bi bilo baš najmudrije da vidiš ove starije — upozorila ga je Nokoma. — Na strance bi to djelovalo zbunjujući, pa ih čuvamo. Dakako, možeš ih vidjeti nekoliko desetaka.

Tada je Davidu sinulo da je možda pronašao ono što je tražio cijelog

života. Od iščekivanja uhvatila ga je panika.

— Nokoma, pa to bi mogao biti ključ — zazviždao je. — Ako nitko od vas nije nikad umro, tada ste svi na životu.

— Jasno. To ti je kao brojanje jabuka. Ne pojedeš ni jednu, i ostanu ti sve!

— Ako su prvi među njima na životu, mogli bi znati svoje porijeklo! Znali bi kako je sve nastalo! Znaju li? Znaš li ti?

— A ne. Ja ne znam. Premlada sam za Obred.

— Tko onda zna? Zna li itko?

— O, da. Svi stariji znaju kako je sve nastalo.

— Koliko su stari? Koliko su generacija stariji od tebe oni koji znaju?

— Desetak, ne više. Kad ja budem porodila deset generacija djece, i ja ću prisustvovati Obredu.

— Obredu, što je to?

— Jednom godišnje stare osobe idu vrlo starim osobama. Probude ih i zapitaju ih kako je sve nastalo. Vrlo stare osobe ispričaju im sam početak. Kako je to zabavno! Kako se smiju i kikoću! Onda se vrlo stare osobe vrate na počinak i spavaju još godinu dana. Tako se to prenosi s koljena na koljeno. To je Obred.

Proavitanci nisu bili humanoidi. No, još manje su bili »majmunoliki«, iako je to bio uobičajen naziv u žargonu istraživača. Bili su uspravni i odjeveni u odore, i pretpostavljalo se da su imali dvije noge ispod svoje odore. Ipak, kako je Kostolom rekao, »koliko mi znamo o njima, možda se kreću i na kotačima«.

Ruke su im bile izvanredno okretne. Mogli bismo ih nazvati: ruke sa stotinu prstiju. Mogli su baratati alatima, ili pak upotrijebiti vlastite ruke kao najsloženije alatke.

Krvavi George smatrao je da Proavitanci uvijek nose maske, i da im članovi ekspedicije zapravo nisu nikada ni vidjeli lica. Rekao je da su njihova tobožnja lica zapravo obredne maske, i da ljudi nisu nikada vidjeli nijedan dio tijela Proavitanaca, osim onih izuzetnih ruku, koje su možda

bile njihova prava lica.

Ljudi su se grubo podsmjehivali Davidu kad im je pokušao objasniti kakvom se velikom otkriću približio.

— Našeg malog Davida još muči kako je sve nastalo — rugao se Kostolom. — Davide, hoćeš li ikada prestati pitati što je bilo prije, kokoš ili jaje?

— Vrlo ću brzo pronaći odgovor — zapjevuši David. — Imam jedinstvenu priliku. Kad otkrijem kako su nastali Proavitanci, možda ću saznati odgovor na pitanje i kako je sve nastalo. Svi su Proavitanci još na životu, uključujući i prvu generaciju.

— Nevjerojatno je koliko si lakovjeran — zastenjao je Kostolom. Kažu da je jasan znak da je čovjek smekšao kad počne mirno podnositi budale. Dao Bog da mi se to ne dogodi.

No, nakon dva dana, sam je Kostolom potražio Davida Dobrića da porazgovaraju više-manje o istoj stvari. Kostolom je malo mozgao i sam uvidio neke stvari.

— Davide, ti si pripadnik Službe za posebne aspekte, a sve vrijeme visiš na pogrešnom aspektu.

— A to je?

— Kakve ima veze kako su stvari počele? Važno je da bi to moglo ići u nedogled.

— Ali ja baš želim otkriti početak —r reče David.

— Budalo jedna, možeš li ti išta shvatiti? Što to Proavitanci imaju tako osobito, a da mi ne znamo, je li to zasluga njihove nauke, da li im je to podarila priroda ili puki slučaj?

— Pa, imaju svoju kemiju, rekao bih.

— Jasno, ovdašnja je organska kemija sazrela. Proavitanci poznaju sve spojeve i sredstva za ubrzavanje i zaustavljanje kemijskih procesa. Mogu povećati i smanjiti, sklopiti i produljiti što god zažele. Ta mi se stvorenja čine glupima; čini se kao da su im te sposobnosti dio nagona. Ali imaju ih, i to je važno. Ako ovladamo tim vještinama, mogli bismo postati jedini medicinski kraljevi cijelog svemira, jer Proavitanci ne putuju, niti mnogo

kontaktiraju s vanjskim svijetom. Ta stvorenja mogu stvoriti i rastaviti što god žele. Vjerujem da mogu i smanjivati stanice, a slutim da mogu još štošta izvesti.

— Ne mogu smanjivati stanice. Sad pak ti pričaš gluposti, Kostolome.

— Ništa zato, tim svojim sposobnostima već su zasjenili tradicionalnu kemiju. S lijekovima kcji se mogu ovdje dobiti čovjek uopće ne bi morao umrijeti. Našao si se na pravom putu, samo si išao u krivom smjeru. Proavitanci tvrde da nikada ne umiru.

— Izgledaju vraški sigurni u to. Kao što Nokoma kaže, da umiru, oni bi to prvi saznali.

— Što? Zar ta stvorenja imaju smisao za humor?

— Donekle.

— Ali, Davide, ti ne shvaćaš značenje svega ovoga.

— Zasad ga jedino ja shvaćam. Ako su Proavitanci oduvijek bili besmrtni, kao što tvrde, to znači da su i najstariji od njih još živi. Od njih bih mogao saznati kako je nastala njihova vrsta, a možda i sve ostale vrste.

Tada je Kostolom pomahnitao kao ranjeni bivol. Čupao je kosu i zamalo si je iščupao uši iz korijena. Ritao se i udarao nogama o tlo, otišao ričući kao bik.

— Ma kakve veze ima kako su stvari počele, idiote jedan! Važno je da bi mogle ići u nedogled! — tako je glasno vikao, da je odzvanjalo od brda: — Kakve veze ima, idiote jedan!

David je otišao Nokominoj kući, ali sam, i bez njezina poziva. Otišao je kad je bio siguran da ona nije kod kuće. Bio je to dosta podao potez, no ljudi iz ekspedicije bili su dobro uvježbani u podlostima. Bez mentora lakše će otkriti istinu o devet stotina baka, provjeriti glasine o živim lutkama. Otkrit će što se dešava sa starim ljudima ako ne umiru, i saznati kako su rođeni, ako to uopće znaju. Računao je da mu urođeno prijazni Proavitanci neće zamjeriti zbog upada.

Kuća gdje je stanovala Nokoma, kao i sve ostale kuće, nalazila se u grozdu na vrhu velikog brda, proavitanske Akropole. Kuće su bile od zemlje, no izrada je bila dosta fina. Činilo se da izrastaju iz brda, kao da su njegov sastavni dio.

David se popeo vijugavom, popločenom stazom, i ušao u kuću koju mu je Nokoma jednom pokazala. Kradom je ušao i nabasao na jednu od devet stotina baka — zbog kakve nije potrebno ništa raditi kradom.

Bakica je sjedila, onako mala, i smiješila mu se. Razgovarali su bez nekih teškoća, iako je bilo lakše govoriti s Nokomom, koja je bolje poznavala njegov jezik. Na bakin poziv prišao je jedan djedica, koji se Davidu također smiješio. Ti su starci bili nešto manji od Proavitanaca u aktivnim godinama. Bili su ljubazni i vedri. Atmosfera na tom mjestu gotovo je odisala nekim mirisom — ugodnim, pospanim, odnekud poznatim, gotovo tužnim.

— Jesu li ovi ovdje stariji od tebe? — ozbiljno je pitao David.

— Ima ih toliko mnogo, toliko mnogo, tko će znati koliko? — reče bakica. Pozvala je i druge bake i djedove starije i manje od nje. Ti su bili upola manji od aktivnih Proavitanaca: mali, pospani, nasmiješeni.

Davidu je sada bilo jasno da Proavitanci ne nose maske. Što su bili stariji, to su im lica bila osobitija i zanimljivija. Sumnje je moglo biti samo kod nedozrelih aktivnih Proavitanaca. Nikakve maske ne bi mogle dočarati ovakvu spokojnu i nasmijanu starost. To neobično strukturirano tkivo bilo je njihovo pravo lice. Bit će da je najstariji i najmanji od njih pripadao dvanaestoj generaciji unatrag.

— Koliko su stari najstariji od vas? — upita David prvu bakicu.

— Obično kažemo da su sve iste dobi, jer svi žive vječno — reče mu baka — no, nije istina da su svi iste dobi, ali nije ih pristojno pitati za godine.

— Vi ne znate što je to jastog — reče im David držćući — a to vam je stvorenje koje će se sretno skuhati, samo aka vodu zagrijavate polako. Uopće se ne uzbuđuje, jer ne zna kod koje točke temperatura postaje opasna. Kod mene to ide isto tako postupno. Tu sam s vama, temperatura raste, a ja ništa loše ne slutim. U ozbiljnoj sam opasnosti da povjerujem sve što mi kažete o sebi, samo ako mi to saopćavate u malim dozama. A to i činite. To što vas vidim i dodirujem dovoljan je razlog da vjerujem u vaše postojanje. I tako, bit ću skuhan kao jastog, prije nego uspijem pobjeći. Jesu li oni ondje još stariji od ovih ovdje?

Prva je baka domahnula Davidu da je slijedi. Sišli su niz hodnik što vodi u stariji dio kuće, sasvim sigurno negdje u podzemlju. Žive lutke! Bile su

poslagane u redovima po policama, posjednute u male stolice u nišama. Bilo ih je nekolika stotina, a nisu bile veće od lutaka.

Mnoge su se probudile kad su čule da je netko upao u prostoriju. Druge su se probudile na dodir, ili kad im se nešto reklo. Nevjerojatno je koliko su bile stare, no pogledi su im odavali bistrinu i prisutnost duha. Smiješile su se i protezale pospano, ne kao što to ljudi čine, nego poput ostarjele štenadi.

David je razgovarao s njima, i razumjeli su se iznenađujući dobro.

»Jastog, jastog«, pomisli David, »a voda samo što ne zakipi. A gotovo da i ne osjećam ikakvu promjenu. Ako povjerujem vlastitim osjetilima, skuhat ću se u vlastitoj lakovjernosti«.

Sada je znao da su žive lutke stvarne, i da su one živući preci Proavitanaca.

Mnoga od malih stvorenja ponovo su pozaspala. Nisu dugo ostajala budna, ali nisu dugo ni spavala. Nekoliko živih mumija po drugi se put probudilo dok je David još bio u sobi. Kratak ih je san osvježio, i bile su orne za novi razgovor.

— Vi ste nevjerojatne! — uzvikne David, a sva ta mala, manja i još manja stvorenja smijala su se odobravajući. Jasno da su nevjerojatna! Sva su dobra stvorenja na svijetu nevjerojatna, a zar ih je ikad bilo više sakupljenih na jednom mjestu? No, David je bio pohlepan. Soba krcata čudesima nije mu bila dovoljna.

— Moram ići do kraja! — uzviknuo je lakomo. — Gdje su još stariji?

— Ima starijih, još starijih, i opet starijih — reče prva baka, — i tri puta starijih od njih. Ipak, možda ne bi bilo mudro pretjerivati u traženju mudrosti. Dosta si čuo. Stari je narod pospan. Pusti nas da se vratimo gore.

Da se vrate gore? Da odu odavde? Ni govora o tome! Vidio je hodnike i mostiće što su se spuštali u samo srce velikog brda. Oko njega i pod njegovim nogama bilo je mnoštvo soba. David, je silazio sve dublje i dublje, i tko ga je mogao razuvjeriti? Ne valjda lutke ili još manja stvorenja.

Kostolom je jednom prilikom nazvao sebe starim gusarom koji uživa u moru svog blaga. Ali David je bio Mladi Alkemičar na putu da sam otkrije

kamen mudrosti. Silazio je hodnicima, prolazio je kroz stoljeća i tisućljeća. Miris koji se jedva osjećao u zraku na gornjim razinama, bio je sada sasvim jasan — uspavljujući, odnekud poznat, nasmijan, tužan i prilično jak. Bio je to miris Vremena.

— Jesu li ovi ovdje još stariji od tebe? — upita malecnu baku koju je držao na dlanu.

— Tako stari i tako mali da bi mi stali na dlan — reče baka na staroj jednostavnoj varijanti proavitanskog jezika, kako je čuo od Nokome. Prelazeći iz sobe u sobu, nalazio je sve manja i manja stvorenja. Sad je bio kuhan kao jastog, nema sumnje. Nije mogao a da ne vjeruje: vidio je sve vlastitim očima, dodirivao vlastitim prstima. Malecna baka, ne veća od palca, pričala je, smijala se i kimala glavom potvrđujući da su ovi ovdje još mnogo stariji od nje. Naposljetku joj glava klone, i ona opet zadrijema. David ju je položio u njenu nišu na zidu poput košnice, gdje su bile smještene ostale, minijaturne generacije.

Naravno, sada više nije bio u Nokominoj kući. Bio je u samom srcu brda na kojem su se nalazile sve kuće Proavitusa, i ovi ovdje bili su preci svih stanovnika asteroida.

— Jesu li ovi još stariji od tebe — upita David sićušnu baku koju je držao na vrhu prsta.

— I stariji i manji — reče ona — ali sad si se približio kraju.

— Zaspala je, pa ju je vratio na mjesto. Što su bili stariji, više su spavali. Došao je već do čvrste stijene ispod podnožja brda. Zašao je u prolaze koji su bili usječeni u čvrstu stijenu, ali nije ih moglo biti mnogo, niti su išli duboko. Najednom se uplašio da bi mogao naići na stvorenja tako mala da ih ne bi mogao vidjeti, niti bi s njima mogao razgovarati, što bi ga spriječilo da otkrije tajnu početka.

No, nije li Nokoma rekla da svi stari poznaju tajnu? Naravno, ali on je to htio čuti od najstarije osobe. Riješio je da to sazna, milom ili silom.

— Tko je najstariji? Jesam li došao do kraja? Jesam li došao do početka? Probudite se, probudite se! — zavikao je kad je bio siguran da je stigao do najniže i najstarije sobe. Bili su manji od miševa, ne veći od pčela.

— Je li to Obred? — upita netko tko se baš probudio,

— Ovo je poseban Obred — reče im David. — Ispričajte mi kako je bilo na početku.

Ali kakav je to zvuk? Suviše tih, suviše raspršen da ga se nazove bukom. Kao da se milijun mikroba nasmijalo. To su se sićušna stvorenja upravo oraspoložila nakon buđenja.

— Tko je najstariji među vama? — zapita David, jer mu je smetao njihov smijeh. — Tko je prvi i najstariji?

— Ja sam najstarija, prvobitna baka — reče jedna veselo — svi ostali moja su dječica. Jesi li i ti moje dijete?

— Dakako — reče David, a mnoštvo se potiho nasmija u nevjerici.

— Onda ti mora da si moje konačno dijete, jer ne nalikuješ ni na jedno drugo. Ako jesi, onda je kraj jednako smiješan kao i početak.

— Što je bilo na početku — zableja David — ti si prva, znaš li kako si nastala?

— O, da, da; — nasmije se prvobitna baka, a veselje sićušnih bića preraste u pravu buku.

— Kako je sve počelo? — zapitao je David, sad već poskakujući i pocupkujući od uzbuđenja.

— Joj, kako je smiješno bilo na početku, ne bi vjerovao. Bilo je to kao u šali — zacvrkuta baka. — Joj, kakva dobra šala!

— Onda mi ispričaj tu šalu. Ako je tvoja vrsta nastala u šali, ispričaj mi tu svemirsku šalu.

— Možeš je sam sebi ispričati — zapišta baka — i ti spadaš u tu šalu, ako si doista moje dijete. Toliko je smiješna da je teško za vjerovati. Kako je lijepo probuditi se, nasmijati se, i onda opet spavati!

Da čovjek pozeleni od bijesa! Ovako blizu rješenju, i da te zezne cerekava pčela!

— Nećeš valjda sad opet zaspati? Da si mi smjesta rekla kako je sve počelo — povikao je David, a prvobitna mu je baka bila između palca i kažiprsta.

— Pa ovo nije Obred — usprotivila se baka. — U Obredu imaš tri dana

da pogodiš kako se to zbilo, a onda se svi smijemo i kažemo: ne, ne, to je bilo devet puta luđe od toga. Pokušaj opet.

— Ne pada mi na pamet da pogađam tri dana! Reci mi smjesta ili ću te zdrobiti! — zaprijeti joj David drhtavim glasom.

— Eto, gledam ja tebe, gledaš ti mene, i sumnjam da ćeš to učiniti — reče mirno prvobitna baka.

Svatko od opasnih ljudi iz ekspedicije učinio bi to, zdrobio bi je; potom još jednu, pa još jednu, i još jednu, sve dok ne bi otkrile tajnu. Da je David bio opasan tip, i da je uzeo opasno ime Kirk Koljač, bio bi to učinio. Da se zvao Kirk Koljač, učinio bi to bez krzmanja. Ali David Dobrić to nije mogao.

— Reci mi — zaklinjao je u agoniji — cijelog sam života pokušavao otkriti kako je sve počelo! A ti to znaš.

— Mi to znamo. Kako je smiješno bilo na početku! Kao šala! Ludorija, lakrdija, groteska! Nitko ne može pogoditi, nitko ne vjeruje.

— Reci mi, reci mi! — problijedi David u histeriji.

— A ne. Ti nisi moje dijete — zahihotala se prvobitna baka. — To je previše šaljiva šala da se ispriča strancu. Ako strancu ispričamo nešto tako šaljivo, tako nevjerojatno, uvrijedili bismo ga. Stranci mogu umrijeti. Pa da imam na savjesti što je stranac umro od smijeha!

— Reci mi! Uvrijedi me! Neka umrem od smijeha. — No, David je zamalo umro od plača izjeden osjećajem posvemašnje nemoći, dok su se milijuni stvorenja sićušnih kao pčele smijali, cerekali i hihotali.

— Kako je smiješno bilo na početku!

I nasmijali su se. Smijali su se i smijali... sve dok se i David Dobrić nije smijao i plakac s njima, i otpuzao s tog mjesta. Vratio se na brod smijući se.

Na svojem sljedećem putovanju promijenio je ime i nazvao se Grga Grom. Sto je dana kraljevao na slatkomorskom otoku na M-81, ali to je već druga i mnogo neugodnija priča.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

George R. R. Martin:

Sandkings

Prevela Ingrid Jurela-Jarak

Kraljevi pijeska

Simon Kress živio je posve sam u golemoj gospodskoj kući, smještenoj među isušenim, kamenim brežuljcima, pedesetak kilometara od grada. Pa tako, kad su ga iznenada poslovno pozvali, nije bilo ni jednog susjeda kojemu ja mogao ostaviti svoje mezimice. Sa sokolom-strvinarom nije bilo teškoća: prebivao je u zvoniku i obično se hranio bilo čime. Gegavca je Kress jednostavno izbacio nogom van i prepustio ga samom sebi; malo će se čudovište nažderati puževa, ptica i kamenjaka. No, zaista nije znao što bi s akvarijem s orginalnim zemaljskim pirajama. Na kraju je Kress jednostavno bacio teleći but u akvarij. Piraje uvijek mogu pojesti jedna drugu, ako se zadrži duže no što je predviđao. Tako se događalo i prije. To ga je zabavljalo.

Na žalost, ovaj put se zadržao mnogo duže no što je bio predvidio. Kad se napokon vratio, sve su ribe bile uginula, A i sokol-strvinar. Gegavac se uspeo na zvonik i pojeo ga. Kress se naljutio.

Idućeg dana poletje svojim skimerom u Asgard, na put dug otprilike dvjesta kilometara. Asgard je bio najveći grad na Balduru, a imao je i najstariju i najveću zvjezdanu luka, Kress je uživao u tome da zadivljuje svoje prijatelje neobičnim životinjama, koje su uz to bile zabavne i skupe, a Asgard je bio pravo mjesto gdje ih je mogao nabaviti.

Ali ovaj put je bio loše sreće. Xeno-mezimci su zatvorili svoja vrata, t'Etherane, prodavač mezimaca, pokušao mu je utrapiti još jednog sokola-strvinara, a »Čudne vode« nisu nudile nišla egzotičnije od piraja, žarmorskih pasa i lignji-pauka. Kress je sve to već prije imao; želio je nešto novo, nešto posebno.

Bližio se suton, i on se našao na Duginu bulevaru tražeći trgovine u kojima još nije bio. Duž ulica u blizini zvjezdanog pristaništa bilo je mnogo prodavaonica uvozne robe. Velike udružene robne kuće imale su goleme, duge i lijepo uređene izloge, u kojima su bili strani izlošci na krznenim

podlošcima, smještenim na tamnim, nabranim tkaninama, i to je pridonosilo tajanstvenosti prodavaonica. Između tih trgovina bilo je i onih u kojima se prodavala starudija. Bili su to skučeni, ružni, mali prostori, izlozi kojih su bili zakrčeni svakojakim drangulijama s raznih svjetova. Kress je ulazio i u jedne i u druge i izlazio jednako nezadovoljan.

A onda naiđe na posve drukčiju trgovinu. Bila je u blizini luke. Kress je nikad prije nije posjetio. Prodavaonica je bila smještena u omanjoj jednokatnici, između bara euforije i hrama-bordela Tajnog sestrinstva. Ovdje, daleko niz Dugin bulevar, sve je bilo prostačko. Sama prodavaonica bila je vrlo neobična. Jednostavno je mamila.

Izlozi su bili ispunjeni maglom koja je čas bila svijetlocrvena, zatim svijetlosiva kao i prava magla, a čas opet blještava i zlatna. Izvirala je, vrtložila se i odozdo bila slabašno obasjana. Kress bi povremeno ugledao predmete u izlogu — naprave, umjetnička djela, neke druge koje nije mogao prepoznati — ali ništa nije mogao dobro vidjeti. Magla se nekako čulno obavijala oko njih, izlažući pogledu najprije dio jednog izloška, pa drugog, a zatim prekrivala cijeli izlog. To je pobuđivalo radoznalost.

Dok je to promatrao, magla poče oblikovati slova. Riječ po riječ. Kress je stajao i čitao.

WO i SHADE. UVOZNICI. UPOTREBNI PREDMETI. UMJETNOST. ŽIVA BlĆA. I RAZNO.

Slova se prestadoše pojavljivati. Kress ugleda nešto što se micalo kroz maglu. To mu je bilo dovoljno. To i ŽIVA BIĆA u oglasu. Zamahnuo je skutom pelerine za izlaske i ušao u trgovinu.

Kress se nije mogao snaći. Unutrašnjost trgovine činila se golema, golemija no što mu se činilo gledajući je izvana. Bila je slabo osvijetljena, tiha. Strop trgovine prikazivao je zvjezdano nebo, potpuno, sa svim spiralnim maglicama; bilo je vrlo tamno i stvarno, vrlo lijepo. Svi pultovi su nejasno svjetlucali kako bi što bolje reklamirali izloženu robu, a pod između njih bio je prekriven podnom maglicom. Mjestimično mu je sezala do koljena, i dok je išao kovitlala mu se oko nogu.

— Izvolite.

Činilo se da je izronila iz magle. Bila je visoka, mršava i blijeda, a na sebi je imala sivi kombinezon i čudnu malu kapicu gurnutu na zatiljak.

— Jeste li vi Wo ili Shade? — upita Kress. — Ili ste samo trgovačka pomoćnica?

— Jala Wo, spremna da vas usluži — odgovori ona. — Shade ne viđa kupce, a nemamo ni pomoćnika.

— Trgovina vam je prilično velika — nastavi Kress. — Čudno što nikad prije nisam čuo za nju.

— Ovu trgovinu na Balduru otvorili smo nedavno — odgovori žena. — Imamo podružnice na mnogim svjetovima. A što mogu vama ponuditi? Možda kakvo umjetničko djelo? Doimate se kao da se bavite sakupljanjem umjetnina. Imamo vrlo lijepih nor-t'aluških rezbarija u kristalu.

— Ne — reče Kress. — Posjedujem već sav kristal koji sam želio imati. Došao sam potražiti kakvog kućnog ljubimca.

— Živi oblik, strani?

— Svakako.

— Imamo jednog oponašatelja. Sa Celije. Pametni majmunčić. Ne samo da će naučiti govoriti nego će s vremenom oponašati vaš glas, modulacije glasa, kretnje, pa čak i grimase lica.

— Zgodno — promrmlja Kress. — I vrlo obično. Ne treba mi to, Wo. Želim nešto egzotično. Neobično. Ništa slatko. Mrzim dražesne životinje. Sad imam gegavca. Uvezen je s Cothoa i nisam ga malo platio. Od vremena do vremena nahranim ga odbačenim, neželjenim mačićima. Eto, to je ono što ja nazivam dražesnim.. Jesam li bio jasan?

— Jeste li ikad posjedovali životinju koja vas je obožavala? — upita Wo zagonetno se smiješeći.

— Tu i tamo — naceri se Kress. — Ali ja ne tražim da me obožavaju, Wo. Tražim samo zabavu.

— Loše ste me razumijeli — reče Wo i dalje sa zagonetnim osmijehom. — Mislila sam doslovno obožavati.

— O čemu vi to govorite?

— Mislim da imam ono pravo za vas — reče Wo. — Dođite!

Vodila ga je između blještavih pultova duž prolaza prekrivenih maglom,

osvijetljenih umjetnim svjetlom zvijezda. Prođoše kroz magleni zid u drugi odjeljak prodavaonice, a zatim se zaustaviše ispred golemog plastičnog spremišta. Akvarij, pomisli Kress.

Wo ga pozove rukom da priđe bliže. On priđe i shvati da se prevario. Bio je to terarij. U njemu je bila smještena minijaturna pustinja od otprilike dva četvorna metra. Blijedocrveno svjetlo obojilo je pijesak crvenkasto. Stijene: bazalt, kvarc i granit. U svakom kutu spremišta bio je mali zamak.

Kress žmirnu očima, zagleda se bolje i ispravi svoj prvi dojam; zapravo su tu bila samo tri zamka. Četvrti je bio ruševina. Ostala tri su bili nedovršeni, ali cijeli, sagrađeni od kamena i pijeska. Neka sitna stvorenja penjala su se i vrludala po njihovim bedemima i prolazila kroz oble trijemove. Kress prisloni lice uz plastiku.

— Insekti? — upitno će.

— Ne — odgovori Wo. — Oni su mnogo složeniji oblik živih bića. A i mnogo inteligentniji. Bistriji od vašega gegavca. Zovu se kraljevi pijeska.

— Insekti — reče Kress i odmakne se od spremišta. — Nije važno što su savršeniji — dodao je mršteći se. — I lijepo vas molim da me i ne pokušavate prijeći tom pričom o inteligenciji. Ovi stvorovi su premali, a da bi imali išta drugo do rudimentarnih mozgova.

— Oni imaju um košnice — primjeti Wo. — U ovom slučaju to je um zamka. Zapravo, u terariju su samo tri organizma. Četvrti je mrtav. Vidite kako se njegov zamak srušio.

Kress ponovo pogleda spremište.

— Um košnice, je li? Zanimljivo — promrmlja i ponovo se namrgodi. — Ipak, to je samo uvećani oblik mrava. Nadao sam se nečem boljem.

— Ratuju.

— Ratuju? Hm — progunđa Kress i ponovo pogleda terarij.

— Pogledajte malo njihove boje — reče Wo. Pokazala mu je stvorove koji su se u gomili kretali kod najbližeg zamka. Jedan se penjao uza zid spremišta. Kress ga je promatrao pažljivo. U njegovim očima to je ipak bio samo insekt. Stvorenje je bilo veliko gotovo kao njegov nokat, imalo je šest udova i šest sićušnih očiju duž cijelog tijela. Jasno je vidio par oštrih vilica kako se šire i zatvaraju, dok su se dva duga tanka ticala pokretala

neprestano. Ticala, čeljusti, oči i noge bili su čađavocrne boje, ali prevladavala je tamno-narančasta boja oklopa.

— To je insekt — ponovi Kress.

— Nije insekt! — mirno uzvrati Wo. — Taj oklop, egzoskelet, prenosi se s jednog na drugoga kad ga kralj pijeska preraste. Ako ga preraste. U terariju ovakve veličine neće — reče Wo, uhvati Kressa za lakat i povede ga oko sgremišta do idućeg zamka. — Pogledajte ove boje!

Pogledao je. Bile su drukčije. Ovi su kraljevi pijeska imali jarkocrvene oklope; ticala, čeljust, oči i noge bili su im žuti. Kress pogleda po spremištu. Stanovnici trećeg zamka bili su prljavobijele boje ukrašeni crvenom.

— Hmm — promrmlja.

— Kao što već rekoh, ratuju — nastavi mu objašnjavati Wo. — Sklapaju čak primirja i savezništva. Jedan takav savez upravo je uništio četvrti zamak. Namnožilo se previše crnih, pa su se ostali udružili da ih unište.

— Bez sumnje, vrlo zanimljivo — reče Kress, i dalje, ne mijenjajući svoje mišljenje. — Ali insekti ratuju.

— Insekti ne obožavaju — primjeti Wo.

— Što?

Wo se nasmiješila i rukom mu pokazala u smjeru spremišta. Kress se zagledao. Na zidu najviše kule zamka bilo je isklesano lice. Prepoznao ga je. Bilo je to lice Jale Wo.

— Kako...?

— Projicirala sam hologram svog lica na stijenku spremišta i ostavila ga tu nekoliko dana. Lice boga, shvaćate li? Ja ih hranim. Uvijek sam tu. Kraljevi pijeska imaju rudimentarni psionički osjećaj. Nešto vrlo blisko telepatiji. Osjećaju me i obožavaju, tako da moje lice stavljaju kao ukras na svoje zgrade. Pogledajte, eno ga na svakom zamku!

Zaista. Lice Jale Wo na zidu zamka bilo je blago, mirno i vrlo vjerno. Kress se zadivi takvoj vještini.

— Kako to izvode? — upita.

— Prednje noge preuzimaju ulogu dvostrukih ruku. Imaju čak neku vrst prstiju; tri mala, lako pokretljiva ticala. I vrlo dobro surađuju i u gradnji i u borbi. Zapamtite, svi članovi jedne boje imaju zajednički um

Pričajte mi još — zamoli je Kress.

— Preživačica živi u zamku — nastavi Wo smiješeći se. — Tako je ja zovem; shvatite to kao neku igru riječi. Ona je istodobno i majka i želudac. Ženka, velika poput vaše šake, nepomična. Zapravo, izraz kralj pijeska malo je pogrešan. Oni koji se kreću su seljaci i ratnici. Pravi je vladar kraljica. Ali i ta je analogija pogrešna. Svaki zamak, govoreći o njima kao o cjelinama, zapravo je jedinstveno hermafroditsko stvorenje.

— A čime se hrane? — upita Kress.

— Oni koji se kreću, jedu kašu; napol probavljenu hranu koju dobivaju u zamku od preživačice pošto ju je ona nekoliko dana probavljala. Njihovi želuci ne podnose drugu hranu. Ako preživačica ugine, i oni uskoro ugibaju. Preživačica... ona jede bilo što. Nećete imati većih troškova. Bit će dovoljno da joj date ostatke od obroka.

— A hrani li se i živim stvorovima? — upita Kress.

— Hrani se — odgovori Wo i slegne ramenima. — Svaka preživačica proždire vojnike iz drugih zamaka.

— Baš me zanimaju — prizna Kress. — Samo kad ne bi bili tako sićušni!

— Vaši mogu biti veći. Ovi su mali jer im je spremište maleno. Čini se da mogu prilagoditi svoj rast određenom prostoru. Kad bih ih premjestila u veće spremište, počeli bi rasti.

— Hm... — Kress je glasno razmišljao. — Moj je akvarij za piraje dvaput veći od ovoga, i prazan. Mogao bih ga očistiti, napuniti pijeskom...

— Wo i Shade će se pobrinuti za uređenje. I to sa zadovoljstvom.

— Naravno — reče Kress. — Očekujem da mi isporučiti četiri neoštećena zamka.

— Svakako — složi se Wo i zatim se počeše pogađati za cijenu.

• • •

Tri dana nakon toga na imanje Simona Kressa stigla je Jela Wo s uspavanim kraljevima pijeska i skupinom radnika koji je trebalo da postave spremište. Pomoćnici Jale Wo bili su s nekog drugog svijeta i nisu nalikovali na na jedan živi stvor kojeg je Kress već prije vidio: bili su to zdepasti, široki dvonošci, sa četiri ruke i bezbroj izbuljenih očiju. Koža im je bila debela i žilava, uobličena u roščiće, bodlje i izrasline na čudnim dijelovima tijela, ali bili su vrlo jaki i dobri radnici. Wo im je izdavala naredbe na čudnom, vrlo muzikalnom jeziku, koji Kress nikad prije nije čuo.

Sve je bilo gotovo za jedan dan. Spremište u kojem su prije bile piraje pomaknuli su na sredinu prostrane dnevne sobe; sa svake strane primakli su ležajeve kako bi se moglo bolje promatrati spremište, očistili ga, te dvije trećine napunili pijeskom i kamenjem. Zatim su postavili poseban sustav rasvjete, koji je davao prigušeno crveno svjetlo što je i najbolje odgovaralo kraljevima pijeska, a istodobno omogućavalo projiciranje holografskih slika na stijenke spremišta. Vrh spremišta prekrili su otpornim plastičnim materijalom u koji je bila ugrađena naprava za hranjenje.

— Tako ćete moći hraniti svoje kraljeve ne dižući plastični prekrivač — objašnjavala mu je Wo. — Zacijelo ne biste htjeli da vam neki pokretljivac pobjegne.

U plastični prekrivač su također bile ugrađene i naprave za podešavanje klimatskih uvjeta kako bi se održala stalna vlažnost zraka.

— Zrak treba da bude suh, ali ne previše — i dalje mu je objašnjavala Wo.

Na kraju se jedan od četveroručnih radnika uspeo u spremište i iskopao četiri duboke rupe, svaku u jednom kutu. Drugi mu je dodao uspavane preživačice izvlačeći ih jednu po jednu iz njihovih orošenih krioničnih vrećica u kojima su doputovale.

Nisu bile ništa posebno. Kress zaključi da najviše nalikuju na šarene, napol pokvarene grudice sirova mesa. Svaka je imala usta.

Izvanzemljanin ih zakopa, svaku u drugi kut spremišta. Zatim su sve stavili na svoje mjesto i otišli.

— Toplina će preživačice vratiti iz sna — primijeti Wo. — Za manje od

tjedan dana pokretijivci će se izleći i prorovati put na površinu. Svakako im dajte mnogo hrane. Bit će im potrebna sva njihova snaga da se dobro razviju. Mislim da će vaši zamci početi rasti za otprilike tri tjedna.

— A moje lice? Kad će početi rezbariti moje lice? — znatiželjno će Kress.

— Uključite hologram nakon otprilike mjesec dana — Savjetova mu Wo — i budite strpljivi. Aka Vas bilo što zanima, telefonirajte mi. Wo i Shade stoje vam na usluzi — reče, nakloni se i ode.

Kress odšeta do spremišta i zapali štapić sreće. Pustinja je bila mirna i prazna. Nestrpljivo udari prstima po plastici i namršti se.

• • •

Četvrtog dana Kressu se učini da je opazio lagano kretanje pod pijeskom — jedva zamjetno gibanje u unutrašnjosti.

Petog dana ugleda svog prvog pokretljivca; bijeloga, osamljenog pješaka.

Šestog dana izbrojio ih je dvanaestak; bijelih, crvenih i crnih.

Narančasti su bili malo sporiji. Kroz otvor za hranu gurnuo im je već napola raspadnute ostatke jela što ih je držao u zdjeli. Pješaci su ih odmah osjetili, pojurili i počeli vući komadiće hrane, svaki u kut gdje je bio njegov zamak. Svaka je grupa bila organizirana na vrlo visokoj razini. Nisu se tukli. Kress je bio malo razočaran, ali odluči da im da vremena.

Narančasti se pojaviše osmog dana. Dotad su ostali kraljevi pijeska već počeli nositi komadiće kamenja i podizati grubo obrađene utvrde. Još nisu ratovali. Tad su bili tek upola veliki kao oni kod Wo, ali Kress je smatrao da rastu brzo.

Zamci su počeli rasti sredinom drugog tjedna. Organizirani bataljoni pješaka vukli su teške komade pješčenjaka I granita u svoje kutove, gdje su drugi opet svojim čeljustima i ticalima gurali pijesak na određena mjesta. Kress je kupio par naočala s uveličavajućim staklima da bi mogao promatrati pješake dok rade na bilo kojem mjestu u spremištu, šetao je uokolo visokih plastičnih zidova i gledao. Bilo je to jednostavno

zadivljujuće.

Zamci su bili sagrađeni jednostavnije no što bi to Kress volio, ali sinu mu jedna zamisao. Kroz otvor za hranu ugura im malo vulkanskog crnog stakla i komadiće obojenog stakla zajedno s hranom. Nakon nekoliko sati postali su dio zidova zamka.

Crni zamak je prvi bio dovršen, zatim bijele i crvene utvrde. Narančasti su bili posljednji, kao i obično. Kress uze jelo i ode jesti u dnevnu sobu, te sjede na kauč kako bi ili mogao promatrati. Očekivao je da će svaki tren izbiti rat.

No razočarao se. Dani su prolazili, dvorci su postajali sve viši i raskošniji, a Kress se udaljavao od spremišta samo da bi obavio fiziološke potrebe i zbog vrlo hitnih poslovnih razgovora. Ali, kraljevi pijeska nisu ratovali. Kress je postajao nervozan.

Onda ih prestade hraniti.

Dva dana pošto su ostaci jela prestali padati s njihova pustinjskog neba, četiri crna pješaka opkoliše jednog narančastog i odvukoše ga svojoj preživačici. Najprije su ga osakatili, čupajući mu čeljusti, ticala i udove, a zatim su te dijelove unijeli kroz tamni glavni ulaz svoga minijaturnog dvorca. Više ga nije vidio. Za sat je više od četrdeset narančastih pješaka marširalo preko pijeska napalo kut crnih. Bili su brojčano nadjačani, jer su crni počeli izvirati iz tla. Kad je borba bila gotova, napadači su bili masakrirani. Umiruće i mrtve nosili su dolje, kako bi nahranili crnu preživačicu.

Sav zadovoljan, Kress je čestitao samom sebi na svojoj genijalnosti.

Kad je idućeg dana stavio hranu u spremište, započe rat između tri kuta kako bi je se dočepali. Bijeli su bili veliki pobjednici.

Nakon toga nizala se bitka za bitkom.

• • •

Gotovo mjesec dana pošto mu je Jala Wo donijela kraljeve pijeska, Kress uključi holografski projektor i njegovo se lice materijalizira u spremištu. Okretalo se polako, ali neprestano, tako da je njegov pogled padao jednako na sva četiri dvorca. Kress je smatrao da je sličnost vrlo dobra: slika je imala njegov isti vragoljasti osmijeh, široka usta, pune

obraze. Plave oči su mu se iskrile. Sijeda kosa mu je bila pažljivo počešljana na stranu, jer je to bilo moderno, a obrve su mu bile tanke i profinjene.

Kraljevi pijeska bacili su se vrlo brzo na posao. Kressova ih je slika gledala s njihova neba, a on ih je obilno hranio. Ratovi su na neko vrijeme prekinuti. Sva je aktivnost bila usmjerena na božanstvo.

Kressovo se lice počelo pojavljivati na zidovima dvorca.

U početku mu se činilo da su sva četiri isklesana lica jednaka, ali dok se rad nastavljao, Kress je pažljivije promatrao reprodukcije i počeo opažati jedva zamjetne razlike u tehnici rada i izvedbi. Crveni su bili najkreativniji: upotrebljavali su sitne komadiće škriljevca kako bi napravili njegovu sijedu kosu. Idol bijelih činio mu se mlađim i nestašnim, dok ga je lice crnih (premda u načelu isto) zaprepastilo svojom mudrošću i dobrotom. Narančasti kraljevi pijeska su, kao i obično, bili posljednji. Nisu dobro prošli u ratovima, i njihov se dvorac doimao prilično bijedno u usporedbi s ostalima. Lice koje su oni klesali bilo je nekako grubo i pomalo kao lice iz crtića, a činilo se da ga namjeravaju takvim i ostaviti. Kad su prestali raditi na licu, Kress je bio prilično ljutit na njih, ali nije mogao ništa učiniti.

Kad su svi završili rad na Kressovim licima, on isključi projektor i zaključi kako je vrijeme da priredi domjenak. Njegovi prijatelji bit će zadivljeni. Za njih bi mogao upriličiti jedan rat, pomisli. Pjevušeći, poče sastavljati popis uzvanika.

• • •

Domjenak je nezapamćeno uspio.

Kress je pozvao tridesetoro: šačicu bliskih prijatelja koji su se zabavljali na isti način kao i on, nekoliko bivših ljubavnica, i cijelu zbirku poslovnih i društvenih suparnika koji sebi nisu mogli dopustiti da odbiju njegov poziv. Bio je svjestan da će nekima biti povrijeđena taština, pa će se čak i uvrijediti zato što on posjeduje kraljeve. No to je i računao. Obično je svoje domjenke smatrao propalima ako makar jedan gost ne bi otišao bijesan.

I ne razmišljajući stavi na popis i ime Jale Wo.

— Dovedite i Shadea, ako hoćete — dodao je dok je diktirao poziv.

Njezin ga je pristanak vrlo malo iznenadio.

— Na žalost, Shade ne može doći Ne ide među ljude. A ja se radujem što ću vidjeti kako napreduju vaši kraljevi pijeska — reče Wo.

Kress naruči vrlo bogato jelo. I kad se napokon razgovor stišao, a većina gostiju pobudalila od vina i štapića sreće, on ih sve zaprepasti time što je sam pokupio ostatke s njihovih tanjura i stavio ih u veliku zdjelu.

— Želim vas upoznati sa svojim najnovijim kućnim ljubimcima — reče i, noseći zdjelu, uputi ih prema dnevnoj sobi.

Kraljevi pijeska bili su živahni i ispunili su njegova najdublja očekivanja. Pripremio ih je tako da ih je dva dana dobro izgladnjivao i sad su bili prilično ratoborni Dok su sa gosti tiskali oko spremišta, gledajući kroz naočale s povećalima (za koje se Kress vrlo promišljeno pobrinuo), kraljevi sa počeli krasnu bitku oko ostataka hrane. Kad je bitka prestala, Kress izbroji gotovo šezdesetak mrtvih pješaka. Crveni i bijeli, koji su nedavno sklopili savez, ugrabiše većinu hrane.

— Kresse, neukusan si — reče mu Cath m'Lane koja je prije dvije godine kraće vrijeme živjela s njim, sve dok ga njezina glupa sentimentalnost nije gotovo otjerala u ludilo. — Baš sam glupa što sam došla — nastavi Cath — no mislila sam da si se možda promijenio i da si se htio ispričati. — Nikad mu nije mogla oprostiti što je njegov gegavac požderao neizmjerno slatkog psića kojeg je obožavala. — Više me nikad nemoj zvati Simone — reče i iziđe u pratnji svog novog ljubavnika, a društvo prasnu u smijeh.

Ostali Kressovi gosti su puni pitanja.

— Odakle su kraljevi pijeska? — pitali su.

— Od uvoznika Wo i Shade — odgovori i pristojno pokazao na Jalu Wo koja je cijele večeri bila vrlo tiha i držala se podalje od gomile.

— A zašto su im dvorci bili ukrašeni tvojim likom?

— Zato što sam ja izvor svega dobroga, što zacijelo već znate — odgovori Kress, a njegov odgovor izazva podsmijeh većine.

— Hoće li još ratovati?

— Naravno, ali ne večeras. Ne brinite. Bit će još domjenaka — reče Kress.

Jad Rakkis, ksenolog-amater, zapodjenu razgovor o drugim insektima koji žive u zajednicama i o ratovima koje vode.

— Ovi kraljevi pijeska su zabavni, ali ništa posebno — govorio je. — Trebalo bi da pročitate nešto o zemaljskim mravima-vojnicima.

— Kraljevi pijeska nisu insekti — oštrim glasom progovori Jala Wo, ali Jad se navio i nije prestajao pričati, tako da nitko nije obraćao pažnju na nju.

Kress joj se nasmiješi i sleže ramenima.

Malada Blane predloži da idući put kad se nađu, organiziraju klađenje, i svi se oduševe tim prijedlogom. Slijedio je dogovor o pravilima klađenja, što je trajalo gotovo jedan sat, a onda se gosti počeše razilaziti.

Jala Wo ostala je posljednja.

— E, pa čini se da su moji kraljevi pijeska pravi hit — reče Kress kad su ostali nasamu.

— Dobro napreduju — primjeti Wo. — Već su veći od mojih.

— Svi osim narančastih — potvrdi Kress.

— To sam opazila — odgovori Wo. — Čini se da ih je manje, a i dvorac im je prilično otrcan.

— Pa, netko mora gubiti — nastavi Kress. — Narančasti su se kasno pojavili i kasno počeli graditi. Zato su i ispaštali.

— Oprostite — upade mu Wo u riječ — ali hranite li ih vi dovoljno?

— Od vremena do vremena su na dijeti — odgovori Kress slegnuvši ramenima. — od toga postaju žešći.

— Nema potrebe da ih izgladnjujete — reče Wo namrštivši se. — Pustite ih da ratuju kad to sami budu htjeli i iz vlastitih pobuda. To je u njihovoj prirodi, i bit ćete svjedok vrlo suptilnih i složenih sukoba. Stalan rat uvjetovan glađu nemaštovit je i ponižavajući.

Kress se namršti oštrije no Wo.

— Vi ste u mojoj kući, Wo, i ja ovdje donosim ocjene o tome što je ponižavajuće. Hranio sam ih kako ste mi savjetovali, i nisu se borili.

— Morate biti strpljivi — primijeti Wo.

— Zašto bih bio strpljiv? — oštro će Kress. — Naposljetku, ja sam im gospodar i njihov bog. Zašto bih morao čekati da sami počnu? Nisu se borili dovoljno često da bih bio zadovoljan. Ispravio sam to.

— Shvaćam — promrmlja Wo. — Razgovarat ću o tome sa Shadeom.

— To se ne tiče ni vas ni njega! — odbrusi Kress.

— Onda vam moram zaželjeti laku noć — reče Wo, pomirivši se s tim. Ali dok je navlačila ogrtač, još jednom se prijekornim pogledom zagledala u Kressa. — Pogledajte svoja lica, Simone Kressu! — upozori ga. — Pogledajte svoja lica — ponovi i ode.

Zbunjen, Kress odšeta do spremišta i zagleda se u dvorce. Njegova lica su još bila ondje, kao i prije. Osim... zgrabi svoje, naočale s povećalima i stavi ih. Dugo je proučavao lica. Pa i onda nije mogao odrediti što se to zapravo zbilo. Činilo mu se da su se lica malo izmijenila, da se njegov osmijeh bio iskrivio tako da se sad doimao malo zlobno. Bila je to jedva zamjetna promjena — ako je uopće i bila neka promjena. Kress zaključi da je to sam sebi sugerirao i odluči da više ne poziva Jalu Wo u svoj dom.

• • •

Idućih su se mjeseci Kress i dvanaestak njegovih najdražih prijatelja svakog tjedna redovito okupljali na, kako je on to zvao, »ratne igre«. Sad kad mu je prvotno oduševljenje kraljevima pijeska već bilo prošlo, Kress je kraj terarija provodio sve manje vremena, a više se posvetio poslu i društvenom životu. No i dalje je uživao provodeći vrijeme uz nekolicinu prijatelja i nekoliko ratova. Protivnike je neprestano držao na rubu gladi, kako bi bili što žešći. To je imalo ozbiljne posljedice za narančaste kraljeve koji su naočigled izumirali, sve dok se Kress nije upitao nije li možda uginula njihova preživačica. Ali ostali su bili dobro.

Katkad noću, kad nije mogao spavati, Kress bi uzeo bocu vina i otišao u dnevnu sobu osvijetljenu samo blijedim crvenkastim svjetlom minijaturne pustinje. Satima bi pio i promatrao sasvim sam. Obično se uvijek negdje vodila borba, a kad je i nije bilo, vrlo lako ju je mogao započeti bacivši komadić hrane u spremište.

Kao što je Malada Blane i predložila, Kressovi prijatelji počeli su se svakoga tjedna kladiti. Kress je prilično zaradio kladeći se na bijele, koji su

postali najjači i najbrojniji, a imali su i najveći zamak. Jednog tjedna pomaknuo je jedan kraj prekrivača spremišta i bacio hranu u blizinu dvorca bijelih, umjesto na sredinu bojnog polja kako je to običavao. Tako su sad ostali morali napasti bijele unutar njihovih utvrda da bi se nečega dočepali. Pokušali su. Bijeli su se sjajno branili. Kress je dobio sto standarda od Jada Rakkisa.

A Rakkis je svakog tjedna mnogo gubio na klađenju. Pretvarao se da mnogo zna o kraljevima pijeska i o njihovim običajima, govoreći kako ih je proučio čim ih je vidio prvi put, ali kad bi se god stavljali ulozi, nije imao sreće. Kress je sumnjao da su sve te Jadove tvrdnje samo puko hvalisanje. I sam ih je pokušao proučiti u trenucima radoznalosti iz dosade, zatvarajući se u knjižnicu, kako bi pronašao nešto o svijetu odakle potječu njegovi ljubimci. Ali u knjižnici nije bilo ništa o kraljevima pijeska. Želio se povezati s Wo i upitati je za to, no imao je druge brige pa je neprestano zaboravljao na to.

No jedne večeri, nakon gotovo mjesec dana za kojih je izgubio više od tisuću standarda, Rakkis je stigao i zažeiio igrati. Pod rukom je nosio plastičnu vrećicu. U njoj je bilo nešto nalik na pauka, prekriveno sitnim, nježnim, zlatnim dlačicama.

— Pustinjski pauk — najavi ga Rakkis. — Sa Cathadava. Dobio sam ga danas poslije podne od t'Etheranea, prodavača kućnih ljubimaca. Obično im uklone otrovne vrećice, ali ovome nisu. Jesi li za igru, Simone? Hoću natrag svoj novac. Stavljam tisuću standarda na pauka protiv kraljeva pijeska.

Kress je proučavao pauka u njegovu plastičnom zatvoru. Kraljevi pijeska su narasli (bili su dvaput veći od Woinih), ali još su i sad bili patuljci u usporedbi s paukom. Osim toga, on je bio otrovan, a oni nisu. Pa ipak, bilo ih je mnogo. A i ti neprestani ratovi postali su u posljednje vrijeme prilično dosadni. U njemu se probudilo zanimanje za novinom jednog takvog sukoba.

— Dobro — reče Kress. — Jade, ti si budala. Kraljevi pijeska će jednostavno navirati i navirati, sve dok ne ugine to tvoje stvorenje.

— Ti si budala, Simone! — odgovori Rakkis smiješeći se. — Katadajski pustinjski pauk se obično hrani kunićima što se skrivaju u svojim jazbinama, i... pa... on će jednostavno ući ravno u svaki zamak i pojesti preživačice.

Svi su se smijali, a Kress se namršti.

— Prijeđimo na stvar — reče nervozno jer nije računao na tu mogućnost, i ode po novo piće.

Pauk je bio prevelik da se ubaci kroz otvor za hranu, pa dva gosta pomogoše Rakkisu da malo pomakne poklopac spremišta, a Malada Blane mu doda vrećicu s paukom. Rakkis istrese pauka. On se lagano spusti na malu pješčanu dinu ispred crvenog zamka i načas osta tu sav zbunjen, dok su mu usta neprestano nešto mljela, a noge mu se opasno trzale.

— Hajde! — poticao ga je Rakkis.

Svi se okupiše oko spremišta. Kress pronađe svoje naočale i natakne ih. Ako je već morao izgubiti tih tisuću standarda, onda je želio da bar ima dobar pregled ratišta.

Kraljevi pijeska su već opazili napadača. Sva aktivnost oko crvenog zamka prestade. Mali crveni pješaci bili su kao zaleđeni, promatrali su.

Pauk se poče kretati prema tamnom ulazu. S najvišeg tornja promatrao ga je lik Simona Kressa.

Odjednom sve oživi. Najbliži crveni pješaci oblikovali su svoje bojne redove u dva klina i slili se preko pijeska u smjeru pauka. I drugi ratnici navališe iz zamka i složiše se u tri reda da bi obranili ulaz u podzemnu prostoriju gdje je živjela preživačica, Nakon poziva na borbu, izvidnica žurno krenu preko dina.

Započe bitka.

Kraljevi pijeska preplaviše pauka. Čeljusti su se sklapale nad nogama i trbuhom. Crveni su trčali uza zlaćane noge prema leđima napadača. Ugrizali su i trgali. Jedan od njih pronašao je jedno oko i rastrgao ga. Kress se nasmiješi i pokaza na njega.

Ali oni su bili tako mali i nisu bili otrovni, a pauk nije odustajao. Otresao ih je nogama, a oni su letjeli na sve strane. Njegova slinava usta pronalazila su ih i trgala. Već je dvanaest crvenih ugibalo ležeći na pijesku. Pauk je dolazio sve bliže i bliže. Kretao se ravno preko pješaka-čuvara poredanih u tri reda koji su morali braniti zamak. Oni su ga opkoljivali, prekrivali, vodeći očajničku borbu. Nekoliko kraljeva pijeska zajednički odgrizoše pauku jednu nogu. Branioci su skakali s vrhova tornjeva na leđa

mase koja se trzala i micala.

Nevidljiv ispod gomile kraljeva pijeska, pauk se ipak nekako uspio probiti u tamu unutrašnjosti i nestati. Rakkis ispusti težak uzdah. Bio je blijed.

— Divno — reče netko.

Malada Blane se smijuljila grlenim smijehom.

— Gledaj! — progovori Idi Noreddian povlačeći Kressa za ruku.

Svi su tako pažljivo promatrali bitku u kutu crvenih da nitko nije opažao išta drugo u spremištu. Ali sada je zamkom ovladala tišina, a na pijesku uokolo nije bilo nikoga osim uginulih crvenih pješaka, pa se moglo vidjeti što se događa.

Ispred crvenog zamka postrojile su se tri vojske. Stajali su mirno, u savršnom redu, poredani po rangu; narančasti, bijeli i crveni. Čekali su da vide što će se pojaviti iz dubine zamka.

— Sanitetski kordon — nasmija se Kress. — Pogledaj ostale dvorce ako želiš, Jade — reče.

Rakkis pogleda i opsova. Jedinice pješaka zajednički su začepijivali 'ulaze u dvorce pijeskom i kamenjem. Ako je pauk kojim slučajem i preživio ovu bitku, neće lako ući u ostale dvorce.

— Trebalo je da donesem četiri pauka — reče Rakkis. — Ipak, pobijedio sam. Moj je pauk sada dolje i ždere vašu prokletu preživačicu.

Kress mu ne odgovori. Čekao je. Odjednom su opazili da se nešto miče u tamnom ulazu u dvorac.

Iz njega nahrupi bujica crvenih pješaka. Zauzeše svoja mjesta na dvorcu i otpočeše popravljati štetu koju je učinio pauk. Ostale su se vojske počele povlačiti svaka u svoj kut.

— Jade — reče Kress — mislim da ti baš nije jasno tko koga jede.

• • •

Idućeg tjedna Rakkis je donio vitke srebrne zmije. Kraljevi pijeska su ih se oslobodili bez mnogo muke.

Zatim je pokušao s velikom crnom pticom. Pojela je više od tridesetoro bijelih vojnika, a njeno mlataranje krilima i neoprezno gaženje doslovno je uništilo taj zamak, no uskoro su joj se krila zamorila, a kraljevi su je žestoko napadali gdje god je sletjela.

Nakon toga donio je omotić s insektima, bubama koje su imale oklope i koje su prilično nalikovale na same kraljeve. Ali su bile glupe, glupe. Ujedinjenim snagama narančasti i crni razbili su njihove redove, podijelili ih i masakrirali.

Rakkis poče davati Kressu zadužnice.

Baš nekako u to vrijeme Kress je ponovo susreo Cath m'Lane jedne večeri u Asgardu dok je večerao u svom omiljenom restoranu. Načas je zastao uz njezin stol i ispričao joj o ratnim igrama, pozivajući je da im se pridruži. Ona je pocrvenjela, a zatim se pribrala i opet postala ledena.

— Netko ti mora stati nakraj, Simone. Čini se da ću to morati učiniti ja — reče.

Kress je samo slegnuo ramenima i predao se uživanju u dobrom obroku i ne pomislivši više na njezinu prijetnju.

Sve dok se tjedan dana nakon toga nije na njegovu pragu pojavila visoka nabita žena i pokazala policijsku narukvicu.

— Dobili smo pritužbe — reče. — Držite li vi spremište s nekim opasnim insektima, Kresse? — upita ga.

— Nisu to insekti — bijesno će Kress. — Dođite, pokazat ću vam.

Kad je promotrila kraljeve pijeska, žena s negodovanjem zatrese glavom.

— Neće to ići tako. A što vi zapravo znate o tim stvorenjima? Znate li s kojeg su svijeta? Je li im Ekološko društvo dalo propusnicu? Imate li dozvolu za njih? Obaviješteni smo da su mesožderi i vrlo vjerojatno opasni. Isto tako smo obaviješteni da djelomično imaju i osjećaje. A gdje ste ih zapravo dobili?

— Kod »Wo i Shadea« — odgovori Kress.

— Nikad nisam čula za njih — primijeti žena. — Vjerojatno su ih prokrijumčarili, znajući da im naši ekolozi ne bi odobrili uvoz. Ne, Kresse,

ne može tako! Zaplijenit ću to spremište i dat ću ga uništiti. A vi možete očekivati zasluženu kaznu — završi policajka.

Kress joj ponudi sto standarda da zaboravi sve o njemu i njegovim kraljevima.

— Sad moram optužnici dodati još i pokušaj podmićivanja — reče žena.

Tek kad joj je ponudio dvije tisuće standarda, predomislila se.

— Znate, bit će to teško izvesti — reče. — Morat ću izmijeniti neke obrasce, izbrisati vrpce. A dok dobijem lažnu dozvolu od ekologa, proći će prilično vremena. A da i ne spominjem svu muku oko tužiteljice. Što ako ona ponovo podnese prijavu?

— Nju prepustite meni — odgovori Kress. — Prepustile je meni.

• • •

Neko je vrijeme razmišljao o tome. Iste noći krene u nekoliko posjeta.

Najprije je svratio do t'Etheranea, prodavača kućnih mezimaca.

— Želim kupiti psa — reče Kress. — Štene. Trgovac oble glave izbeči oči.

— Štene? Ali to nije nalik na tebe, Simone! Zašto ne uđeš? Imam divan izbor.

— Želim posebnu vrstu šteneta — prekide ga Kress. — Zapiši! Opisat ću ti kakvo ono mora biti...

Zatim zalupa na vrata Idi Noreddian. .

— Idi — reče — želim da dođeš večeras sa svojom holografskom opremom. Htio bih snimiti jednu bitku kraljeva pijeska. Snimku ću pokloniti jednom svom prijatelju.

• • •

Večer nakon toga napraviše snimku. Kress je dugo ostao budan. Zadubio se u novu kontoverznu dramu, pripremio mali obrok, popušio nekoliko štapića i popio bocu vina. Držeći čašu u ruci i osjećajući se vrlo

zadovoljan samim sobom, ode u dnevnu sobu.

Svjetla su bila ugašena. Od crvenog svjetla terarija sjenke u sobi postale su nekako crvenkaste i jezive, Kress priđe spremištu da vidi svoju imovinu; zanimalo ga je kako napreduju crni kraljevi u popravljanju svog zamka što ga je štene gotovo potpuno uništilo.

Popravci su dobro napredovali. No dok je Kress promatrao njihov rad kroz naočale s uveličavajućim staklima, pogled mu pade na lice sa zida zamka i bolje ga pogleda. Zaprepasti se.

Odmaknuo se od terarija, zatreptao očima, potegao dobar gutljaj vina i ponovo pogledao.

Lice na zidu još je bilo njegovo, ali je cijelo bilo nekako nevjerno, sve iskrivljeno. Obrazi su mu bili naduti kao u svinje; osmijeh mu je bio pakostan i podmukao. Doimao se upravo nevjerojatno zlobnim.

Sav uznemiren, krenu oko spremišta kako bi pogledao druge dvorce. Svi su bili nešto drugačiji, no u biti se nisu mnogo izmijenili.

Narančasti su zanemarili većinu fino izrađenih detalja, ali lice je još bilo čudovišno, surovo; gruba usta i bezumne oči.

Crveni su mu dali sotonski, grčevit osmijeh. Usta su mu se grubo savijala u kutovima.

Bijeli, njemu najdraži, isklesali su zlog, idiotskog boga.

Kress bijesno baci čašu s vinom.

— Kako se usuđujete! — reče u po glasa. — Sad nećete jesti cijeli tjedan, vi proklete... — zakriči. — Naučit ću ja vas...

Nešto mu je palo na pamet. Izišao je iz sobe i uskoro se vratio sa sabljom iskovanom od željeza. Bila je duga jedan metar, a vrh joj je još bio oštar. Kress se nasmijao, uspeo na terarij i pomaknuo pokrov tek toliko koliko mu je bilo potrebno za ono što je naumio, otkrivši jedan kut pustinje. Nagnuo se i udario sabljom po bijelom zamku. Mahao je njome amo-tamo, rušeći kule, bedeme i zidove. Pijesak i kamenje se rušilo i zatrpavalo vojnike što su se koprcali pod teretom. Malim pomakom ručnog zgloba uspio je uništiti svaki trag onoj uvredljivoj karikaturi koju su kraljevi pijeska načinili od njegova lica. Zatim je vrh sablje usmjerio prema tamnom otvoru u kojem je bila preživačica. Svom je snagom zabio sablju i

osjetio nešto pod njom. Začuo je mek, šuštav zvuk. Svi vojnici zatreptaše i zamriješe. Potpuno zadovoljan, Kress se povuče.

Zaslade nekoliko minuta gledajući i pitajući se je li doista ubio preživačicu. Vrh sablje bio je vlažan i sluzav. Ali bijeli kraljevi pijeska počeše se ponovo micati — slabašno, usporeno — ali micali su se.

Upravo se pripremao da stavi pokrov na mjesto i da krene prema drugom dvorcu kad osjeti da mu nešto puže uz ruku.

Kriknuo je, ispustio sablju i zbacio jednoga kralja s ruke. Ovaj pade na sag i Kress ga smrvi petom gazeći ga još dugo pošto je uginuo. Oklop kralja pijeska zaškripio je pod njegovom petom. Nakon toga, tresući se, ponovo zapečati spremište. Požurio je u kupaonicu da se tuširа i pažljivo pregleda cijelo tijelo. Odjeću je iskuhao.

Poslije, ispivši nekoliko čaša vina, ponovo se vratio u dnevnu sobu. Pomalo se stidio toga što se preplašio kraljeva pijeska. Ali nije ni pomišljao na to da ponovo otkrije pokrov spremišta. Odsad će uvijek ostati zatvoren. Pa ipak, morao je kazniti ostale.

Odlučio je razbistriti mozak još jednom čašom vina. Kad ju je ispio, dosjeti se. Ode do spremišta i načini neke izmjene na kontroli vlage.

Kad je zaspao na kauču i dalje držeći čašu u ruci, pješčani dvorci već su se topili na kiši.

• • •

Kressa probudi ljutito udaranje po vratima.

Sjede, sav mamuran. U glavi mu je lupalo. Mamurluk od vina uvijek je najgori, pomisli. Otetura do ulaza.

Vani je stajala Cath m'Lane.

— Čudovište — reču mu, a lice joj je bilo naduto i obliveno suzama. — Cijelu noć sam plakala, proklet da si! Ali neću više, Simone! Neću više!

— Polako — progovori Simon držeći se za glavu. — Mamuran sam.

Ona opsova i gurnu ga u stranu te uđe u kuću. Iza ugla pojavio se gegavac da vidi zbog čega sva ta vika. Ona ga pljusnu i bijesno uđe u dnevnu sobu, a Kress ju je jedva slijedio.

— Stani! — reče joj. — Gdje ti to... ne smiješ... — Zastade, odjednom se prestravivši. U lijevoj je ruci držala teški kovački bat: — Ne — izusti on.

— Mnogo voliš ova mala dražesna bića, je li, Simone? — upita ga i zastane kod spremišta. — Pa onda možeš i živjeti s njima.

— Cath! — zaurla Kress.

Cath prihvati bat s obje ruke i što je jače mogla udari po terariju. Udarac je izazvao lom u Kressovoj glavi, i on zastenje i tiho i očajnički. Ali plastična stijenka spremišta izdržala je udarac.

Ona ponovo udari. Ovaj put se začu pucketanje i na zidu spremišta pojavi se mreža sićušnih linija.

Cath se upravo spremala da još jednom udari batom o spremište kad se Kress baci na nju. Oboje padoše i otkotrljaše se. Ona ispusti bat i pokuša zadaviti Kressa, no on joj se izmigolji i ugrize je za ruku sve do krvi. Zatim oboje ustadoše zadihani.

— Trebalo bi da se pogledaš, Simone — progovori Cath namrgođeno. — Iz usta ti kaplje krv. Izgledaš kao i tvoji mezimci. Kako ti se sviđa taj okus?

— Gubi se! — reče Kress i ugleda sablju koju je tu ispustio prošle noći, te je zgrabi. — Izlazi! — ponovi i zamahnu sabljom kako bi je uplašio. — I ne približuj se više terariju!

— Ne bi se ti to usudio — uzvrati Cath smijući se i sagne se da uzme bat.

Kress zavrišta i naglo zamahne sabljom. Prije no što je shvatio što se dogodilo, oštrica sablje prođe kroz njezinu utrobu. Cath ga pogleda upitno, a zatim svrnu pogled na sablju. Kress pade ničice zapomažući.

— Nisam to htio... Želio sam samo... — jecao je.

Bila je probodena, krvarila je, gotovo mrtva, no ipak je nekako stajala na nogama.

— Ti si čudovište — uzmogla je izustiti, iako su joj usta bila puna krvi.

Sasvim nevjerojatno, no ona je zakrenula sablju u svom tijelu i

posljednjim snagama se bacila na spremište. Stijenka koja je već bila oštećena nije izdržala i rasprsnula se, a Cath je zatrpala lavina plastike, pijeska i blata.

Kress je ispuštao kratke histerične zvukove i, teturajući, uspeo se na kauč.

Kraljevi pijeska pojavljivali su se iz gliba na pođu njegove dnevne sobe. Puzali su preko Cathina tijela. Nekoliko ih je oprezno pokušalo prijeći preko saga: Za njima su pošli i drugi.

Gledao je kako se oblikuje kolona, kako se stvara kvadrat i kako nosi nešto, nešto sluzavo i bezobličnо, nosi komad sirova mesa velik poput ljudske glave. Nosili su ga dalje od spremišta. Pulsirao je.

To skrši Kressa, i on pobježe.

• • •

Prije no što je smogao snage da se vrati kući, odleti do obližnjeg grada, pedesetak kilometara od njegove kuće. Bio je napol lud od straha. No, sad kad je bio na sigurnome, pronašao je mali restoran, sručio u sebe nekoliko šalica kave i dvije tablete protiv mamurluka, pojeo cijeli doručak i malo-pomalo se ponovo sabrao.

Bilo je to grozno jutro, ali ništa mu neće biti bolje bude li i dalje razmišljao o tome. Naruči još jednu šalicu kave i hladnokrvno razmišljajući razmotri svoj položaj.

Cath m'Lane je mrtva, i on ju je ubio. Da li da se prijavi i kaže kako je posrijedi nesretan slučaj? To ne bi bilo dobro. Napokon, probo ju je, a onoj policajki je rekao da će se sam pobrinuti za Cath. Morao bi se osloboditi dokaza i nadati se da Cath nikome nije rekla svoje namjere. Vjerojatno i nije. Zacijelo je tek jučer kasno navečer dobila njegov dar. Rekla mu je da je cijelu noć proplakala i došla je sama. Izvrsno, mora se osloboditi jednog tijela i jedne letjelice.

No nije znao što da učini s kraljevima pijeska. To će biti već teže riješiti. Dosad su, bez sumnje, već svi pobjegli. Sav se naježi od pomisli na to kako su sad po cijeloj kući, u njegovu krevetu i odjeći, kako uništavaju njegovu hranu. Stresao se i obuzdao gađenje. Zapravo, neće ih biti teško ubiti, prisjeti se. Nije morao računati sa svakim pojedinačno. Samo četiri preživačice, to je sve. To nije teško. Vidio je da su poveće. Pronaći će ih i

ubiti. Bio je njihov bog; sad će ih uništiti.

• • •

Prije no što je odletio kući, pođe u kupovinu. Kupio je dva zaštitna odijela koje će ga prekriti cijeloga, nekoliko vreća otrovnih kuglica, i plastičnu posudu s rasprivačem, u kojoj je bio vrlo jak pesticid, zakonom zabranjen za upotrebu. Kupio je i pribor za tegljenje.

Kad se tog poslijepodneva spustio i došao kući. počeo vrlo sustavno obavljati zadatke. Najprije spoji Cathinu letjelicu za svoju. Pretražio ju je, i tu ga sreća posluži prvi put. Kristalni čip s holografskom snimkom bitke kraljeva pijeska bio je na prednjem sjedalu. Zabrinjavao ga je taj čip.

Kad je bio gotov s letjelicama, navuče zaštitno odijelo i uđe u kuću po Cathino tijelo.

Nije ga bilo.

Pažljivo je prebirao pijesak koji se brzo sušio, i nije bilo sumnje da je tijelo nestalo. Nije li se možda uspjela nekako izvući? Malo vjerojatno, no Kress je i dalje tražio. Letimično je pregledao cijelu kuću, no nije pronašao ni tijelo, a ni kraljeve pijeska. Nije imao vremena za potanko razgledavanje, jer mu je pred kućom bila izdajnička letjelica. Odluči da poslije ponovo pokuša.

Sedamdesetak kilometara sjevernije od Kressova imanja nalazilo se područje aktivnih vulkana. Odletio je tamo tegleći i Cathinu letjelicu. Poviše užarenog stošca vulkana otpusti lokot i zastade promatrajući kako letjelica okomito pada i nestaje u lavi.

Bio je već sumrak kad se vratio kući. To mu omogući da predahne. Dosjeti se da bi mogao odletjeti natrag u grad i ondje provesti noć. Odagnao je tu misao. Trebalo je da obavi još mnogo toga. Još nije bio siguran.

Po cijeloj unutrašnjosti kuće razasuo je otrovne kuglice. Nikome to neće biti sumnjivo. Uvijek je imao teškoća sa štetočinama. Kad je to dovršio, napuni posude s pesticidom i ponovo se vrati u kuću.

Obilazio je kuću, sobu po sobu, paleći svjetlo u svakoj prostoriji, sve dok napokon nije bio obasjan blještavilom umjetne rasvjete. Zastade da malo raščisti dnevnu sobu. Pokucao je pijesak i komade plastike u

razbijeno spremište. Kao što se i pribojavao, kraljevi pijeska su nestali. Dvorci su bili razrušeni, uništeni bombadiranjem vodom. Kress ih je "dobro ispitao, i utvrdio da se ono malo što je od njih ostalo ruši kako se pijesak sušio.

Namrštio se i nastavio traženje noseći na leđima posudu s pesticidom.

U vinskom podrumu, dolje, ugleda mrtvo tijelo Cath m'Lane.

Ležala je u podnožju strmih stepenica; udovi su joj bili iskrenuti kao pri padu. Bijeli vojnici puzali su svuda po njoj, i dok ju je promatrao, Kress opazi da se tijelo u trzajima giba po tvrdo utabanom zemljanom podu podruma.

Nasmijao se i uključio sva svjetla. U udaljenom kutu ugleda omanji zemljani dvorac, a između dviju polica za vinske boce vidjela se tamna rupa. Kress prepozna nedovršene obrise svog lica na podrumskom zidu.

Tijelo se ponovo pomaknulo i nekoliko se centimetara približilo dvorcu. Kressu se odjednom u glavi pojavila slika bijele preživačice koja gladna čeka svoj obrok. Mogla je ubaciti Cathinu nogu u usta, ali ništa više od toga. Bilo je to odviše besmisleno. Ponovo se nasmijao i počeo silaziti u podrum, a prst mu je neprestano bio na dugmetu raspršivaća, dok mu se cijev poput zmije spuštala niz desnu ruku. Kraljevi pijeska — stotine njih koji su djelovali kao jedan — ostaviše tijelo i postrojiše se u borbenipoložaj; polje bijelih vojnika između njega i njihove preživačice.

Kressu ponovo sinu nova misao. Nasmijao se i digao ruku s dugmeta rasprivača.

— Cath je oduvijek bilo teško progutati — reče i nasmije se svojoj dosjetljivosti. — Pogotovu za nekog tko je vaše veličine. Dajte da vam pomognem. Naposljetku, a čemu služe bogovi?

Povukao se u gornje prostorije i uskoro se vratio noseći mesarski nož. Kraljevi su strpljivo čekali i gledali kako Kress komada Cath u male, lako probavljive komade.

Te je noći Kress spavao u svojoj zaštitnoj odjeći, pesticid mu je bio nadohvat ruke, no nije mu zatrebao. Bijeli kraljevi, siti, ostadoše u podrumu, a drugima nije bilo ni traga.

Ujutro je dovršio čišćenje dnevne sobe. Kad je potpuno završio posao,

nije bilo ni traga jučerašnjem neredu, osim što je terarij bio razbijen.

Pojeo je lagani objed i nastavio lov na preostale kraljeve pijeska. To i nije bilo teško po danu. Crni su se smjestili u njegovu vrtu-kamenjaru — gdje su podigli dvorac od vulkanskog crnog stakla i kvarca. Crvene je pronašao u dnu već dugo neupotrebljavanog otvorenog bazena, napol napunjenog pijeskom što ga je vjetar nanosio godinama. Ugledao je vojnike jedne i druge boje, koji su se razmiljeli po cijelom prostoru, a mnogi su nosili otrovne kuglice svojim preživačicama. Kress se zacercka. Zaključi da mu pesticid sad više i neće biti potreban. Nema smisla da dolazi u sukob kad jednostavno sve može prepustiti djelovanju otrova. Obje preživačice bi do večeri morale uginuti.

Sad su još jedino ostali narančasti. Kress je nekoliko puta obišao svoje imanje, krećući se u sve većoj spirali, ali im nije pronašao trag. Kad se već počeo znojiti pod zaštitnom odjećom (bio je vruć, suh dan), zaključi da to i nije važno. Ako su i bili tu negdje, vjerojatno već jedu otrovne kuglice kao bijeli i crveni.

Na povratku kući s velikim je zadovoljstvom zgazio nekoliko kraljeva. Ušavši, skinuo je zaštitno odijeloj sjeo i pojeo ukusan obrok te se napokon opustio. Sve je bilo pod nadzorom. Dvije će preživačice vrlo brzo uginuti, treća je otkrivena i lako će je se otarasiti pošto je iskoristi za svoje namjere, a nije ni sumnjao u to da će pronaći četvrtu. A što se tiče Cath, uništio je sve tragove njezina posjeta.

Treperenje videor-ekrana prekide ga u sanjarenju. Bio je to Jad Rakkis, koji mu se javio da se pohvali svojim crvima mesožderima što ih je te večeri namjeravao donijeti za ratne igre.

Kress je na to bio potpuno zaboravio, ali se brzo snašao.

— Oh, Jede, oprosti. Zaboravio sam ti reći. Zasitio sam se svega i otarasio sam se kraljeva pijeska. Odurni mali stvorovi! Žao mi je, ali večeras nema ništa od zabave.

— Ali što ću sa svojim crvima? — gnjevno upita Rakkis.

— Stavi ih u košaru s voćem i pošalji svojoj voljenoj — odgovori Kress i prekide vezu.

Brzo je počeo pozivati ostale. Nije želio da mu se sad, kad su kraljevi preplavili imanje, netko pojavi na vratima.

Dok je zvao Idi Noreddian, odjednom postade svjestan svog propusta. Ekran se već počeo bistriti najavljujući da je netko na drugoj strani odgovorio, ali Kress prekide vezu.

• • •

Idi je stigla na vrijeme, jedan sat nakon poziva. Bila je iznenađena što je zabava otkazana, ali je bila sretna što će jednu večer provesti sama s Kressom. Najprije ju je razveselio pričom o tome kako je Cath reagirala na holo-snimku koju su zajedno napravili. Dok joj je to govorio, nagovori je da o toj šali nikome ne priča. Zadovoljno kimnu glavom i ponovo napuni čašu vinom.U boci ostade vrlo malo.

— Moram po novu bocu — reče Kress. — Dođi sa mnom u podrum i pomozi mi u odabiru godišta. Uvijek si znala izabrati dobro vino bolje od mene.

Radosno je pošla s njim, ali je naglo ustuknula na vrhu stepeništa kad je Kress otvorio vrata podruma i rukom joj pokazao da uđe prva.

— Gdje su svjetla? — upita. — A i miris... što tu tako čudno miriše, Simone?

Kad ju je gurnuo, načas je imala zbunjen izražaj lica, Dok je padala niz stepenice, vrištala je. Kress zatvori vrata i poče ih zakivati čavlima i daskama, služeći se zračnim čekićem što ga je tu bio ostavio baš za tu priliku.

Upravo kad je dovršavao zakivanje, začu kako Idi dolje stenje.

— Ozlijeđena sam! — doviknu mu. — Što je ovo, Simone? — upita i odjednom zakriči, a uskoro zatim začu se vrištanje.

To nije prestajalo sate i sate. A Kress je otišao u osjetilo-prostoriju i odabrao neku paprenu komediju kako bi sve to uklonio iz glave.

• • •

Kad je bio sasvim uvjeren da je mrtva, Kress je oteglio njezinu letjelicu sjeverno, do vulkana, i oslobodio je se. Taj uređaj za tegljenje pokazao se dobrom investicijom.

Idućeg jutra Kress siđe do podrumskih vrata da provjeri kako stoje

stvari, i začu čudne zvuke što su dopirali kroz vrata. Slušao je neko vrijeme, obuzet tjeskobom, pitajući se nije li Idi kojim slučajem ostala živa pa sad grebe po vratima pokušavajući da izađe. To nije bilo baš vjerojatno. Zacijelo su to ipak kraljevi pijeska. Kressu se nije svidjela ta mogućnost i ono što bi se moglo dogoditi. Zaključi da je najbolje da ostavi vrata zakovana bar još neko vrijeme. Izišao je iz kuće i uzeo lopatu da pokopa crvenu i crnu preživačicu u njihovim dvorcima.

No suprotno njegovim očekivanjima, one su bile žive.

Crni je dvorac blistao od crnog vulkanskog stakla, a kraljevi su puzali po njemu i popravljali ga. Najviša kula mu je sezala do struka, a na njoj je bila odurna karikatura njegova lica. Kad se približio, crni prestadoše raditi i svrstaše se u dvije prijeteće borbene kolone. Kress se osvrnu i ugleda ostale kako ga okružuju i sprečavaju mu uzmak. Sav prestrašen, ispusti lopatu i trkom pobjegne iz te zamke, zgazivši pri tom nekoliko vojnika.

Zamak crvenih polako je rastao uza zidove bazena. Preživačica je bila smještena na sigurno, u svojoj rupi, okružena pijeskom, betonom i bedemima. Crveni su puzali po cijelom dnu bazena. Kress je gledao kako unose u dvorac nekog kućnog insekta i golemoga guštera. Prestravljen, ustuknu i udalji se od ruba bazena, osjećajući da nešto škripuće. Pogledao je niže i ugledao tri vojnika kako mu se penju uz nogu. Strese ih i zdrobi nogom, ali drugi su se približavali velikom brzinom. Bili su veći nego prije. Neki su bili veliki gotovo kao njegov palac. Potrči. .

Kad je utrčao u sigurnost svog doma, teško je disao, a srce mu je lupalo kao ludo. Zatvori vrata i brzo ih zaključa. Smatrao je da je u kući siguran od te napasti

Oštro piće mu smiri živce. Znači, otrov im ne škodi, razmišljao je. Mogao je to i misliti. Jala Wo ga je bila upozorila na to da preživačica može jesti sve. Morat će upotrijebiti pesticid. "Natoči još pića, ovaj put malo više, navuče zaštitno odijelo i stavi raspršivač na leđa. Otvori vrata.

Vani su čekali kraljevi pijeska.

Suočio se sa dvije vojske koje su se ujedinile u borbi protiv zajedničkog neprijatelja. To mu nije bilo palo na um. Zacijelo ih preživačice legu kao lude. Ugleda more vojnika; sve su preplavili.

Kress podiže cijev raspršivača i pritisnu dugme. Siva magla preli se po najbližem redu vojnika. Pomicao je cijev s jedne strane na drugu.

Gdje je god pala magla, kraljevi su se žestoko trzali i ugibali u grčevima. Kress se smiješio. Nisu se mogli nositi s njim. Prskao je u širokom luku ispred sebe, a zatim pun samopouzdanja zakoračio je naprijed u kaljužu od crnih i crvenih tjelesa. Vojske su se povlačile. Kress je išao naprijed s namjerom da im razbije redove i dođe do preživačice.

Odjednom povlačenje prestade. Tisuće kraljeva nahrupi prema njemu.

Kress je očekivao protunapad. Stajao je na mjestu i velikim zamasima mahao svojim maglenim mačem.

Dolazili su prema njemu i ugibali. Samo ih se nekoliko probilo; nije mogao poprskati sva mjesta istodobno. Najprije osjeti kako mu se penju uz noge, a onda kako im čeljustiuzaludno grizu njegovo plastično zaštitno odijelo. Nije se osvrtao na njih, te ih nastavi prskati.

Onda osjeti lagano tapkanje po glavi i ramenima.

Kress zadrhta, okrenu se i pogleda iznad sebe. Cijeli prednji dio njegove kuće vrvio je kraljevima. Crni i crveni, stotine njih. Bacali.su se u zrak i poput kiše padali po njemu i posvuda oko njega. Jedan mu se spustio na obraz i trenutak prije no što ga je otresao, ugleda kako mu se njegove čeljusti usmjeruju prema očima.

Okrenuo je cijev raspršivača i poprskao zrak, kuću, prskajući po letećim kraljevima, sve dok nisu uginuli ili su ugibali. Magla se slegla na njega i on zakašlja. Ali nastavio je prskati. Tek kad je prednji dio kuće bio čist, Kress obrati pažnju na tlo.

Bili su svuda oko njega, na njemu; deseci kraljeva pijeska puzali su po njemu a stotine je žurilo da im se pridruži. Okrenu cijev prema njima. Ali naprava više nije radila. Kress začu neko glasno šuštanje i smrtonosna se magla uzdiže u velikom oblaku između njegovih ramena preplavljujući ga i gušeći ga, a oči su mu gorjele i maglile se. Posegnuo je za cijevi, a ruka mu se prekrila umirućim kraljevima. Cijev je bila oštećena; pregrizli su je. Bio je preplavljen i zaslijepljen pesticidom. Zateturao je i povikao te potrčao prema kući, otresajući kraljeve s tijela.

Ušavši, čvrsto zavori vrata i, sav shrvan, sruši se na sag. Valjao se lijevo-desno, sve dok nije bio posve siguran da ih je sve zdrobio. Raspršivač je tad već bio prazan, i čulo se slabašno šuštanje. Kress skide zaštitno odijelo i istušira se. Vrući mlaz ga je opekao, koža ga je zaboljela i pocrvenjela, ali se oslobodio onog osjećaja da mu nešto puže po tijelu.

Odjenuo je najtopliju debelu odjeću, grube radne hlače i kožne nazuvke koje je najprije nervozno istresao.

— Prokletstvo! — mrmljao je neprestano. — Prokletstvo!

Grlo mu je bilo suho. Pažljivo pregledavši ulazno predsoblje kako bi se uvjerio da nema ni jednog kralja pijeska, sjede i natoči piće.

— Prokletstvo! — promrmlja ponovo, a ruka mu je drhtala dok je ulijevao piće, pa se nešto prolilo i na sag.

Alkohol ga je malo smirio, ali mu nije otjerao strah. Natoči još jedno piće i prikrade se prozoru. Kraljevi pijeska su puzali po debelom plastičnom oknu. Zadrhtao je i povukao se do svog komunikacijskog uređaja. Morao je dozvati pomoć, uzbuđeno je razmišljao. Mora nekako dobiti vezu, obavijestiti vlast; policajci će doći s bacačima plamena i ...

Već je počeo zvati kad odjednom zastenja. Nije megao pozvati policiju. Onda bi ih morao izvijestiti i o bijelim kraljevima koji su bili u podrumu, a ondje bi pronišli tijela. Možda je preživačica dosad i pojela Cath m'Lane, ali ne i Idi Noreddian. Nju čak nije ni isjekao na komade. Ne, policiju će pozvati samo u slučaju najveće opasnosti.

Sjede i namršti se. Komunikacijski sistem mu je prekrivao cijeli zid. Mogao je doći do bilo koga s Baldura. Imao je mnogo novca a bio je i lukav. Oduvijek se hvalisao svojom domišljatošću. Već će nekako naći rješenje.

Dosjeti se da bi mogao zvati Wo, ali se vrlo brzo predomisli. Wo je znala previše, zapitkivala bi, a on joj nije mogao vjerovati. Ne, bio mu je potreban netko tko će učiniti ono što mu on bude rekao, ne zapitkujući.

Njegovo namršteno lice polako se poče smiješiti. Ima on veza! Pozvao je broj koji već vrlo dugo nije nazivao.

Na ekranu se pojavi lice žene; bila je sijeda, bezizražajna, duga povijena nosa. Glas joj bio oštar i jasan.

— Simone — reče. — Kako posao?

— Posao ide dobro, Lissandra — odgovori Kress. — Imam jedan za tebe.

— Treba li da nekoga smaknem? Moja je cijena porasla od prošlog

puta, Simone. Napokon, prošlo je deset godina.

— Bit ćeš dobro plaćena — odgovori Kress. — Ta znaš da sam vrlo darežljiv. Želim da uništiš neku gamad.

— Ne moraš upotrebljavati taj izraz, Simone— reče Lissandra i nasmije se. — Znaš da se ovi razgovori ne mogu snimiti.

— Govorim ti sasvim ozbiljno. Imam teškoća s gamadi. Opasnom. Molim te, sredi to! Nema pitanja. Razumiješ li?

— Razumijem — odgovori Lissandra.

— Dobro. Bit će ti potrebna... ah, tri ili četiri radnika. Neka stave zaštitna odijela protiv topline, opremi ih bacačima plamena, ili laserima, ili nečim sličnim. Dođi na moje imanje. Vidjet ćeš što je posrijedi. Bube, cijelo mnoštvo. U mom kamenjaru i starom bazenu naći ćeš zamkove. Uništi ih i ubij sve što nađeš u njima. Onda mi pokucaj na vrata, pa ću ti pokazati što još valja učiniti. Možeš li doći odmah?

— Krećemo za jedan sat — odgovori Lissandra, a lice joj je bilo jednako bezizražajno.

• • •

Lissandra je održala riječ. Stigla je u elegantnom crnom skimeru zajedno sa tri radnika. Kress ih je gledao kroz prozor sobe na drugom katu, gdje je bio siguran. Kako su bili u plastičnoj zaštitnoj odjeći, nije im mogao vidjeti lica. Dvojica su imala prenosive bacače plamena, a treći je nosio laserski top i eksploziv. Lissandra nije nosila ništa; Kress ju je prepoznao po načinu na koji je izdavala naređenja.

Najprije su skimerom preletjeli po cijelom terenu da bi vidjeli što se događa. Kraljevi pijeska poludješe. Crveni i crni vojnici posvuda su uzbuđeno žurili. Iz svog skrovišta Kress je mogao vidjeti zamak u kamenjaru. Bio je visok poput čovjeka. Bedemi su mu vrvjeli od crnih branitelja, a rijeka vojnika tekla je u njegovu unutrašnjost.

Lissandrin skimer se spustio pokraj Kressova, operativci izišđoše i pripremiše svoje oružjes Nisu izgledali kao ljudi, bili su nosioci smrti.

Crna se vojska ispriječila između njih i zamka.

Lissandra je neprestano nešto pokazivala i vikala, a dva operativca se

rasporediše i otvoriše vatru iz bacača plamena na crne kraljeve. Njihovo je oružje zagrmjelo, i pojaviše se dugi plavocrveni plameni jezici. Kraljevi pijeska su se smežuravali i ugibali. Operativci su se igrali bacačima plamena, usmjerujući ih čas u jednom, čas u drugom smjeru, vrlo djelotvorno obavljajući svoj zadatak. Napredovali su oprezno, malo-pomalo.

Crna je vojska gorjela i raspadala se, vojnici su bježali na sve strane, neki prema zamku, ostali prema neprijatelju. Ni jedan se nije uspio približiti operativcima s bacačima plamena. Lissandrini su ljudi bili pravi profesionalci.

No onda se jedan od njih spotaknuo.

Bar se tako činilo. Kress ponovo pogleda u tom smjeru i vidje kako se tlo pod čovjekom jednostavno uleglo. Tuneli, pomisli obuzet strahom; tuneli, jame, zamke. Čovjek je do struka utonuo u pijesak, i odjednom se činilo da je tlo oko njega uzavrelo. Začas je bio prekriven crvenim kraljevima. Odbacio je bacač plamena i divljački se počeo češati. Bilo je jezivo slušati njegove krikove.

• • •

Njegov drug je oklijevao, zatim se okrenuo i uperio bacač plamena prema njemu. Plamen proguta i čovjeka i kraljeve. Krikovi prestadoše istog trena. Zadovoljan, drugi se operativac ponovo okrenu prema dvorcu, zakorači i opali iz bacača, _jer mu je noga sve do gležnja propala u pijesak. Pokušao ju je izvući i povući se, ali se pijesak oko njega sve više urušavao. Izgubi ravnotežu, zatetura mlatarajući rukama, a kraljevi su u trenu bili posvuda oko njega; uzavrela masa što ga je sve gušće prekrivala, dok se on okretao i svijao od boli. Njegov bacač plamena bio je neupotrebljiv i zaboravljen.

Kress je divljački udarao po staklu prozora i vikao da bi im skrenuo pažlju.

— Dvorac! Uništite dvorac! — vikao je.

Lissandra, koja je bila u pozadini kraj svog skimera, čula ga je i rukom dala znak. Njezin treći operativac uze laserski top i opali. Zraka je slijevnula preko tla i odrezala vrh zamka. Oštrom kretnjom usmjeri top prema dolje, sijekući pijesak i kamene zidove utvrda. Tornjevi su padali.

Kressovo lice je nestajalo. Laserska zraka prodre u tlo tražeći. Dvorac se drobio. Sad je bio samo hrpa pijeska. Ali crni vojnici nisu zastajkivali. Preživačica je bila zakopana vrlo duboko. Laserski zraci je nisu ni dotakli.

Lissandra izda novo naređenje. Operativac ostavi laser, pripremi eksploziv, i naglo krenu u napad. Preskočio je mrtvo tijelo svog suborca i zaustavio se na čvrstom tlu Kressova kamenjara te bacio eksploziv. Spustio se točno na vrh ruševina crnog dvorca. Bijelo vruće svjetlo zaslijepi Kressa, a gomila pijeska, kamenja i kraljeva pijeska prekri okolicu. Za trenutak nije se ništa vidjelo od prašine. Padala je kiša kraljeva pijeska i njihovih dijelova.

Kress je opazio da su crni kraljevi uginuli i da se ne miču.

— Bazen! — viknuo je kroz prozor. — Uništite dvorac u bazenu!

Lissandra odmah shvati što hoće. Tlo je bilo zagađeno uginulim tjelesima crnih, ali crveni su se žurno povlačili i ponovo oblikovali svoje redove. Njezin je operativac stajao na mjestu, prilično nesiguran u to što bi trebalo da učini, a zatim poseže za drugom eksplozivnom kuglom. Zakoraknuo je naprijed, no Lissandra ga je zazvala, i on otrči natrag u njezinu smjeru.

Sad je sve bilo vrlo jednostavno. Približio se skimeru, te uzletješe. Kress požuri do prozora u drugoj sobi kako bi mogao sve vidjeti. Letjeli su nisko nad bazenom, a operativac je bacao bombe na crveni zamak. Nakon četvrtog kruga zamak se više nije mogao prepoznati, i crveni kraljevi pijeska prestadoše se micati.

Lissandra je bila vrlo temeljita osoba. Naredila je operativcu da svaki dvorac još nekoliko puta bombardira, a zatim da laserskim topom savjesno prijeđe po svakom, sve dok ne bude potpuno siguran da je sve što se giba pod tlom sasvim uništeno.

Napokon zakucaše na Kressova vrata. On se suludo smijao kad ih je pustio unutra.

— Krasno! — govorio je. — Prekrasno! Lissandra skide masku od svog zaštitnog odijela.

— Ovo će te prilično stajati, Simone — reče. — Poginula su mi dva operativca, a da i ne govorim o tome koliko je ugrožen moj vlastiti život.

— Naravno — promrmlja Kress. — Dobro ću ti platiti, Lissandra, koliko god budeš tražila, samo dovrši posao.

— Što još moram učiniti?

— Moraš očistiti moj vinski podrum — reče Kress. — Tamo je još jedan zamak. To moraš učiniti bez eksploziva. Ne želim da mi se sruši kuća.

— Izađi i donesi Rajkov bacač plamena! — zapovijedi Lissandra svom operativcu.

Ovaj se vrati naoružan, spreman i tih. Kress ih povede prema vinskom podrumu.

Teška su vrata još bila zakovana kako ih je i ostavio, ali su bila malo izbočena, kao da su pod nekim velikim pritiskom iznutra. Kress osjeti nelagodu, a tome je još više pridonijela tišina oko njih. Držao se podalje od vrata, dok je Lissandrin operativac uklanjao čavle i komade drveta.

— Jesmo li ovdje sigurni od toga? — začu sam sebe kako mrmlja, pokazujući na bacač plamena. — Znate, ne bih želio požar.

— Imam laser — reče Lissandra. — Njega ćemo upotrijebiti za uništavanje. Vjerojatno nam bacač neće biti potreban, ali želim da mi je pri ruci za svaki slučaj. Znaš, Simone, ima i gorih stvari od vatre.

On kimnu.

Skinuta je i posljednja daska s vrata vinskog podruma. No još se ništa nije čulo odozdo. Lissandra oštrim glasom izda naredbu, a njezin pomoćnik zauze položaj iza nje te usmjeri bacač plamena prema vratima. Lissandra ponovo stavi zaštitnu masku, podiže laser, zakorači i otvori vrata.

Ništa se nije micalo ni čulo. Dolje je bilo tamno.

— Ima li tu kakvo svjetlo? — upita Lissandra.

— Tek kad uđeš — odgovori Kress. — Nadesno. Pazi na stepenice! Vrlo su strme.

Lissandra uđe i premjesti laser iz desne u lijevu ruku te potraži, prekidač. No ništa se nije dogodilo.

— Mislim da je tu... — progovori Lissandra. — Ali, ne čini mi se...

A zatim poče vrištati i otetura unatrag. Veliki bijeli kralj pijeska prilijepio joj se za ručni zglavak. Kroz zaštitno odijelo tekla joj je krv gdje god su je zagrizle čeljusti. Bio je velik poput njezine ruke.

Lissandra je izvodila glupe kretnje po prostoriji, nastojeći da ga se oslobodi, a zatim poče udarati rukom po najbližem zidu. Još jednom, još jednom, pa ponovo. Čuli su se potmuli, tupi udarci. Kralj pijeska napokon otpade. Lissandra je plakala, a zatim pala na koljena.

— Čini mi se da su mi slomljeni prsti — reče tiho, a krv joj je i dalje curila.

Laser je bila ispustila kod podrumskih vrata.

— Ja tu ne ulazim — progovori njezin pomoćnik čistim, čvrstim glasom.

— I nemoj — reče Lissandra, pogledavši ga. — Stani na ulaz i sve spali! Pretvori sve u pepeo! Razumiješ li?

On kimnu.

— Moja kuća — jadao se Kress, a u želucu mu je tutnjilo.

Bijeli kralj je bio golem. A koliko ih je još dolje?

— Nemoj — nastavi. — Ostavi to! Predomislio sam se.

Lissandra ga nije shvaćala. Ispruži ruku koja je bila sva krvava i prekrivena nekom zelenkastocrnom sukrvicom.

— Tvoj mali prijatelj je zagrizao ravno kroz moju rukavicu i vidio si koliko mi je trebalo da ga se oslobodim. Baš me briga za tvoju kuću, Simone! Bez obzira što je to tamo dolje, bit će uništeno.

Kress ju je jedva slušao. Učinilo mu se da je u sjenkama ispod ulaza vidio neko micanje. U mislima stvori sliku bijele vojske kako izvire iz podruma, a svaki je vojnik bio velik poput onoga koji je napao Lissandru. Ugleda sebe kako ga stotine tanašnih ručica uzdiže i vuče dolje u tamu, gdje ga čeka gladna preživačica.

— Nemoj! — progovori Simon sav zastrašen. Ali nisu se osvrtali na njega.

Kress se baci naprijed i ramenom udari Lissandrina pomoćnika, upravo

kad se ovaj pripremao da uključi bacač plamena. Operativac zagunđa, izgubi ravnotežu i sruši se dolje u tamu. Kress je slušao kako pada niz stepenice. Nakon toga začu druge zvukove — tiho trčkaranje, škljocanje i nježno šuškanje.

Kress se okrenu, i pogled mu se suoči s Lissandrom. Niz tijelo mu se cijedio hladan znoj, ali ga je obuzelo nekakvo bolesno uzbuđenje. Bilo je gotovo kao seksualno.

Lissandrine mirne hladne oči gledale su ga kroz zaštitnu masku.

— Što to radiš? — upita ga, dok je Kress podizao laser koji je ona bila ostavila. — Simone!

— Nudim pomirenje — odgovori cereći se. — Neće ozlijediti boga, ne, sve dok je on dobar i darežljiv. Bio sam okrutan. Izgladnjivao sam ih. Sad se moram iskupiti, shvaćaš li?

— Ti si lud! — reče Lissandra.

Bilo je to posljednje što je rekla. Kress joj u prsima načini rupu, dovoljno veliku da rukom prođe kroz nju. Odvuče tijelo do podruma i skotrlja ga niz stepenice. Zvuci su bili glasniji — klepet i grebanje; krckanje od ugriza i klokot tekućine. Kress je ponovo zabio čavle i zakovao vrata.

Dok je bježao iz kuće, ispunjao ga je osjećaj zadovoljstva, koji je nadjačao njegov strah. Sumnjao je u to da je to njegov osjećaj.

• • •

Namjeravao je napustiti dom, odjetjeti u grad i uzeti sobu da prenoći, a možda i da je unajmi na godinu dana. Umjesto toga, poče piti. Nije znao pouzdano zašto je počeo. Satima i satima bez prestanka je pio, a zatim sve to povratio na sag svoje dnevne sobe. U neko doba je zaspao. Kad se probudio, u kući je bio mrtvi mrak.

Skupio se na kauču. Čuo je zvukove. Nešto se micalo, u zidovima. Bili su svuda, oko njega. Sluh mu je bio vrlo izoštren. Svako jedva čujno pucketanje bilo je korak kralja pijeska. Zatvori oči i preda se čekanju, očekujući da osjeti njihov grozni dodir, plašeći se i pomaći da ne bi kojega dotakao.

Kress je zajecao, a zatim se sasvim umirio.

Vrijeme je prolazilo, ali se ništa nije događalo.

Ponovo otvori oči. Tresao se. Sjenke su se polako razilazile i topile. Kroz prozor je ulazila mjesečina. Oči mu se privikoše na to svjetlo.

Dnevna je soba bila prazna. Ničeg tu nije bilo, ničeg. Osim njegovih pijanih strahova.

Kress skupi hrabrost, ustade i ode do prekidača svjetla.

Ničeg tu nije bilo. Soba je bila napuštena.

Osluškivao je. Ništa. Nikakva zvuka. Ničega nije bilo u zidovima. Sve je to bila samo njegova mašta i strah.

Odjednom mu se javi sjećanje na Lissandru i onu stvar, u podrumu. Obli ga osjećaj srama i ljutnje. Zašto je to učinio: Mogao joj je pomoći da sve spali, da ih ubije. Zašto... znao je zašto. Preživačica mu je to učinila; ona ga je prisilila na to da se boji. Wo mi je rekla da ima psioničke sposobnosti još onda kad je bila mala. A sad je bila golema, tako golema. Žderala je Cath i Idi, a sad je imala još dva tijela tamo dolje. Neprestano će rasti. A i naučila se da joj prija okus ljudskog mesa, razmišljao je.

Počeo se tresti, ali se brzo pribrao. Neće ga ozlijediti; on je bio bog; bijeli su mu oduvijek bili najdraži.

Sjeti se kako ju je probo sabljom. Bilo je to prije no što je došla Cath. Prokleta da je!

Nije mogao tu ostati. Preživačica će ponovo ogladnjeti. Bila je već golema i neće joj biti potrebno dugo da ogladni. A što će onda? Mora otići, vratiti se u grad na sigurno dok je preživačica još u vinskom podrumu. Tamo dolje je sve bilo od utabane zemlje i žbuke, a pokretljivci su mogli kopati tunele. Kad se oslobode... Kress nije htio ni misliti na to.

Otišao je u spavaću sobu i počeo pakirati stvari. Uzeo je tri torbe. Samo još jednu presvlaku (toliko mu je bilo potrebno); a ostalo ispuni vrijednim stvarima koje je posjedovao, nakitom i umjetninama, i ostalim predmetima što su mu bili dragi pa ih nije želio ostaviti. Nije se namjeravao vratiti.

Gegavac ga je slijedio niz stepenice, gledajući ga svojim izbuljenim blistavim očima. Bio je vrlo mršav. Kress se sjeti da ga već odavno nije

nahranio. Gegavac se obično sam brinuo za sebe, ali u posljednje vrijeme i nije bilo ostataka hrane kojima bi se nahranio. Pokuša ga ugristi za nogu, ali Kress zareza na njega i gurnu ga nogom, a gegavac odjuri očito ozlijeđen i uvrijeđen.

Oprezno noseći svoje torbe, Kress se izvuče iz kuće i zatvori vrata.

Na trenutak zastade naslonjen uz kuću, srce mu je bučno udaralo. Samo je nekoliko metara trebalo prijeći do skimera. A plašio se da ih prijeđe. Mjesečina je jasno osvjetljavala tlo pred kućom i cijeli prizor pokolja. Tijela dvaju Lissandrinih pomoćnika još su ležala gdje su i pala; jedan je bio sav iskrivljen i izgoren, a drugi se naduo pod gomilom mrtvih kraljeva pijeska. A vojnici, crni i crveni, bili su svuda uokolo. Dugo mu je trebalo da se sjeti da su uginuli. Činilo mu se baš kao da čekaju, kao i mnogo puta prije toga.

Glupost, reče Kress samome sebi. Sve su to samo supijani strahovi. Vidio je kad su dvorci bili razoreni. Uginuli su, a bijela je preživačica bila zarobljena u njegovu podrumu. Nekoliko je puta duboko uzdahnuo i kročio naprijed po kraljevima. Škripali su pod nogama. Divljački ih je mrvio po pijesku. Nisu se micali.

Kress se nasmiješi i polako prijeđe bojištem, osluškujući zvukove, zvukove, sigurnosti.

Škrip, škrip, škrip.

Spusti torbe na tlo i otvori vrata skrimera.

Iz sjene se nešto pomaknulo prema svjetlu. Blijeda masa na sjedalu skimera! Bila je velika kao njegova podlaktica. Čeljusti su se lagano otvarale i zatvarale. Gledala ga je šestorim malim očima raspoređenim po cijelom tijelu.

Kress smoči hlače i lagano se poče povlačiti.

U skimeru se opet nešto micalo. Ostavi otvorena vrata Izišao je kralj pijeska i uputio se oprezno prema njemu. Ostali su ga slijedili. Skrivali su se pod sjedalima, skriveni u navlake, ali sad su izlazili. Oblikovali su krivudav krug oko letjelice.

Kress obliže usne, okrenu se i brzo se uputi prema Lissandrinu skimeru.

No prije no što je prešao pola puta, zaustavi se. I u njegovoj su se

unutrašnjosti micali. Nešto veliko, crvljivo, napol vidljivo na mjesečini.

Kress zaplače i povuče se prema kući. Našavši se pred ulaznim vratima, pogleda gore.

Nabrojio je dvanaestak dugih bijelih prilika koje su puzale amo-tamo po zidovima zgrade. Četvero ih se držalo zajedno, približivši se vrhu zvonika koji se odavno nije upotrebljavao, i gdje je nekoć prebivao njegov sokol-strvinar. Nešto su rezbarili. Lice. Lako prepoznatljivo lice.

Kress kriknu i utrči u kuću. Trčao je prema kućnom baru.

Oveća količina pića donijela mu je zaborav i san. Usprkos svemu, probudio se. Strašno ga je boljela glava, zaudarao je i bio je gladan. Ah, bio je tako gladan! Nikad prije nije bio tako gladan.

Kress je bio svjestan da to ne krulji u njegovu želucu.

Bijeli ga je kralj pijeska promatrao s toaletnog stolića u njegovoj sobi, a ticala su mu se jedva pomicala. Bio je velik poput onog u skimeru od prošle noći. Teškom mukom zatomi suludu želju za bijegom. .

— Ja ću te... ja ću te nahraniti — reče mu. — Nahranit ću te — govorio je suhih usta, a zatim je oblizao usne i izjurio iz sobe.

Kuća je bila puna kraljeva pijeska; morao je biti vrlo oprezan i paziti gdje staje. Činilo se da su svi zauzeti svojim poslom. Obavljali su neke preinake po njegovoj kući, rujući po zidovima, rezbareći. Dva je puta ugledao vlastite likove kako ga gledaju s raznih mjesta. Lica su bila izobličena, izbezumljena od straha.

Izišao je da bi donio tjelesa koja su se već raspadala u vrtu, žureći se da što prije utoli glad preživačice. Nestala su oba. Kress se sjeti kojom su lakoćom kraljevi pijeska nosili terete mnogo teže no što su bili sami.

Bilo je strašno i pomisliti na to da je preživačica nakon svega toga još gladna.

Kad je Kress ponovo ušao u kuću, ugledao je kraljeve kako u vijugavom redu silaze niz stepenice. Svaki je nosio komad njegova gegavca. Dok su prolazili pokraj njega, učini mu se da ga gegavčeva glava gleda optužujući.

Kress isprazni hladnjake, prostore za duboko smrzavanje, ormariće, sve, gomilajući svu hranu koju je uspio naći u kući, na sredinu kuhinjskog poda.

Dvanaestak bijelih kraljeva čekalo je da je odnesu. Izbjegavali su smrznutu hranu ostavljajući je da se odmrzava i stvara veliku lokvu na podu, ali su odnosili sve drugo.

Kad su odnijeli svu hranu, Kress osjeti kako mu se ublažila glad, iako nije ništa stavio u usta. Ali bio je potpuno svjestan da će to trajati kratko. Uskoro će preživačica ponovo ogladnjeti. A on ju je morao nahraniti.

Znao je što treba da učini. Otišao je do svog komunikatora.

— Malada — nehajno će Kress kad se javila prva od njegovih prijateljica. — Večeras priređujem mali domjenak. Istina, kasno sam se sjetio da te obavijestim, ali nadam se da ćeš ipak doći. Zaista se nadam.

Zatim je pozvao Jada Rakkisa, a onda i ostale. Kad je bio gotov, petero ih je prihvatilo poziv. Nadao se da će to biti dovoljno.

• • •

Kress je dočekao goste pred kućom — prilično brzo je očistio gomilu kraljeva i okolica je bila gotovo kao prije bitke — i otpratio ih do ulaznih vrata. Pustio ih da uđu, ali nije ušao za njima.

Kad je ušao i četvrti gost, Kress se napokon ohrabri i zatvori vrata i ne osvrćući se na uzvike zaprepaštenja što se ubrzo pretvoriše u nerazumljivo vrištanje, te odjuri do skrimera kojim se dovezao četvrti gost. Uvali se u sjedalo, pritisnu 'dugme za polazak i opsova. Naravno, bio je programiran da uzleti samo kad vlasnik skimera pritisne dugme.

Onda je stigao Rakkis. Dok je pristajao, Kress odjuri do njegova skimera i zgrabi Rakkisa za ruku kad je htio izaći.

— Vrati se, brzo! — progovori, gurajući ga u skimer.

— Odvezi me u grad! Požuri, Jade. Hajdemo odavde!

Ali Rakkis ga je samo začuđeno gledao i nije se htio pomaknuti.

— Zašto? Što ne valja, Simone? — upita. — Ništa ne razumijem. Što je s domjenkom?

A tad je već bilo prekasno, jer se pijesak oko njih počeo micati; crvene su oči zurile u njih a čeljusti škljocale. Rakkis ispusti zvuk kao da se guši i krenu prema skimeru, ali mu se par čeljusti sklopi oko gležnja i on se

odjednom nađe na koljenima. Činilo se da pijesak vri od podzemnog micanja. Dok su ga trgali na komade, Rakkis je nemoćno mlatarao rukama i grozno jaukao. Kress to nije mogao gledati.

Nakon toga više nije pokušavao bježati. Kad je sve bilo gotovo, pokupio je sve što mu je ostalo od alkohola i pošteno se napio. Bio je svjestan da posljednji put uživa u toj raskoši. Jedini alkohol koji mu je još preostao bio je dolje u podrumu.

Cijelog dana nije ništa stavio u usta, ali je zaspao, osjećajući se nadutim, sitim, kao da je ona strašna glad nestala. Prije no što su ga obuzele noćne more, posljednja pomisao mu je bila koga bi sutra mogao pozvati u goste.

• • •

Jutro je bilo vruće i suho. Kress otvori oči i ponovo ugleda bijelog kralja pijeska na svom toaletnom stoliću. Brzo zatvori oči, nadajući se da će nestati taj san. Ali nije. Nije mogao ponovo zaspati i uskoro postade svjestan da zuri u kralja pijeska.

Zurio je u njega gotovo pet minuta, a tek onda mu je sinulo da je tu nešto čudno: kralj pijeska se nije micao.

Doduše, kraljevi su mogli biti neobično mirni; tisuće puta ih je već vidio kako čekaju i promatraju. Ali uvijek je tu bilo nekog kretanja; čeljusti su škljocale, noge su se trzale, duga fina ticala su se pokretala.

Ali kralj pijeska na njegovu ormariću bio je sasvim nepokretan.

Kress ustade, zadržavajući disanje, ne usuđujući se da se ponada. Može li biti mrtav? Je li ga možda nešto ubilo? Zakorači prema njemu.

Oči su bile staklenaste i crne. Činilo se kao da je stvorenje nekako naduto, kao da je iznutra trunulo, ispunjajući se plinom koji je potiskivao bijeli oklop.

Kress ispruži drhtavu ruku i dotaknu ga.

Bio je topao, zapravo vruć, i postajao je sve vrući. Ali nije se micao.

Kress je odmaknuo ruku i kad je to učinio, otpade dio kraljeva bijela egzoskeleta. Pojavilo se meso iste boje, ali se doimalo nekako mekše, naduto i drhtavo. A činilo se i da podrhtava.

Kress se povuče i otrči do vrata.

U hodniku su ležala još tri kralja. Svi su bili kao onaj u njegovoj sobi.

Trčao je niz stepenice, preskačući preko kraljeva. Ni jedan se nije micao. Kuća ih je bila puna; svi su bili mrtvi, umirući, obamrli, ili već nešto drugo. Kressa i nije zanimalo što se to zapravo s njima događa. Ovako se jednostavno nisu mogli micati.

Četiri je pronašao u svom skimeru. Uzimao je jednog po jednog i bacao ih što je dalje mogao. Prokleta čudovišta! Uvukao se i sjeo na napol pojedeno sjedalo i pritisnuo dugme za polazak.

Ništa se nije dogodilo. Kress pokuša ponovo. Ništa. To nije bilo pošteno. To je bio njegov skimer. Trebalo bi da se pokrene. Zašto se ne diže? To nije shvaćao.

Zatim iziđe iz skimera i poče provjeravati letjelicu, nadajući se najgorem. A onda to i otkri. Kraljevi su mu rastrgali gravitacijsku mrežicu. Bio je u zamci. Još je bio zarobljen.

Namrgođen, brzim je koracima ušao u kuću. Otišao je na tavan i pronašao starinsku sjekiru što je visila pokraj sablje kojom je probo Cath m'Lane. Dade se na posao. Kraljevi se nisu ni pomakli dok ih je komadao. Kad bi ih prvi put udario sjekirom, jednostavno bi se rasprsnuli. Unutrašnjost im je bila grozna; puna čudnih, napola oblikovanih organa, ljepljive crvenkaste tekućine što je uvelike nalikovala na ljudsku krv, i žute sukrvice.

Kress je uništio dvadesetak prije no što je shvatio uzaludnost svog posla. Zapravo, vojnici i nisu bili važni. A osim toga bilo ih je tako mnogo. Mogao ih je ubijati cijeli dan a da ih sve ne pobije.

Morao je sići u podrum i ubiti preživačicu.

Vrlo odlučno krenu prema podrumu. Došao je pred vrata, a zatim zastao.

To više nisu bila vrata. Zidovi su bili pojedeni, tako da je rupa bila dvaput veća nego prije i bila je okrugla. Rupa, samo to. Nije bilo ni traga okovanim vratima koja su se zatvarala nad crnim ponorom.

Odozdo je dolazio grozan, zagušljiv smrad.

A zidovi su bili vlažni i krvavi, prekriveni dijelovima na kojima su rasle

bijele gljivice.

I još gore, ono je disalo.

Kres je stajao nasuprot i osjetio na sebi topli zrak kad je ispustila dah. Grčevito se borio da se ne uguši, a kad je udahnula, pobježe.

Vrativši se u dnevnu sobu, uništi još tri vojnika, a zatim se sruši od umora. Što se događa? Ništa nije shvaćao.

A onda se sjeti jedine osobe koja je mogla ovo razumjeti. Ponovo ode do komunikatora (u žurbi stade na jednog kralja), žarko se nadajući da naprava još radi.

Kad mu se Jala Wo javila, on se jednostavno slomi i sve joj ispriča.

Pustila ga je da govori i nije ga prekidala. Njezino mršavo blijedo lice bilo je gotovo bezizražajno, osim što se lagano namrštila.

— Trebalo bi da vas tu ostavim — progovori kad je Kress završio.

— Ne možete — mucao je Kress. — Ne smijete. Pomozite mi! Platit ću vam...

— Morala bih — ponovi Wo — ali neću.

— Hvala vam — zahvalno će Kress. — Ah, mnogo vam hvala...

— Šutite! — reče Wo. — Slušajte me! Sami ste krivi za sve to. Kad se za kraljeve pravilno brine, oni vode ratove samo radi obreda. Gladovanjem i mučenjem vi ste od svojih stvorili nešto drugo. Bili ste njihov bog. Vi ste od njih stvorili ovo što su sada. Preživačica u vašem podrumu je bolesna i još boluje od uboda koji ste joj zadali. Vjerojatno je i suluda. Njezino je ponašanje... neobično — govorila je. — Morate što prije odatle. Vojnici nisu mrtvi, Kresse. Samo su uspavani. Rekla sam vam da rastom gube egzoskelete. Zapravo, inače im otpadaju mnogo prije. Još nikad nisam čula da kraljevi narastaju kao vaši dok su još na razini insekata. Mislim da je i to zbog toga što ste ranili preživačicu. Ali to nije važno. Bitna je preobrazba kroz koju sad prolaze vaši kraljevi. Naime, kako preživačica raste, postaje sve inteligentnija. Njezine psioničke moći jačaju, a um joj postaje visoko razvijen, ambiciozniji. Vojnici-oklopnici služe dok je još sićušna i samo napola ima razvijena osjetila, a sad su joj potrebne bolje sluge, tijela s većim sposobnostima. Shvaćate li? Vojnici će zajedno omogućiti rođenje nove vrste kraljeva pijeska. Ne mogu vam točno reći kako će izgledati.

Svaka preživačica sama oblikuje svoje sluge kako bi što bolje izvršavali njezine želje i potrebe. Ali bit će dvonošci, imat će četiri ruke sa po dva palca. Bit će sposobni da konstruiraju i upravljaju vrlo modernim napravama. Kraljevi pijeska, kao jedinke, neće imati osjetila, ali će zato preživačica imati vrlo razvijena osjetila.

Kress je otvorenih usta buljio u sliku Jale Wo na ekranu.

— Vaši radnici — progovori s mukom. —. Oni koji su bili ovdje... koji su namjestili spremište...

— Shade — reče Wo, lagano se nasmiješivši.

— Shade je kralj pijeska — nesvjesno reče Kress. — A vi ste mi prodali spremište... nerazvijenih... ah...

— Ne budite smiješni! — prekide ga Wo. — Kralj pijeska na početku razvoja više nalikuje na pojam spermija nego na pojam djeteta. Selekcija se normalno obavlja prirodnim ratovima. Samo jedan od sto dođe do drugog stupnja razvoja, a samo jedan od tisuću dostiže treći i posljednji stupanj i postaje poput Shadea. Odrasli kraljevi pijeska nemaju osjećaja za male preživačice. Ima ih mnogo, a njihovi vojnici su prava pošast — reče Wo uzdahnuvši. — Samo gubimo vrijeme razgovarajući. Onaj će se bijeli kralj uskoro potpuno razbuditi. Više mu nećete biti potrebni, bit će vrlo gladan, a mrzi vas. Ta je preobrazba vrlo naporna. Preživačica mnogo jede prije i poslije preobrazbe. Zato morate odatle. Shvaćate li?

— Ne mogu odavde — reče Kress. — Moj je skimer uništen, a nijedan drugi ne mogu pokrenuti. Ne znam kako da ih drukčije programiram. Možete li doći po mene?

— Mogu — odgovori Wo. — Shade i ja odmah krećemo, ali ima više od dvjesta kilometara od Asgarda do vaše kuće, a bit će nam potrebna i oprema za uništenje kraljeva koje ste stvorili. No ne možete tu čekati.

Imate dvije noge. Hodajte! Idite prema istoku, i to što brže možete. Krajolik je tu prilično pust. Lako ćemo vas pronaći i spasiti od kraljeva pijeska. Razumijete li me?

— Razumijem — odgovori Kress. — Da, da, razumijem vas.

Prekidoše vezu, i Kress brzo krenu prema vratima. Bio je napol puta kad je začuo neke zvuke, nešto između pucketanja i praskanja.

Jedan od kraljeva se rascijepio. Pojaviše se četiri sićušne ruke prekrivene ružičastožućkastom krvi i počeše gurati u stranu odumrlu kožu.

Kress potrči.

• • •

Nije računao na vrućinu.

Brežuljci su bili suhi i stjenoviti. Kress je udaljavao od kuće što je brže mogao, sve dok ga rebra nisu zaboljela, a sve teže je disao. Neko je vrijeme hodao, no čim se malo oporavio, ponovo je potrčao. Trčao je i hodao gotovo cijeli sat, obasjan nemilosrdnim vrućim suncem. Znoj mu je curkom tekao niz tijelo, pa je žalio što se nije sjetio uzeti malo vode, te pogledavao prema nebu u nadi da će ugledati Wo i Shadea.

Jednostavno nije bio stvoren za takav napor. Bilo je prevruće, i zrak je bio odviše suh, a on nije imao kondiciju. Ali kad se sjetio disanja preživačice, i da sad cijela njegova kuća vrvi malim puzavim stvorovima, brzao je dalje. Nadao se da Wo i Shade znaju što treba da učine.

A on je imao druge zamisli što se tiče Wo i Shadea. Za sve su oni bili krivi, zaključi Kress, i zato će snositi posljedice. Lissandra je bila mrtva, ali poznavao je još neke iz njezine branše. Osvetit će se. Sto puta je to sam sebi obećao dok je sav znojan teturao prema istoku.

Zapravo, nadao se da ide na istok. Nije znao dobro odrediti strane svijeta i nije bio potpuno siguran u kojem je smjeru krenuo od kuće, ali trudio se da ide prema istoku, kako mu je to predložila Wo.

Kad je već nekoliko sati trčao bez ikakve nade u spas, Kress postade uvjeren u to da je krenuo pogrešnim smjerom.

Kad je prošlo još nekoliko sati, poče se plašiti. A što ako ga Wo i Shade ne budu mogli pronaći? Umrijet će tu. Dva dana ništa nije jeo, bio je iznemogao i preplašen, grlo mu je grozničavo čeznulo za vodom. Nije mogao dalje. Sunce je bilo na zalasku, i on će se u mraku sasvim izgubiti. Što nije bilo kako valja? Možda su kraljevi pojeli i Wo i Shadea? Opet ga obuze strah, pa glad i žeđ. Ali, išao je dalje. Kad je god htio potrčati, spotaknuo bi se i već je dvaput pao. Kad je drugi put pao, ogrebao je ruku na neku stijenu i ona se zakrvavila. Sisao ju je dok je išao dalje, u strahu da bi mu se rana mogla zaraziti.

Iza njega sunce je bilo na obzoru. Tlo se malo ohladilo, i Kress je bio sretan zbog toga. Odluči da ide dalje dok se god bude nešto vidjelo i da tek onda prenoći. Sad je zacijelo već bio dovoljno daleko od kraljeva, a Wo i Shade će ga ujutro pronaći.

Kad se popeo na vrh brežuljka, ugleda pred sobom obrise neke kuće.

Nije bila golema kao njegova, ali je bila prilično velika. Bila je to nastamba; sigurnost. Kress poviče i sjuri se prema njoj. Hrana i piće; mora se nahraniti i napiti; već je u ustima Osjećao okus hrane. Sve ga je boljelo od gladi. Trčao je niz brijeg prema kući, mašući rukama i prizivajući stanovnike. Danje svjetlo je bilo još vrlo slabo, ali je mogao vidjeti šestoro djece kako se igraju u sumraku.

— Hej! Vi tamo dolje! — vikao je — Pomoć! Pomoć! Potrčaše prema njemu.

Kress odjednom stade.

— Ne — promuca. — Oh, ne! Ne!

Potrčao je natraške, spotaknuo se, pao, ali je odmah ustao i pokušao potrčati. Lako su ga uhvatili. Bili su to ogavni mali stvorovi izbuljenih očiju tamnonarančaste kože. Borio se, ali bezuspješno. Iako su bili mali, imali su svaki po četiri ruke, a Kress je imao samo dvije.

Nosili su ga prema kući. Bila je to bijedna, otrcana nastamba, sagrađena od pijeska koji se obrušavao, ali vrata su bila prilično velika, tamna i disala su. Sve je to bilo strašno, ali nije zbog toga počeo vrištati. Vrištao je zbog drugih, zbog male narančaste djece koja su pužući izlazila iz zamka i ravnodušno ga promatrala.

Sva su imala njegovo lice.

George R.R. Martin

George R. R. Murtin je mlađi američki SF pisac. Rodio se 1948. godine, po zanimanju je novinar, mnogo se bavi šahom i sudjelovao je na izradi početnih kompjuterskih šahovskih programa koji se sve uspješnije nadmeću sa šahovskim majstorima.

Martin je svoju prvu kratku priču objavio 1971. u SF časopisu Galaxy i od tada se nalazi u samom vrhu suvremenih SF prozaika. Najviše su utjecali na Martina Lovecraft i Fitzgerald. Glavna je tema Martinove proze

traženje ljubavi, sreće i savršenstva. Sukob između stvarnosti, i romantičnih čežnji odražava se prije svega u svršecima njegovih djela, koja gotovo uvijek završavaju mračno, gorkom spoznajom protagonista da mu je sreća opet izmakla. Iako je Martin napisao već četiri romana, njegovim se najkvalitetnijim djelima smatraju priče, izdane u četiri zbirke. Za svoju kratku SF prozu dobio je mnoge nagrade. Nagradu Hugo dobio je za novele Pjesma za Lyja (A Song for Lya) i Pješčani kraljevi (Sandkings) te za kratku priču Princip križa i zmaja. (The Way of Cross and Dragon). Za te je novele dobio i nagradu Nebula. U Pješčanim kraljevima je Martin do savršenstva spojio elemente priče užasa, trilera, i SF-a, istodobno se u tom izuzetno kvalitetnom djelu posvetio i značajnim filozofskim problemima kao što su pojam božanstva i smisao vlastitoga postojanja. Značajnije su mu i novele Noćni letači (Nightflyers) i Čuvari (Guardians) za koje je dobio nagradu Locus, a medu bolje ubrajamo još i Čovjek iz mesnice (The Meathouse Man), u kojoj se Martin pozabavio etičkim pitanjima oko oživljavanja mrtvaca, te Ne ubijaj čovjeka sedam puta (And Seven Times Never Kili Man) gdje je izuzetnom umjetničkom kreativnošću stvorio svijet koji mu je omogućio da vrlo plastično prikaže Iskorištavanje i uništavanje tuđe vrste i ukazao na duboka filozofska pitanja što izviru iz takvih konfliktnih situacija.

Iz toga se vidi da je George Martin najuspješniji kao pisac dužih priča, u kojima njegov književni talent najviše dolazi do izražaja jer u njima može napetost zbivanja i osjećajnost održati na ujednačenoj, visokoj razini. Martin je napisao i četiri vrlo kvalitetne kratke priče: Ljudi u trku (The Runners), u kojoj se bavi problemima bogataša koji se odriče svog bogatstva jer shvaća da život promiče mimo njega; Ujutro dolazi magla (With Morning Comes Mistfall). (divnu priču koja je 1973. zamalo dobila nagradu Nebula), o svijetu maglina u kojemu glavni junak doživljava osobnu tragediju time što neumorni istraživači otkrivaju i posljednje tajne toga svijeta: Usamljene pjesme Larena Dorra (The Lonely Songs of Laren Dorr), ljubavnu priču u kojoj junak uzaludno pokušava ljubavlju zadržati putnicu koju je sudbina donijela na planet na kojem boravi potpuno sam; Druga vrst samoće (The Second Kind of Loneliness), priču o mladiću koji se zbog neuspjeha u ljubavi povukao u potpunu samoću svemirske stanice i najviše se boji povratka među ljude, jer bi — stoga što nikome ne bi bilo stalo do njega — bio usamljeniji nego u svemirskoj stanici.

U Martinovoj kratkoj prozi najbolje dolaze do izražaja savršen i gotovo pjesnički jezik duboko proživljavanje pojedinih događaja te sposobnost davanja bogatih opisa krajolika. U pisanju dužih proznih djela George

Martin je nešto manje uspješan. Njegov prvi roman Umiranje svjetlosti (Dying of the Light) odvija se na planetu koji je iz dalekoga svemira doletio u sistem vječnih sunaca i tu se zadržao nekoliko godina. U to su vrijeme na njemu oživjele fauna i flora koje su donijeli stanovnici okolnih planeta. Martin je kao vrijeme svoga pripovijedanja izabrao razdoblje kad se planet opet gubi u svemiru i kad se na njemu zadržavaju još samo Istraživači koji proučavaju međusobni utjecaj ekoloških jedinica i njihovu neizbježnu propast. Kao protutežu fizičkom raspadu života na umirućem planetu Martin je opisao sudbinu slavnog junaka koji je na planet došao sa željom da vrati davno izgubljenu ljubav. Martinov prvijenac. na žalost, ima i slabosti. Poneki su dijalozi odviše melodramatični i banalni, a postupci neosnovani i neuvjetovani uzrocima. S obzirom na to da za neke značajnije događaje u romanu doznajemo posredno pomalo je problematičan i izbor glavnog junaka koji se najčešće prepušta toku događaja i ne čini baš ništa kako bi svoje želje približio i ostvarenju. Možda bi se taj roman mogao najlakše opisati kao priču o ljudskoj slabosti i nemoći aktera da usmjere tok svoga života.

Martinov drugi roman. Windhaven, koji ie napisao zajedno s književnicom Lisom Tuttle izašao je 1981. godine, a nastao je na osnovi izvrsne novele Oluje Windhavena (Storms of Windhaven) koja je 1975. godine kandidirala za najviše nagrade. Taj je roman poetičan opis života djevojke koja je odrasla u svijetu u kojem prevladavaju vodene površine, a izabrani se s pomoću krila izrađenih od vrlo dragocjenog materijala prepuštaju vjetrovima i zanosu visine. Pisci su izvanredno živo prikazali ljudske sudbine na tom planetu vjetrova i voda, a žiža borbe za bolji socijalni status su malobrojna krila za koja su pojedinci spremni žrtvovati svoje živote ako bi to pripomoglo rušenju preživjelih drevnih zakona.

Prošle godine je Martin objavio još dva romana: Grozničavi sni (Fever Dream), povijesno-fantastički roman postavljen u doba kad su po Mississippiju još plovili veliki riječni brodovi — Martin je u tu sredinu upleo fantastičku priču o vampirima i po ocjeni mnogih kritičara stvorio jedno od svojih naikvalitetnijih djela — te Paklenska buka (The Armageddon Rag), roman strave koji se zbiva šezdesetih godina u doba rock-and-rolla.

Žiga Leskovšek

Srđan Dragojević:

Slike oko nas

Pustinjsko sunce bilo je drugačije. Veliko i moćno, nekako bestidno rumeno, nimalo nije bilo nalik na ono nedonošče od sunca čiji se patrljak tek nejasno nazire kroz debela i prljava prozorska stakla njegove kancelarije. Nije na njega tada obraćao pažnju i zlobno sunce sad se svetilo. Tako se bar njemu to činilo.

• • •

Gde je sada taj grad? Gde su mu žena i deca, kancelarija? Nije moglo sve tako da nestane, odjednom. Dok trepneš. Sve da se izgubi, a samo on da ostane. On, pustinja i sunce. Nelogično.

I otkud baš pustinja? — mislio je. Ako se ičega grozio to je ova toplota, taj pesak koji mu se uvlači u nove, tek kupljene moderne espadrile, pantalone, košulju, kosu. Već godinama šalje ženu i decu same na more, on ne može, gadi mu se. A evo, znao sam, već sam počeo da se osipam ovim odvratnim crvenim pečatima, proći će nedelje dok se koža ne smiri... A u kancelariji, zna se... — A i ovo je, brate, nemoguće. Nemoguće, kad čovek malo razmisli. Ja sad spavam, tako je, spavam i znam da sanjam. To je moguće, koliko puta mi se tako nešto dogodilo, sada je, na primer, četiri i trideset, a ja imam pola sata, i gotovo. Samo jedno me čudi. Nikad ovakve gluposti nisam sanjao, pre bi ovo mojoj ženi pristajalo, sa tom njenom maštom.

Još je hodao. Espadrile su već bile pune peska. Počeše da se raspadaju. Nove, skupe espadrile. — Uh, dobro da je ovo samo san, prljavi lopovi. Kao da su od papira. Eto, kad čovek ima poverenja u poznatu marku, vala mene više nećete videti...

Poče već da tetura i obilno znoji. Skida košulju i besno je baca iza sebe. — E, što je dosta, dosta je. Ne da je prošlo pola sata nego je zacelo već podne. Auu, bre ako me ona glupača opet nije probudila na vreme. Šef će da me odere... Sam ću da se probudim, evo, otvaram oči, hop...

Ništa se ne dogodi. Umesto male i pretrpane spavaće sobe i mrskog lika svoje debele žene, gledao je pustinju. Pesak i sunce, svoje nožne prste kako

ga podsmešljivo gledaju kroz okrugle rupe na espadrilama. — Ma ajde, čoveče, diž'se, ustaj već jednom, znam da ti se pajki ali mora se, radni je dan pred tobom... Poče da se štipa za debelo i mlitavo meso nadlaktice. Tek kada je bol postao nepodnošljiv, on prestade, uvidevši da ne pomaže. — Kako bi mi sada to gadno okruglo lice i čestar onih neizbežnih papilotni bili dragi... pa i poželjni, moram priznati. Otkada samo nismo... mesecima, verovatno. A moja nevaljala dečica... Evo, evo, samo da se probudim, kupiću ženi onu bundu, pa i deci bicikle... dobro, ipak jedan, dosta im je jedan...

No buđenje iz ružnog sna nije dolazilo. Razlog je bio jednostavan. I kada mu on najzad dopre do svesti koja se uporno borila protiv toga, oseti velike čelične kugle užasa kako mu zastaju u grlu. Ovaj pesak, ovo sunce i sve ostalo bili su stvarni.

• • •

Koračao je ravnomerno, mehanički. Košulju i pantalone odavno je skinuo i bacio. I espadrile. U početku se čudio što je u pustinji uvek dan, što sunce ne zalazi, a sad se više i ne čudi. Hiljade misli vrtelo mu se po glavi, sve luđih i luđih, pričao je sam sa sobom, vikao, pevao. Ponekad bi se zaustavljao i preteći prstom u pravcu sunca, urlao:

— Ko te je tome naučio, budalo, ti treba da se odmaraš, 'ajde, idiote, miči se dok ti ja nisam pokazao...

Da nije to ipak san? Počeo je gotovo da veruje u takvo nešto. Pustinja se širila u njemu, zahvatila i dobar deo nateklog mozga, prekrivajući sitnim žućkastim peskom sve ideje, misli, predodžbe... sve osim jedne: vodoskoci vode, slapovi prozirne i hladne tekućine po kojima gnjura, skače, trči do iznemoglosti dok se bezbrojne kapi presijavaju po njemu... Sve je teže hodao. Osećao je kako mu se jezik povećava, raste, kao da ga je neko neumorno pumpao, pumpao... Postajao je sve teži. Pet kilograma, deset, petnaest... Nije lako hodati sa ovako teškim jezikom u ustima — brza misao proleti mu kroz glavu. A onda i nju zasu pesak.

• • •

— Vidi, vidi, imamo gosta — rekao je grlen muški glas.

— To je zacelo neki zalutali turista... jao, vidi kakav je jadan — cvileo je mirisav ženski glasić.

— Ne, ne to nije moguće, to je fatamorgana — govorio je »zalutali« glasno, potpuno izbezumljen. — Znači to je kraj, tako to izgleda...

Pedesetak metara od njega stajao je, kao iz peska da je iznikao, mali, jarkozeleni kiosk. Bio je suviše daleko da bi mogao da pročita crvena neonska slova na vrhu kućice, ali dovoljno blizu da razazna dve figure kako sede na stolicama ispod velikog suncobrana i potežu iz duguljastih flaša. Jedna figura, ona veća, ustade iz stolice. Valjda je to muškarac, pomisli. To je ona fatamorgana sa grlenim glasom...

— Ej, matori, ne boj se, dođi ovamo! — začu onaj grleni glas. — 'Ajde, šta si se ukipio tu!

On ostade da stoji. Neće me prevariti... tamo nema ništa... samo pesak... On zaurla što je jače mogao:

— Zaveži svoju prljavu gubicu, ti prokleta fatamorgano, ti si pesak, samo pesak, a usrani pesak nikad nije ni reč rekao, bar koliko ja znam...

— Zalutali turisto, mi nismo fatamorgane, ja vam to garantujem — procvrkuta onaj mirisni glasić. — Bar ja nisam, dođite pa se uverite...

On pođe nekoliko koraka, pa opet stade, neodlučan.

— Šta sve ovaj moj mozak neće da izmisli! — pomisli, pa se opet razdra: — A ako ste pravi, vi fatamorgane, onda ćete zacelo znati i kako se ja zovem!

— Ma šta ti je, bre matori? Je l' ti sunce popilo mozak, otkuda da mi znamo kako se zoveš, jesi l' ti normalan?

— A, moguće je — u njemu se probudi nada. — Da sam ih ja izmislio, sigurno bi onaj visoki odmah izrecitovao moje ime. Znači, možda su stvarni... Pa potrča uz ogroman napor i hramljući u susret svojim spasiocima.

Kada je stigao do kioska, mladić je već bio obučen u blještavo belo letnje odelo, očigledno radnu uniformu prodavca, sa kapicom na kojoj je pisalo zelenim slovima — TONI. Isti natpis šepurio se na vrhu kućice, veliko TONI. A ispod njega, manjim slovima PRAVA ŠUŠTEĆA UŽlVANCIJA! To je pisalo i na suncobranu, na plastičnom stolu i stolicama, flašama na stolu i na devojčinom kupaćem kostimu, doduše veoma sitno jer je kostim bio minijaturan. Između suncobrana i kioska bio

je mali bazen pun najprozračnije vode. Obuze ga drhtavica.

— Izvolite, kiosk TONIJA — ŠUŠTEĆE UŽlVANCIJE stoji vam na raspolaganju. Piće dostojno samo takvog muškarca kakvi ste vi, snažnog mužjaka čelične volje i mišića koji je spreman da pređe užarenu pustinju! Ova prekrasna devojka, ja, i naravno TONI čekaju na vaš mig... — skoro pevajući, patetičnim i umilnim glasom govorio je grmalj u beloj TONI uniformi. TONI devojka smesti se u bazenčić, odakle se mazno protezala i gledala ga pogledom koji je mnogo obećavao.

— AAAHH prosto obožavam TONI muškarce — prošaputa devojka razbacujući biserne kapi svuda oko sebe.

Kada je stigao do šanka, uhvati se za njega grčevito.

— Hajde brzo, brzo, jer umirem, daj da pijem bilo šta, makar to i ne bio TONI... brzo, čoveče... — prošišta jedva čujno.

Veliki beli prodavac uz tresak stavi veliku i lepo oblikovanu TONI litarsku flašu na šank. Otvori je pokretom palca — plop! TONI se sav ustreptao i moćan penio kao lud: šššššššš... On uhvati duguljastu flašu koja se beše zamaglila. I caklila u isto vreme. Napravi kretnju kao da će je pružiti čoveku koji je buljio u šištavi TONI kao hipnotisan, ali se zaustavi. Ovaj skrene pogled sa flaše i još ništa ne shvaćajući pogleda momka očima punim mržnje.

— Daj, daj!

— Izvinjavam se, gospodine, ali vaš izgled me je naterao da ipak proverim vašu sposobnost pružanja kontravrednosti za ovu našu ŠUŠTEĆU UŽlVANCIJU. Izvinite me na indiskreciji, ali... — Do malopre nasmejano lice pravog TONI zavodnika se natušti. — Biću iskren, gospodine. Imate li vi novaca, čoveče, love?

— Daj, daj, umreću, vidiš da sam go, daj, bacio sam pantalone, u njima su bile pare, sve pare, nemam pri sebi...

— Tada ništa od ŠUŠTEĆE UŽlVANCIJE. Nema vode, matori. Gubi se, čilageru!

Devojka je izišla iz bazena i krenula prema njemu. Njen pogled, a ni glasić nisu bili kao pre. Priđe šanku i snažno munu ćoveka šakom u grudi. Dok je padao, pokušao je da svojim cementnim jezikom uhvati nekoliko

kapi kojima ga je TONI devojka isprskala. Nije uspeo. Vrela bucmasta lopta na nebu bila je proždrljivija. Mladić brzo začepi još živahni TONI, pa iziđe iz kućice. Uspravi čoveka koji je ležao nepomičan i opali ga nogom.

— Hajde, matori, gubi se odavde, imaš još samo kojih stotinjak kilometara. Šta je to za tebe.

Dok je lagano, skoro bez svesti puzao po usijanim peščanim iglama i udaljavao se od zelene TONI kućice, čuo je devojčin kikot:

— Pogledaj ga, vidi tu odvratnu matoru podrtinu, ta leđa, te crvene štrafte, lepa mala matora crveno-bela zebrica...

Izdržaću — mislio je. — Neću zaspati na pesku! Samo jedna ideja zračila je iz njegovog prokljućalog mozga. — Šta je to sto kilometara, kaže on, zaista, ništa prema uživanju koje me posle čeka. Izdržaću da bi se osvetio... Prvo TONI fabrika u plamenu, TONI dobrotvori bauljaju kroz plamen odsečenih ruku, nogu, da, da, samo mrtvaci, to je najlepše... A ovo dvoje... oni na kraju... desert... vezani polako umiru... dok se iz ogromnih rana cedi krv u velike TONI flaše... naravno... A one najveće, porodična pakovanja, zabijene su im...

• • •

Posle ko zna koliko sati hoda ugleda kućicu. Htede da je zaobiđe, ali se predomisli. — Ovaj put ne tražim ništa, neću ni kap vode. Pitaću ih za put, ništa drugo, ništa... Jer, meni se žuri...

Kiosk je bio žut, sasvim drugog oblika od TONI kioska. Nalikovao je na malu žutu piramidu. Na samom vrhu stajala je velika neonska firma: PALME HAITIJA a nešto niže, sitnije: MUŽEVNA RELAKSACIJA. A onda ugleda mladića i devojku kako sede ispod bujne palme. Pili su neku žućkastu tečnost iz trbušastih koktelčaša koje su stalno punili iz velike četvrtaste svetlucave boce. Ponovo oseti svu težinu svoga jezika, no onda brže i odlučnije krenu prema njima.

Mladić i devojka spaziše ga tek kad im se približio na desetak metara. Ustadoše brzo i krenuše prema njemu.

— Pa vi zaista strašno izgledate! Ah, vama je neizostavno potrebna nega — prošaputa devojka čvrsto ga pridržavajući.

— Samo se vi opustite, mi ćemo sve učiniti za vas — progovori mladić

prijatnim tenorom i požuri da ga i on prihvati.

— Ma pustite me, dobro sam, ništa ne želim od vas, odbijte kad kažem! — poče on da se brani, ali ne i suviše ubedljivo. Najzad se potpuno prepusti brizi ovih derikoža koje će ga spustiti kao vreću čim saznaju da on lovu koja je potrebna i za ovu MUŽEVNU RELAKSACIJU jednostavno nema.

— Molim vas — reče on još neubedljivije — želeo bih samo da mi pokažete put do najbližeg grada, znate, meni se veoma žuri...

— Molim vas, dragi gospodine, vi ćete nas takvim postupkom smrtno uvrediti, mi zahtevamo da nam budete gost sve dok se ne oporavite, ili dok vam naše društvo ne dojadi...

Mladić je bio obuven u tamno, dobro krojeno odelo, belu košulju, i kao vrhunac — dobro stegnuta uska kravata. Bilo je to neobično za pustinjski ambijent i prilično neprikladno što se tiče pustinjske klime, no dobro mu je pristajalo. I začudo — u njemu se nije nimalo znojio. Devojka bese odevena u svetli blejzer i njen izgled mu je ulivao poverenje. Doimala se baš kao neka zgodna sekretarica njegovog, i svih drugih solidnih osiguravajućih preduzeća.

— Ali, ja nemam para, ostale su u pantalonama koje sam bacio u pustinji, ni čekova, meni je veoma neprijatno zbog toga... — promuca on, sada već pomalo žaleći što će i nehotice uvrediti ovo dvoje tako pristojnih mladih ljudi.

— Ah, dragi gospodine, zar je moguće da vas takve formalnosti užnemiravaju? Pa to je sitnica — reče djevojka blago. Smestiše ga u veliku, veoma udobnu stolicu ispod palme koja ga je potpuno štitila od onog užarenog manijaka na nebu.

— Gospodine, vaša sekiracija oko jedne takve banalne stvari kao što je plaćanje potpuno je nepotrebna. Naša je firma solidna, kao i vaša, u to sam siguran... — reče mladić isprsivši se ponosno te pokaza na neonski natpis koji sada zasvetli još jače, iako je bio dan: PALME HAITIJA, MUŽEVNA RELAKSACIJA! — Mi imamo bezgranično poverenje u naše mušterije. Platićete kad se budete vratili u grad. A sada, ne govorimo više o tome. Bolje je da popijemo malo te MUŽEVNE RELAKSACIJE, znam da će vam prijati.

Ne sačekavši odgovor, on mu nali punu trbušastu čašu koju ovaj za tili

čas iskapi do dna. Za to vreme devojka mu je veoma pažljivo prala natečena i izranjavana stopala.

— Pa ovo je fantastično, neverovatno, nikad, u životu nisam ni pomirisao. nešto ovako božanstveno... molim vas, ulijte mi još te MUŽEVNE RELAKSACIJE!... MUŽEVNE RELAKSACIJE... MUŽEVNE RELAKSACIJE ! ! !

• • •

— Dobro, dobro, seci ovde, seci, prekidaj kontakt, brzo, već se budi, OK, gotovo...

— Bravo momci, obećavam da ću vas na upravnom odboru predložiti za povišicu. Dobro ste to izveli, odlično, samo malo rizično, ne smete sebe da dovedete u ovakav vremenski tesnac... dogovorili smo se, prekidate u svakom slučaju deset sekundi pre isteka poslednje REM faze. Suviše je velik rizik... da nam se kupac ne probudi više... ne bi valjalo, zar ne momci...

Šef laboratorije za, istraživanje i marketing korporacije PALME HAITIJA bio je veoma zadovoljan. A imao je za to razloga napretek. Sasvim nova, tek uvedena tehnika reklamiranja, davala je iz dana u dan sve bolje i bolje rezultate. Proces reklame iz snova — kako su nazvali tu tehniku — imao je samo jednu manu, za koju su se nadali da će biti brzo prevladana: bila je relativno spora. Iako jedan od najvećih i najsavršenijih, kompjuter je mogao da kontroliše talase samo sto pedeset spavača u isto vreme. I to samo što se tiče kratkih logogenskih programa za najmlađe potrošače od pet do dvanaest godina (sa mlađima od pet godina bilo bi nehumano, ocenili su psiholozi korporacije). A za ovakve, složene logo-programe, najviše deset potrošača.

— Momci, dopustite mi da ja častim — reče šef. Bili su okupljeni oko velikog svetlucavog terminala koji je još dahtao. On podiže veliku trbušastu čašu i reče: — Momci, svi mi ovde, tokom ovih nekoliko meseci koliko smo zajedno, postali smo složan i uigran tim, spreman za najveće poduhvate, slične ili čak još i veće nego što je ovaj danas. Još jedan veran potrošač, još jedna velika pobeda nad korporacijom TONI, deseta i jubilarna. Zato, popijmo ovu čašu MUŽEVNE RELAKSACIJE baš u slavu tog malog čoveka, našeg vernog potrošača, na čijoj smo strani mi uvek bili... — (aplauz).

• • •

Pa dobro, i to je najzad gotovo. Bilo je i gorih dana od ovog, ali današnji im, bogami, opasno konkuriše. — Vraćao se kući sa posla umoran. Jedva je vukao noge priklještene u nove, još nerazgažene espadrile. I pre se na poslu zadržavao dugo, više od svih; iz velike staklene lađe koja je svake večeri tonula u mrak izlazio bi pretposlednji, samo nekoliko minuta pre kapetana — šefa odeljenja koji je inače radio kao crnac. No ovaj put ulice su bile potpuno mračne. — Ulična svetla se pale sat kasnije, to su odlučili zbog štednje — seti se — a što će narod da slomi vrat, to ih baš boli... Dobro da ove prokletinje svetle, za njih štednja ne vredi. Pogled mu na trenutak zastade na ogromnim svetlećim reklamama koje su se bekeljile kroz tamu; iznad njih, konture konja, orlova, kauboja, cigareta, i svi zajedno jurcaju po nevidljivim čeličnim krovovima. Njihove duše, vesele i prostodušne, napravljene od bezbroj malih šarenih pali-gasi sijalica, skičale su i dozivale ljudske duše koje se, iako od mesa i govana, nimalo nisu razlikovale. Zaslepiše ga potpuno i on produži dalje teturajući. A onda mu pažnju privuče velika zelena palma na jednoj od zgrada. Kako su se sijalice čas palile čas gasile, činilo se kao da se palma kreće, klati na vetru napred-nazad, napred-nazad. Obuze ga čudna drhtavica. — Bože, kako sam žedan, moram nešto da popijem, brzo, brzo, ne mogu više da izdržim, ne mogu... Utrča u prvi lokal i od zapanjenog kelnera drhtavim, jedva razumljivim glasom, zatraži čašu vode. Popi je brzo ali se užasna žeđ samo pojača. Ljudi u baru već su se okretali i krišom ga posmatrali.

— Gospodine, izvolite, ovo će vam zacelo pomoći. Ovo je prava stvar za žedne muškarce, garantovano pomaže. — Izvadi ispod šanka dugoljastu, svetleću bočicu. Protrese je malo, pa zatim otvori. ŠŠŠŠ... — Prava Šušteća Uživancija, nema šta...

Na ove reči čoveka obuze bes, bezrazložan, užasan, i stade da mu nadima grudi. I njega samog to iznenadi. Ta bio je miran i ponizan čovek koji je bez roptanja gutao smrdljivu sluz uvrede, ali već sledećeg trenutka on presta da razmišlja o tome. Uhvati onog dugoljastog i odvratnog TONI šuštavca i razmrska ga o još nasmejanu facu prokletog TONI podvodača iz šanka. Ovaj je stajao nekoliko sekundi, sav krvav, ali smešeći se i dalje kao da mu je iznenadan udarac bocom pokvario mehanizam za regulisanje tog blesavog osmeha, a onda se zanese i pade. Ljudi u baru zažagoriše. Neki ustadoše sa svojih mesta i oprezno krenuše prema njemu.

Šta se to događa, zašto me ovi ljudi ovako gledaju, gde je barmen? —

Onda se priseti svega, pa istrča napolje. Nekoliko minuta trčao je kao lud, ne osvrćući se, zatim stade, mokar i bez daha. Nisu ga gonili. A i zašto bi? Jedini koji bi imao razloga da to učini bio je barmen, a taj se sigurno još izležavao iza šanka. Žeđ se vraćala. Proždirala. A onda mu sinu. Samo gutljaj PALMI HAITIJA? samo jedan mali gutljaj, gutljajčić. Pojma nije imao otkud mu to, no nije ni važno. Već mu je bilo bolje i od same pomisli na to božansko piće...

• • •

Bio je blizu kuće. Stade da se odmori. Nije bilo lako hodati sa dvadeset literskih boca MUŽEVNE RELAKSACIJE koje su se smeškale iz ogromnih kesa.

— Vala, istrošio sam se — zaključi — ali vredi, vredi. Ma kakva bunda, kakav bicikl, ovo je zdravlje i radost, drugo mi ništa i ne treba, svakog dana ovoliko. — Smešio se. A onda grčevitim pokretom izvadi iz kese već dopola popijenu četvrtastu flašu i prinese je ustima.

— Ovo je veličanstveno — pomisli. — Gde su mi pre bile oči... — Nežno vrati PALME HAITIJA u kesu, pa prebacivši je preko ramena i savijajući se pod teretom pođe kući.

— Kako je život lep — mislio je.

• • •

— Vi ste obična gomila idiota! Ne, ne, idiot je za vas blaga reč... — Šef reklamnog odeljenja TONI korporacije besno je šutirao ravnodušni metal kompjutera, i svoje počinjene, nimalo ravnodušne. Oni su bežali, spoticali se jedni o druge, padali. Na njihovu sreću, ovaj se relativno brzo umori te prestade, sav zajapuren.

— Bagro jedna, vi ste babe, a ne REM psiholozi — dahtao je i pljuvačkom obilno zalivao najbliža prebledela lica koja su neprimetno uzmicala. Sakupi snagu pa nastavi da vrišti malopređašnjim intenzitetom. — Da vam čovek lepo kaže, reklamirajte, usadite ljudima u tikve da je Zemlja velika usrana lopta, niko vam živ ne bi poverovao, ljudi koje vi obradite tvrdili bi: kakva lopta, Zemlja je kocka, to svi dobro znaju...

Jedan od pokunjenih psihologa sakupi malo hrabrosti pa se pobuni:

— Poštovani šefe, mi tu nismo ništa krivi. PALME HAITIJA služe se

prljavim, niskim i protuzakonitim metodama. Treba samo da ih prijavimo Natkorporacijskom veću časti i oni bi ih sigurno...

— Ne, ne, i ne, ti prokleti glupane! — zareža na njega šef, koga bes stade polako da prolazi. — Koliko si godina u firmi? — upita psihologa koji se uplašeno povuče korak nazad.

— Ovo mi je peta.

— Tja, onda nije ni čudo, jer samo žutokljunac kao što si ti može da iznese takav sulud predlog. PALME HAITIJA i TONI ratuju već više od pola veka, i za ovih dvadeset godina koliko sam ovde, naša je firma uvek nalazila načina da se obrani od podmuklih napada onih drndoša. I da uzvrati, dabome, surovo i nemilosrdno... Tako će i sada biti... I uvek je tako bilo, sve ostaje između nas. Sud časti, to je za nas sitna boranija...

— Ali ovo je prvi put da se ovako direktno huška jedan broj-potrošač na suparničku firmu, da joj nanosi materijalne štete...

— Aaa, ništa zato. — Šefovo lice se ozari i on iz džepa izvadi malu crnu kapsulu i lagano je spusti na sto. — Da su naša njuškala sposobna koliko i vi, davno bi se TONI korporacija prodavala na doboš. Evo vam, nesposobnjakovići, kopije traka njihovog najnovijeg logo-sna. Da, da, onog koji vređa ugled naše kompanije... Nema više zeka, medvedića, jeftinog seksa i ostalih sličnih govnarija, prijatnih snova. Mi smo hteli lepo, ali gotovo je s tim... — On pogleda strogo u najstarijeg REM-psihologa. — Slušaj me dobro, stari. U tebe jedino imam poverenja, u isto smo vreme došli ovde, zar ne? Da, da sećam se. 'Oću da mi ovaj gnusni logo-program doteraš, ti već pretpostavljaš kako. Naravno, ovaj naš mrčivoje — on tu pogladi kompujter — mora da se potrudi oko vezivanja novih logo-nizova. 'Oću da vidim onog istog broj-potrošača kako sutra, posle prijatne dremke, odlazi i bazukom raznosi sedište PALME HAITIJA:

Službenici su obrazovali krug oko njega i zapanjeno ga posmatrali.

— Dobro, de, ja to onako, figurativno. Znate vi najbolje šta tu može da se uradi, neka ih barem mrzi, ali onako neprestano...

Među grupom psihologa začu se žamor nezadovoljstva.

— Šefe — reče onaj najstariji, njegov bivši drug — moraću, na žalost, da vam kažem da nikako nismo u mogućnosti da izađemo u susret vašoj želji. Mi još ne možemo da u potpunosti predvidimo sukcesivne nizove

logopredstava i ko zna da li će i najsavršeniji kompjuter to ikada moći. Osim toga, usmereno Laplaceovo polje još nema tu preciznost, a složenost jezgara u limbičkom korteksu nas onemogućava da lokalizujemo...

— Dosta, dosta tih sranja, u to se ja baš i ne razumijem, ali koliko sam mogao da razaberem, nisi mi pomenuo zašto ne može da mrzi te kulove stalno, fino i temeljito... jasno mi to reci, čoveče...

— To je zato što prodreti Laplaceovim usmerenim poljem direktno i u semantičku memoriju znači povećati bio-potencijal...

— Dobro! — prekide ga ovaj. — Da ne kažete posle da sam gonič robova, tako me zovete zar ne, dajem vam vremena do sutra da rešite te sitnice. Sutra krećemo sa programom... — Pogleda oko sebe i zaurla: — Jasno? — Niko se ne pomeri, pa on zadovoljno izađe iz laboratorije.

• • •

Besno iskoči iz kreveta i pođe da otvori vrata. Neko napolju mučio je zvono, a ono je urlikalo najjače što može. Pogleda na sat. Tek šest, a bila je nedelja. Žena je podigla glavu i žute papilotne mu se nakesiše. U sobi do njih deca su se probudila i ustumarala. — Nema više spavanja, pomisli, pa uzdahnu duboko obuzet samosažaljenjem. — Ko li je sada, da mu sve po spisku... — Protrlja krmeljive oči te otvori vrata.

— Dobar dan — reče prvi čovek.

— Divno jutro. Zar ne? — upita drugi čovek. Bila su to dva službenika korporacije DVE PALME, zgodni momci prijatnog izgleda. On ih pusti unutra.

— Kakvo dobro, prikani?

— Gospodine — reče prvi — moram da vas obavestim, sa velikim žaljenjem, ovo naglašavam, da je vaš konto sa kojeg plaćate ovu božansku tečnost potpuno prazan, iscrpljen, isceđen...

— Moraćemo da vam obustavimo doturanje MUŽEVNE RELAKSACIJE... — prošaputa umilno drugi mladić. — I ne samo to...

— Ali to je nesporazum, ja imam para, ja radim u solidnoj firmi, to je neka strašna zabuna, dešava se to, eto, jedan moj kolega...

— Začepi pomijaru, kulovčino matora — razdra se dragi fini mladić i

uhvati ga krvnički za vrat. — Pare na sunce...

— Gospodo, draga gospodo — krkljao je ljubitelj MUŽEVNE RELAKSACIJE ne ponašajući se nimalo muževno, a da i ne pominjemo bilo kakvu relaksaciju.

— Dobro ćale, ako nemaš, onda ćemo malo da plenimo: televizor, video, mikrotalasni šporetić, sve, sve i opet sve što si stekao za trideset, četrdeset, pedeset protraćenih i usranih godina...

— I ženu, i ženu, onu debelu sa papilotnama, i te kmekave klince, njih ne zaboravi — poče da podvriskuje drugi mladić vadeći iza leđa do tada skrivenu ogromnu i opasnu bezbol palicu. — Prodaćemo ih kao roblje.

— Nemojte, gospodo, nemojte moje male kućne spravice, nemojte video, nemojte teve...

— Kuš, matori — reče onaj sa palicom i njome ga opajdari po bubrezima. Onda podiže tu veliku močugu i poče sa uživanjem da ljušti po još neotplaćenom videu.

NE! NEEE!... TRAS!

• • •

Prasak polomljenog stakla ga probudi. Dok je padao velikom brzinom, nemajući vremena čak ni da uživa u pogledu, pitao se nije li ovo samo još jedan ružan san. Za kojih dvadesetak sekundi to pitanje najzad prestade da ga muči.

— Opet bacaju đubre sa visokih spratova — reče čovek u žutoj bundici posmatrajući crvenu mrlju na pločniku.

— Primitivci. — Pokuša da obriše nekakvu tamnocrvenu Iepljivu tečnost sa bundice ali je samo razmaza. Otpljunu besno i produži ulicom.

Alan Ryan:

You're Welcome, Said the Robot, and Turned to Watch the Snow Flakes

Preveo Božidar Stančić

Prvi i Posljednji

Robot s recepcije podiže pogled s pisaćeg stroja i ljubazno se nasmiješi.

— Dobar dan, gospodine Benedetto — reče živahno.

— 'bar dan — promrmlja Benny Benedetto i ulazna se vrata škljocajući zatvore za njim. Posljednji put, pomisli on. Ne, pretposljednji put, moram još doći poslije podne, i tada će biti posljednji put nakon 15 godina. I to mi neće nedostajati.

Pred recepcijom, počeo je skidati šal.

— Prepustite to meni — reče neki glas iza njega. Benny pruži šal i kaput robotu-poslužitelju, kraće RP, ovaj ga brižljivo preklopi i uputi se prema garderobi. Pri svakom koraku njegove su noge škripuckale.

Još nisu popravili tu vražju mašinu, pomislio je Benny. Neispravnost u zglobovima. To traje otkako je u pogonu. Spomenuo sam to Freddyju Jonathanu barem jedanput tjedno. Ali da! Nije to sad važno, barem ne za mene od danas.

Recepcionar ga je još promatrao smiješeći se.

— Zacijelo je neobično napustiti kompaniju Robot International nakon 15 godina — rekao je zamišljeno. — Pretpostavljam da će vam nedostajati. No, s druge strane, nije neugodno povući se — on će sanjarski. Benny se okrenuo i susreo robotov zamišljeni pogled. Nagnuo se naprijed, stavio ruke na tezgu i pažljivo pogledao iznenađeno lice svoga sugovornika.

— Reci mi, znaš li ti uopće što to znači poći u mirovinu? Robot je malo oklijevao.

— Imam prilično jasan pojam — rekao je polako oborivši pogled na stol. — Da, da. — Podigao je glavu i lice mu je zasjalo. — Napokon ćete

imati prilike da činite ono što ste uvijek željeli. Odmarati se, putovati, čitati, ljenčariti u krevetu, živjeti od mirovine koju vam šalje kompanija i podsjećati se na petnaestogodišnji rad.

Zadovoljno se nasmiješio vlastitoj pronicljivosti. Zadovoljno ili ponosno? — zapita se Benny. Nikad se ne zna što je skriveno u tim proteinskim vodovima. Počesto je proizvod i bolji nego što mi pretpostavljamo. Uzdahnuo je i okrenuo se.

— A vi ste još mladi! — dodao je robot, našto Benny zatrepta očima. Do vraga. Ja sam možda najbolji programer-odgojitelj u kompaniji, pomisli on, ali ti vražji strojevi su ponekad uznemirujući. Opet se okrenuo prema robotu, stavio ruke u džepove, želeći da izgleda opušten, kao da ćaska iz puke znatiželje. Robot se nagnuo prema njemu.

— Kad si uključen u službu? — zapitao je Benny.

— U kolovozu će biti devet godina — odgovorio je robot podigavši glavu. — Bez popravka. Samo tekuće održavanje.

— Dobro — primijeti Benny, pomislivši da je to ipak ponos. — A tko ti je bio programer-odgojitelj? — zapitao je ravnodušno.

Robot je u neugodi pogledao u svoje ruke.

— Žao mi je. Znate da vam ne mogu na to odgovoriti. Samo ovlaštenoj osobi. Ja, osobno, ne bih imao ništa protiv... ali zabranjeno je....

On, osobno nema ništa protiv — pomisli Benny. Osobno! Jedini osjećaji i prijemljivost, jedina osobnost koju posjeduje jest ona koja mu je usađena. A možda sam mu je čak i ja usadio, i sad ne odgovara na moje pitanje. No, neka ide k vragu. Uostalom, od danas...

— Ispravno — rekao je. — Dakako. — Brzo se udaljio od stola i pošao prema dizalu. Vrata su se pred njim tiho otvorila.

— Želim vam dobar radni dan — reče RP s laganim engleskim naglaskom. Stajao je pred dizalom i čekao da pritisne gumb Bennyjevog kata na ploči kraj vrata.

Petnaest godina je previše za programera-odgojitelja, pomisli Benny dok je dizalo uspinjalo. Trebalo bi da idemo u mirovinu nakon deset godina, pa možda čak i nakon deset minuta. To je luda kuća, mrmljao je za sebe. Bolje je da ne razmišljate previše o nekim stajalištima. Klasični slučaj

neslaganja i besmislenosti. Jedan od najskupljih svestranih modela sjedi za stolom i piše pisma na zastarjelom pisaćem stroju. Zar to nije besmisleno? Kompanija Robot International, u svojoj beskrajnoj mudrosti, odlučila je da je zgodnije pisati pisma nego ih autokopirati. Čemu se služiti vocafaxom, moj gospodine! Kvaliteta na starinski način, pažnja osoblja prema mušterijama, to je naša deviza. Odnosno: njihova deviza. A to vrijedi i za RP na recepciji, koji čeka da pritisne dugme u dizalu koje reagira na izgovoreni broj »šest«. Dobra stara kvaliteta. Dobra stara zbrka prioriteta, pomisli. Ili jednostavno: dobra stara zbrka. Petnaest godina je više nego dovoljno.

— Šesti kat! — najavilo je dizalo i stalo. Benny izađe i pođe hodnikom.

»Idi k vragu!« — rekao je kad su se vrata dizala zatvorila.

• • •

Masa proteinskog želea treperila je pod providnom membranom. Sjajna i vodnjikava površina odražavala je jako svjetlo. Iz plastične je kugle u sterilnom ležištu vodilo devet obojenih kodiranih žica do odvodne kutije pričvršćene na površinu kocke. Ondje su se žice skupljale u kabel što je vijugao po podu do priključka uključenog u kromiranu konzolu, visoku otprilike metar. Na konzoli je sjedio Dave Tussey i promatrao igle što su treperile na tucetu instrumenata.

— Dobro je — promrmljao je. — Uskoro ćemo

Iza njega je Benny Benedetto ležao na kožnatom kauču, ruku prekriženih na trbuhu. Moć navike održavala ga je mirnog, unatoč kontradiktornim osjećajima. Jedva čujno je rekao:

— Požuri, Dave. — No, Dave je bio zadubljen u Instrumente i prečuo je upadicu.

— Evo — primijetio je odjednom i pritisnuo bijeli gumb. Želatinozna je kugla prestala treperiti u svome hermetički zatvorenom ležaju i ukočila se. Dave je provjerio instrumente i okrenuo se Bennyju.

— U redu je! — rekao je i nasmiješio se. Benny je otvorio oči, uzdahnuo odmahujući glavom da se otarasi ukočenosti.

— Skini mi te žice — rekao je.

— Ovo je bilo odlično — zadovoljno će Dave i sjedne kraj Bennyja. Pažljivo je počeo skidati žice s Bennyjeve glave. — Novi trijumf šampiona među programerima-odgajateljima! Dok kreće prema zalazu, uživajući u odličnoj mirovini, on ostavlja za sobom još jedan...

Zašutio je videći kiseli Bennyjev pogled.

— Što je? Sjetan si što nas ostavljaš? Shvaćam te, i ja bih bio na tvome mjestu. No, da ti iskreno kažem, ne bih se bunio da odem u mirovinu sa trideset osam godina kao ti. To ti je nešto, stari moj! Mi jadni mali tehničari moramo tegliti dvadeset godina!

Skinuo je i posljednju žicu s Bennyjeve glave.

— Evo, slobodan si, stari druže!

Benny ga je ravnodušno gledao, ali ga Dave nije zapazio jer je bio zabavljen namotavanjem svojih žica. Stao je kraj konzole i spremio kolute u ladicu.

— Da — nastavio je Dave kad se pridigao — neće to više bili isto kad ti odeš, Benny. Znaš kako je, navikneš se da radiš s nekim, stekneš stanovitu rutinu...

— Da, Dave slažem se — prekine ga Benny. Nije mogao suzdržavati nestrpljivost. — Znam što hoćeš reći.

Napokon, pomisli on, Dave to kaže u dobroj namjeri, premda melje stalno. Pa makar me ponekad izludio dok smo zajedno radili. Pa mogu valjda sada podnijeti još nekoliko minuta. I onda je gotovo. I s Daveom, i s Robots International, i s ovom prostorijom, i s tim hladetinastim proteinskim kuglama, i svim ostalim. Pravo oslobođenje.

Pogledao je Davea što je stajao pred konzolom. Bio je iznenađen: Dave je bio šutljiv. Prvi put je tako šutljiv otkako vodi snimanje iz moje glave na svoje instrumente. No, dolazi to ponekad... Sagnuo se i potražio pod kaučem svoje cipele.

— Čuj, Benny... prije nego što odeš... — počeo je Dave, pa zašutio.

— Hmmm — zagunđa Benny. Nije ga htio ohrabrivati. On će već nastaviti i bez njegove pomoći.

— Znaš, Benny, htio sam ti samo reći, ovaj da je bilo zadovoljstvo

raditi s tobom, iskreno. Najbolji si u ovoj kući, najbolji programer-odgojitelj kojega je RI ikad imao.

— Hvala, Dave, pogađaš me u srce — odvratio je Benny navlačeći drugu cipelu. Glas mu je bio jednoličan.

— Da, zbilja. — Po glasu je Benny shvatio da je zbunjen i da to pokušava sakriti. — Zbilja najbolji. Svi će u RI žaliti sa tobom.

— Eh, pa hvala, Dave — Benny ustane. — Hvala za sve što si učinio.

Pustite me da iziđem odavde, mislio je. Hvala za sve! Hvala što sam bio dio zupčanika, svi kao i ja.

Pružio je ruku Daveu i rukovali su se kratko.

— Gdje je formular? — zapitao je Benny, a Dave uzme formular s konzole. Benny načačka svoj potpis na dnu papira potvrđujući da je podučio novu proteinsku masu, još jedan robotski mozak, da je nahranio njegove molekule svojim osjećajima, mišljenjima i sklonostima tako da može shvaćati i odgovarati na ljudsku senzibilnost. Drugi će tehničari obdariti robota drugim kapacitetima i mehanizmima, ali programeri-podučavatelji, kao što su Benny i još četrdesetak drugih, ulijevali su sve suptilnosti i psihološke finese koje podižu ugled proizvodima RI, Robots International. Daveu se sviđa ta kratica RI, meni ne, pogotovo nakon prvih godina. Njime se nikad nisu služili kao sa mnom. On je sam zatražio da bude primljen na posao, a ja... po mene su došli na fakultet, izabrali su me... — trgnuo se zapazivši kako ga Dave znatiželjno promatra, kako je utonuo u maglu svojih misli. Činilo mu se da se Daveova simpatija koleba sudeći prema izrazu.

— Bit će bolje da odem — rekao je Benny i uputio se prema vratima.

— Dakako — reče Dave. Benny je zapazio ton namjerne uviđavnosti u njegovu glasu. Ja sam podučio robote da to mogu izvesti bolje, pomislio je hvatajući za kvaku. No, Dave ga pozove.

— Znaš, ne bih ti smio reći, ali sprema ti se malo iznenađenje. Ne mogu ti reći kakvo, neću da ti pokvarim zadovoljstvo, shvaćaš, ali mislio sam da to moraš znati. Pravo iznenađenje. Volio bih da ti mogu...

Dave je zašutio kad je Benny zatvorio vrata za sobom.

• • •

Robot-poslužitelj, RP na recepciji, i sad je imao ravnodušan izraz lica kako se pristoji dobrom domaćinu. Pomogao je Bennyju da obuče kaput, Recepcionar se smiješio. Dok se oblačio, Benny se zapita bi li oni mogli zamijeniti svoja mjesta: da recepcionar ima spokojan izraz lica, a RP da se smiješi. Možda i ne bi.

RP mu je pružio šal. Benny je bio zahvalan dvojici robota što su bili tako dobro uvježbani, ili bolje rečeno podučeni. Obojica su osjetila da on nema volje za razgovor dok je napustio Robots International posljednji put. Na svu sreću obojica su šutjela.

Pošto se obukao, nastao je trenutak neugode kad je valjalo otići. Benny se stotinu puta zaklinjao da će izići kroz vrata i ne osvrćući se kad dođe taj trenutak, ali sada, kad je taj trenutak tu, on zbunjeno zapazi da se ogledava.

RP je prazna pogleda gledao nekamo, recepcionar je slagao svoje papire na stolu. U tome su bili dobro podučeni. Predstavljali su značajan napredak u usporedbi s Daveom Tusseyem, koji je bio isto toliko neosjetljiv na emocije ljudi koliko je bio osjetljiv na treperenja igala na svojim instrumentima.

Na svoje iznenađenje, Benny se osjećao neugodno što se morao oprostiti sa dva robota. Te vražje mašine bile su senzibilne. Nije sumnjao da obojica dobro shvaćaju kakvi ga osjećaji obuzimaju. Ili to barem misle. Jer ono što su shvaćali bila je samo pretpostavka o onome što je Benny osjećao u tom trenutku: žaljenje, nostalgija, samoća, sve kombinirano s jasnim izgledima budućnosti.

I u tome su se varali.

Kad je stigao u Robots International, Benny je imao 23 godine, tek je bio izišao s fakulteta, poletan, cijenjen. Kadrovska ga je služba tajno izabrala, selekcionirala kako bi se uvježbao i postao dobar programer-podučavatelj. No, ustanovilo se da je vježbanje bilo samo niz testova u toku godine. Nikad nije ništa vježbao prije nego što je postao programer-podučavatelj. To je i bilo nemoguće, kako je shvatio nakon nekog vremena. Programer-odgojitelj, podučavatelj, nije se mogao uvježbati za rad. On je takav morao biti. To je značilo, kako je Benny gorko pomislio, da je on najveća nula. Ništica. Kadrovska je služba tražila po cijeloj zemlji mlade ljude koji su takvi. Našli su njega, pomislio je s gorčinom.

Naglo se prenuo iz sanjarenja i našao se pred recepcionarom. Ovaj je,

zbunjen, sagnuo glavu.

Zbunjen je, pomisli Benny s osjećajem zadovoljstva i odbojnosti istodobno. To su ih programeri-odgojitelji naučili. Ljudi kao što je on ulijevali su to u masu drhtavih proteina: emocije, mišljenja, ljudske sklonosti sve one neiskristalizirane stvari koje tehničari i inženjeri nisu u stanju izraditi, a čije je nepostojanje u robota izazvalo mnogo nevolja kad su ih pustili na tržište.

Benny je stavio ruke u džepove i otvoreno pogledao recepcionara: odjednom mu je bilo svejedno hoće li ga zbuniti. To ja samo stroj, ponavljao je u sebi. I kao što je predvidio, robot je pokazivao sve znakove zbunjenosti. Papiri na stolu uskoro su bili u jadnom stanju.

Ne može se biti programer-odgojitelj ako imaš imalo ličnosti. — Ta ga je misao progonila već odavna. A recepcionar je bio živi dokaz za to. Ne, ne živi, već je obdaren prividom života. To je Benny već odavna shvatio. Da je imao svoju ličnost, ne bi mogao postati programer-odgojitelj. Ljudi koji imaju jaku ličnost, snažne osjećaje, žestoke strasti, nisu pogodne za zanimanje programera-odgojitelja. Valja biti pogodan, pošten jednostavno normalan. Inače proteini zadržavaju samo najžešće sklonosti i emocije. Dobar programer-odgojitelj nije, dakle, bio ništa drugo do li jednostavna pogodna ništica.

A Benedetto Benny je bio jedan od najboljih. Svi su to potvrđivali.

Recepcionar je pročistio grlo i Benny se prene iz sanjarenja u vrijeme sadašnje. Šuteći se uputi prema vratima.

— Nedostajat ćete nam — primijeti recepcionar. Kutom očiju Benny je zapazio da se on smiješi. — No viđat ćemo se — dodao je i, na veliko Bennyjevo iznenađenje, namignuo.

Iziđi brzo odavde, vikalo je nešto u Bennyju, i on otvori vrata i iziđe. Taj vražji stroj mu je namignuo, kao da je saučesnik u nekoj njegovoj tajni. U tajni! Jest! Ono najavljeno iznenađenje kojim mu je Dave napunio uši. Recepcionari znaju sve što se događa u uredu. Zbilja strašno. Samo mi je još trebalo neko iznenađenje RI.

Iza njega su se vanjska vrata zatvorila i škljocnula uobičajeno.

• • •

Vikend je proveo u vrtlogu svjetla, boja i alkohola. Sjeća se da je negdje postojao neki strpljivi i uviđavan barmen, drugdje pak dva-tri koji nisu bili ni strpljivi ni uviđavni, sjećao se da su mu se u vidnom polju vrtjele dvije djevojke, njihova lica i grudi; nešto su vikale i skrivale lica rukama. U jednom je trenutku našao neko sjajno mjesto, ali je u garderobi poslovao robot pa se Benny okrenuo i oteturao drugamo. Negdje potkraj toga dana sjeo je na neku klupu, osjetio žestoku bol i odvratan miris, zatim hladnoću, jer je negdje zaboravio svoj ogrtač.

I začudo, kao da je bio prenesen kroz prostor i vrijeme dok mu je tamni oblak pritiskao duh, osjetio je da je u svojoj kući, u svome krevetu, uz dvije sigurne ruke pomoćnice, ne ljudske, ali ipak ruke koje su ga dodirivale i pomagale mu. Osjetio je i sunce, hladno i sjajno, kad je otvorio oči. Gledao je u strop, sabirao sjećanja, zatim opet sklopio oči i otvorio ih. Strop i poznata soba bili su još ovdje.

Benny je polako sjeo na rub kreveta i tako ostao nepomičan, čekajući da vidi što će se dogoditi. A ništa se nije dogodilo osim prolazne vrtoglavice.

Na žalost, pomisli on, reklo bi se da ću preživjeti.

Vrata sobe su se otvorila.

— Oh, ustali ste! Dobar dan. Kako se osjećate?

— Još ne znam — promrmlja Benny.

Robot se jednom rukom držao za kvaku a drugom je brižljivo držao za ovratnik baršunastu košulju.

— Donio sam vašu omiljenu košulju, možda ćete je htjeti odjenuti danas.

— Hvala — odgovori Benny, a onda se sjeti da robotima nije potrebno zahvaljivati.

— Molim — odvrati robot. — Ne brinite, ja ću se pobrinuti za vas — Osjećala se mrva pitanja u glasu.

— Osjećam se dobro — reče Benny na prešutni upit. — Samo sam umoran.

— Dok se vi okupate i obučete, ja ću pripraviti doručak — reče robot, pa stavi košulju na naslon stolca. Zatvorio je tiho vrata za sobom.

• • •

— Neobično mi je što vas vidim kod kuće — napomene robot pošto je pospremio stol. — Možda bih vam mogao sugerirati... možda bi bilo bolje da ja nastavim svoj posao kao i dosad, a ako vas to smeta, mogao bih promijeniti dnevni raspored poslova. Što mislite o tome?

— Slažem se — reče Benny. Zajutrak mu je razbistrio misli i smirio želudac. No, dok se razilazila magla sna, seksa i alkohola, nova su pitanja zaokupila duh, jedno za drugim, pa Benny nije znao s kojim bi se prije pozabavio.

Nije se osobito zabavio mišlju što će biti kad jednom ode u mirovinu sa 38 godina. Svaki put je to ostalo bez odgovora. Ništa. Ništica. Svaki put samo preispitivanje savjesti. I ništa.

Tok njegova života bio je jednostavan: nekoliko prijatelja, prije bi se reklo znanaca. Svi oženjeni... slobodan ih momak ne zanima osobito. Zanimanja: dva-tri, ništa pravo. I tu ništica. K vragu! Zapazio je da njegove misli idu uobičajenim tokom i vrati se u sadašnjost.

— Želite li još kave? — zapitao je robot. Benny je ustanovio da kvari istinski red u kući. Robot je stajao kraj njega, ruku položenih na naslon stolca.

— Sjedi — rekao je Benny. Robot povuče stolac k sebi. — Ja... ja ću odsad, ovaj, biti mnogo kod kuće.

Robot je kimnuo glavom.

— Pa, ovaj... pa, nisam baš razmišljao što bih radio. — Učinio je rukom neku neodređenu kretnju. Robot ga je gledao u oči i kimnuo glavom.

— Razumijem.

— Bit će mi potrebno neko vrijeme da sve isplaniram i sredim stvari.

— Dakako — odvrati robot i pogleda svoje ruke. — Bit ću zadovoljan da vam mogu više pomoći.

Benny je pokušao razmisliti.

— Možda ću poći na putovanja. Mnoga sam mjesta odavna želio vidjeti, a sad kad imam toliko vremena... — Zašutio je. Nije mogao

pomisliti ni na jedno mjesto kamo bi volio otputovati.

Izraz robotova lica pokazivao je da bi se nakašljao da je mogao. Umjesto toga pokušao je izvesti pročišćavanje grla. Bio je to stari model, iz prvih Bennvjevih dana u kompaniji, zamišljen samo za kućne poslove, pa je bio bez suvremenih, rafiniranih sustava iz dvanaestak proteklih godina.

— Nadam se — robot će polako, plaha pogleda — da ćete i mene uključiti u svoje planove, ako vam nisam na smetnju.

Benny nije znao što da odgovori, ali ga je spasilo zvonce s ulaznih vrata. Robot se ispriča, činilo se da je i njemu odlanulo, pa ustane i iziđe iz prostorije. Bennyja nije zanimalo tko je posjetilac i pustio je »mozak na pašu«.

Robot se začas vratio šuteći, promatrajući Bennyja pogledom koji ovaj nikad dosad nije zapažao u robota. Pokušao ga je odgonetnuti, ali je odustao.

— Tko je bio?

Jednoličnim glasom svih jednostavnih i jeftinih modela robot odgovori:

— Robot iz Robots International. Ima poruku za vas.

• • •

Novi je robot stajao na pragu. Benny je odmah ustanovio da je to jedan od najnovijih i najskupljih modela. Činilo se na prvi pogled da je opremljen izvanrednim dodacima po izboru, čak i luksuznom odjećom, a i vanjskim dijelovima koji su govorili da ima najnovije i funkcionalne mogućnosti. Čekao je strpljivo.

— Da? — zapitao je Benny.

— Imam poruku za vas — odgovorio je robot. Uz neku vrstu uzdaha izvadi iz džepa omotnicu.

Benny je uzme, otvori i osjeti kako mu se gruda penje u grlo kao svakoga jutra kad se približavao zgradi Robots International. Nervoznim je prstima izvadio pismo:

»Dragi Benedetto«, pročitao je, »robot koji vam donosi ovo pismo poklon je Robots International. Kao što ste zacijelo zapazili, model je

najbolji i molimo vas da ga primite u znak našeg priznanja za vaš rad. Nadamo se da će vam služiti isto tako dobro kao što ste vi služili kompaniji. Želimo vam mnogo sreće. Predsjednik Richard V. Castle.«.

U petnaest godina službe, Benny se nijednom nije susreo s predsjednikom Castleom.

Pogledao je robota, koji je izdržao pogled i ne trepnuvši. Čekao je.

— Ti si, dakle, poklon — počeo je Benny, a tada je ustanovio da su te riječi suvišne. Zašto, govorio mu je neki unutrašnji glas, zašto si uvijek tako zbunjen pred robotom? Osim, dakako, pred Prvim, ali on je ovdje već godinama. Da li zato što ti, za razliku od većine ljudi, poznaješ njihov nastanak, porijeklo i mogućnosti? Zašto? Što je to u njima zbog čega ti je neugodno?

Robot je nakrivio glavu, a Benny se pilao je li onaj izraz na njegovu licu mrva smješka. Sabravši se, Benny je duboko uzdahnuo i polako zadivljeno promotrio robota sa svih strana. Preko ramena je zapazio kako Prvi gleda u prazno zamagljenih očiju. Nešto u njegovu ponašanju podsjeti Bennyja na robota-poslužitelja s recepcije. Reklo bi se da bi namjestio prezirni izraz lica da je mogao.

Benny stane kraj Prvoga.

— Prvi — pozove ga — dovedi ga ovamo — reče pošto je zatvorio vrata. Zatim je sjeo za stol u kuhinji, čekajući da dođu roboti.

— Ja mislim... — počeo je.

— Skuhat ću vam kavu — tiho će Prvi, dok je novi robot šutećі čekao s druge strane stola.

— Ti si dakle, poklon — ponovi Benny. — Kakve li ideje! — Osjetio je da njegovu glasu manjka izražajnosti. — Što znaš raditi?

Robot se pokrene, kao da se probudio.

— Sve što treba.

Zbunjenost Bennyjeva se povećala gotovo do ljutnje.

— Slušaj — reče mu — ne igrajmo se zagonetaka. Kakve su tvoje sposobnosti?

— Svestrane — reče robot i zatrepta očima. Oklijevao je trenutak, a zatim dodao: — gospodine. — Činilo se da pokušava prekrižiti ruke na prsima, ali da ne zna kako. — Ja sam opremljen svime što nudi kompanija. Mene daju za poklon vama u znak pažnje za petnaestogodišnjicu rada. Specijalno sam... Izrađen za vas. — Nasmiješio se kratko pravom imitacijom ljudskog, ali ipak nekompletnog osmijeha.

— Vaša kava — prekine ga Prvi stavljajući šalicu vruće kave pred Bennyja. — Ja sam je skuhao.

— Hvala — promrmlja mehanički Benny, osjetivši se odmah zbunjeno što je zahvalio Prvome pred novim...

— Zbilja, imaš li ti ime? — zapitao ga je.

— Nemam — odgovorio je robot. — Možete me zvati kako god želite.

Benny je srknuo kave razmišljajući.

— Mogu li ja predložiti odgovarajuće ime? — zamišljeno će robot — ako nemate boljeg...

— Kakvo ime? — zapita Benny, osjetivši kako se u njemu gomila umor od vikenda. Robot pogleda Prvoga.

— Posljednji — reče. Benny je opet nazirao trag osmijeha na robotovim usnama i okrenuo se.

— Vrlo dobro — reče pokušavajući sakriti sve veću zbunjenost. — To će, dakle, biti tvoje ime... a sad pođi i upoznaj se s kućom.

Gledao ga je kako se udaljuje. Iza njega je Prvom pala iz ruke šalica i bučno se otkotrljala preko kuhinje do Bennyjevih nogu. A Benny je umorno uzdahnuo, naslonio glavu na ruku i zabuljio se u tanak stup pare što se dizala iz šalice.

• • •

Poslije dvosatne šetnje na ožujskom zraku Benny se ponovo osjećao ojačanim, ali se vratio kući ne znajući kako da funkcionalno ispuni svoje buduće dane, što će raditi u toku svoje mirovine.

Polako je koračao alejom što je vodila prema njegovoj kući, razmišljajući kako barem nema novčanih teškoća ni briga. Koliko god se

kompaniji Robots International moglo štošta prigovoriti, ona se brinula za svoje ljude. Nikad nisu bili u oskudici. Samo najbolje: kuća, novac u banci, mirovina, sve. A sada i dar za rastanak: novi robot.

Možda je to zloban, podvaljivački dar, pomislio je, ali nitko ne bi odbio ukoliko nije lud, takav najsuvremeniji model kad ga dobije na pladnju. No, Benny nije želio znati više za Robots International, pa ni za robote u vezi s tim. Osim, dakako, za Prvoga. Već je godinama imao Prvoga, navikao se na njega. I Prvi je njega poznavao i mogao je čak predvidjeti većinu njegovih misli i postupaka. Smiješne li okolnosti, ipak, ovisiti o robotu za bilo što... ali kad je čovjek sam...

Potražio je u džepu ključ i ustanovio da ga je zaboravio u kući.

A sad ima i Posljednjeg. No, čini se da bi njemu bilo potrebno podešavanje. A zapravo i nemam posla za njega. Samo će smetati i uznemirivati Prvoga.

Prvi. Glupavo ime, nemaštovito, tipično za mene u ono doba kad sam vjerovao da ću ih nabrati tucet No, na ime se čovjek navikne i ubrzo više i ne misli na to. Prvi je već odavno s njim. Nikad nije došao na pomisao da odbaci ili proda Prvoga, premda je već vrlo zastario. Navikne se čovjek.

Vrata su se pred njim otvorila i Prvi ih je pridržavao da on može ući. Benny je ušao i ne pitajući ga kako zna da je ostao bez ključa. Prvi je takve stvari već dugo izvodio.

— Hladno je vani. Morali ste staviti šešir — rekao je Prvi.

• • •

Benny je oklijevao neko vrijeme, ali potkraj poslijepodneva nije više mogao zatezati i pozvao je Posljednjeg u salon. Na divan je stavio knjigu koju je uzalud pokušavao čitati. Čim je Posljednji ušao, Benny je uvidio da je počinio taktičku grešku. Odmah je spoznao da neće postići autoritet ovako dižući glavu prema robotu. Ljutio se na sama sebe što je to osjećao, jer je to bilo smiješno. Ipak, bilo je u Posljednjeg nešto šte ga je smetalo.

— Jesi li se upoznao s cijelom kućom? — upitao je.

— Mislim da jesam — odgovorio je Posljednji.

Benny nije nikad dosad čuo da bi robot ovako odgovorio na izravno

pitanje. Robot je poznavao ili nije poznavao neku stvar, ali je uvijek znao što je to.

— Što to znači? — zapitao je Benny sigurnijim glasom.

Robot je jedva zamjetno slegnuo ramenima.

— Vidio sam kuću — rekao je ravnodušno. — Snaći ću se.

— Nisam ja tako mislio...

Odlanulo mu je kad je vidio da se približio Prvi i tiho stao na prag salona, pogledao što se događa i kratko pogledao Bennyja kao da čeka da mu se ovaj obrati.

— Prvi, jesi li Posljednjem pokazao kuću? — zapita Benny, na što se Prvi približi, držeći se na pristojnoj udaljenosti od Posljednjeg.

— Ja... da — rekao je polako i pogleda Bennyija upitno.

— Hajde, nastavi — potakne ga Benny.

Premda je opseg reakcija i izražajnosti lica u Prvoga bio ograničen, on je uspio namjestiti izraz olakšanja, pa neugode, jedno za drugim. Nervozno je pogledao Posljednjega.

— Pokazao sam mu... — Prvi je zašutio da bi proizveo zvuk pročišćenja grla umjesto kašljanja. — Pokazao sam mu cijelu kuću, ali... čini se da nije zainteresiran. Mislim da nije u stanju skupiti informacije. Ako dopuštate... — opet je zašutio.

— Nastavi samo — rekao je Benny smogavši hrabrost kako bi se suočio sa situacijom sada kad se činilo da bi se ona mogla razriješiti. — Hoću potpuni izvještaj o ponašanju Posljednjega ovoga poslijepodneva. Funkcionira li on?

— Čini se da funkcionira, ali mislim da su mu potrebna znatna podešavanja. On zadržava dobivene informacije samo nekoliko sekundi. Možda su neispravni mnemotehnički vodovi, a tada bi jednostavno podešavanje riješilo problem. Pokušao sam ga upoznati s kuhinjom, ali nije pokazao sklonosti, nikakve.

Kad je to izgovorio, Prvi je pogledao Bennyja u lice kao da traži potvrdu đa nije prešao svoja ovlaštenja.

— Dobro si učinio šio si ga testirao — reče Benny i Prvom je vidljivo odlanulo. — A što se tebe tiče — Benny se okrene Posljednjem — jesi li proveo rutinsko provjeravanje da ustanoviš bit problema? I što si ustanovio?

Na Bennyjevo iznenađenje, a i na veliko njegovo zadovoljstvo, sad je Posljednji bio zbunjen. On je očito bio osposobljen za veći i suptilniji opseg izražajnosti nego Prvi. Bennyju se pričinilo da na licu razaznaje izraz mržnje i zapitao se zaprepašteno gdje je to robot mogao naučiti. A robot je okrenuo glavu, prezirno pogledao Prvoga, zatim s izrazom dosade Bennyja. Onda je nakrivio glavu prema Prvom.

— Ova mi je mašina pokazala što moram raditi u kući. Meni nije potrebno posebno uvježbavanje. A većina stvari koje mi je govorio nemaju nikakve veze s funkcionalnošću u kući. Po mojem mišljenju, taj je model očajno zastario i morao bi otići na sajmište...

Benny je ostao iznenađen. I Prvi ga je promatrao iz kuta raskolačenih očiju. Benny se trgnuo kad je Prvi napokon progovorio:

— Hoćete li da ga spremim zasad? Prekasno je da danas zovemo službu održavanja.

— Da — odgovori Benny. — Posljednji, pođi u podrum, smjesti se negdje gdje nećeš smetati, isključi se i čekaj. Prvi, otprati ga i provjeri da sve bude dobro. — Na sreću, pomislio je, ima Prvoga.

Prvi se uputio prema vratima.

— Ovuda — rekao je odlučno dok ga je Posljednji hladno promatrao.

Prezirno i s očitim izrazom gađenja, kakav Benny nikad nije zapazio u ljudskog bića i od čega su ga prošli trnci, Posljednji je rekao:

— Vi zacijelo znate da nemam izbora. — I okrećući mu leđa, neusiljenom je sporošću pošao prema vratima gdje ga je čekao Prvi. Stao je na vratima, okrenuo se da pogleda Bennyja, otvorio usta kao da će nešto reći, predomislio se i zadovoljio se time da slegne ramenima. Izašao je, a Prvi za njim.

• • •

Padao je sitni snijeg kad je Benny otvorio ulazna vrata. Tanki je bijeli

sloj zaokruživao oblike predmeta i stvari u sumrak. Nebo je poprimilo crvenkastu boju snježnih noći. Nekoliko je pahuljica lepršalo pod krovom, a Benny ih je promatrao teško dišući dok mu je srce lupalo. Pokušavao se uvjeriti da se ništa nije promijenilo, da su svijet i on ostali isti. Ipak, znao je da stvari nikad više neće biti iste. Stojeći na ulazu, osjetio je kako mu ledeni jezik hladnoga zraka oblizuje obraze.

Koljena su mu podrhtavala, ali je znao da to nije od hladnoće. Zadrhtao je, zubi su mu zacvokotali, ali nije se vratio u kuću da se skloni. Sjeo je na stube pred ulazom, naslonio laktove na koljena. Pahuljice su padale po njegovim cipelama.

Začuo je šum iza svojih leđa i korake. ;

— Oh... — čuo je glas Prvoga. Koraci su se odmah udaljili u kuću. Benny nije podigao glavu. Malo zatim ponovo su se začuli koraci i zapazio je kraj sebe noge Prvoga. On je držao nešto tamno kraj njegove glave.

— Bolje je da obučete ovo — rekao je Prvi pružajući mu pulover. — Hladno je.

Benny je progutao gvalu koja mu se penjala u grlo i uhvatio pulover, pa ga šuteći obukao. Odmah je osjetio da mu je toplije. Podigao je glavu i promatrao tiho padanje snijega.

— Sjedi, Prvi — rekao je. Robot je sišao tri stepenice, okrenuo se da ih pogleda, a zatim se polako prignuo do gornjeg dijela stubišta. Benny se sjeti da robot nije naučen ni na stolac, a kamoli na stepenice, jer to zahtijeva različan položaj tijela. Ta ga robotova nespretnost pogodi i opet se gvala neugode penjala u grlo. Kad ga je to prošlo, počeo je govoriti dok mu se oblačić pare dizao iz usta.

— Znam, Prvi, da je to vjerojatno iznad tvojih mogućnosti, ali ne mogu shvatiti zašto me sve to toliko smeta. To nema smisla... — Učinio je kretnju nemoći. Robot kraj njega se pokrenuo i zaškripala je stepenica. Zatim je robot odgovorio glasom blagim kao i u Bennyja:

— Ništa ja od toga ne shvaćam — i kimnuo je glavom. Obojica su dugo šutjela, a zatim se opet javio robot: — Morali biste poći unutra, vani je vrlo hladno.

• • •

— Prvi!

Benny se probudio i viknuo nesvjesno. San i java su se pomiješali, on se iznenada našao usred salona, u mraku.

— Prvi! — Ustao je, zadihan, uzalud pokušavajući prodrijeti pogledom kroz tamu.

— Ovdje sam — javi se Prvi. — Robotova se prilika našla kraj njega u tami i Benny se uhvatio za njegovu ruku, tražeći podršku. Robot ga je drugom rukom uhvatio za rame.

— Ka.., kako sam dospio ovamo? — začudi se Benny.

— Zaspali ste na kauču i ja sam smatrao đa je bolje da vas pustim da spavate. Bili ste vrlo umorni.

— Oh...! Zacijelo sam sanjao... Idem van, potreban mi je svježi zrak, idem na terasu.

Još je sniježilo, sve jače, travnjak je bio pokriven debelim bijelim pokrivačem kojim je vitlao vjetar. Pahuljice su lepršale oko Bennyja, tijelo mu je obuzela hladnoća, ali on je s uživanjem udisao ledeni zrak. Robot nije ništa spominjao hladnoću.

— Jesi li se pozabavio... onim? — zapita Benny treperavim glasom.

— Jesam — odvrati robot. — Pozabavio sam se.

— Je li isključen?

— Jest.

— Jesi li... jesi li ga ispitao?

— Kratko.

— Neispravno podešavanje? — zanimalo je Bennyja. Dugo robot nije odgovarao. Nakopon:

— Pošto se isključio, ja sam kratko pregledao njegov živčani sustav. — Benny se približio robotu na stubama. Jedna mu pahuljica uleti u oko. — Čini se da je sasvim ispravan, s mehaničkoga stajališta.

Pokušavajući da bude jasan, Benny upita:

— Je li bilo još nečega?

Glasom nalik na Bennyjev robot je odgovorio:

— Vidio sam brojeve koda.

— I što zaključuješ?

— Ja... ja nisam dovoljne osposobljen da bih to precizno formulirao. Nisam siguran što znače ti kodovi.

— Prvi?

— Da?

— Zašto se on nazvao Posljednji? — promrmljao je Benny.

Opet tišina, praćena lepršanjem pahuljica oko njihovih glava. Prvi se nagnu naprijed i nespretno stavio laktove na koljena, imitirajući Bennyjev položaj. Benny je promatrao zasnježeni travnjak. U odgovoru robota bile je metalnog prizvuka:

— Ne bih vam znao reći. To nadmašuje moje kapacitete.

— A jesi li programisan da govoriš istinu u svim okolnostima?

— Da — odvrati Prvi, a u glasu mu se osjećala prividna sigurnost. — U granicama zdravog razuma, dakako, kao što mi je ucijepio moj programer-odgojitelj.

— Dakako — reče Benny drhtavim glasom.

— Dakako — kao jeka ponovi robot.

— I ti ćeš ga...

— Poslat ću ga natrag već sutra rano ujutro. Prije nego što ustanete. Ne morate voditi brigu.

Benny je promatrao lepršajuće pahuljice iznad travnjaka.

— Prvi, kako uspijevaš saznati što ja mislim?

— Imao sam dobrog programera-podučavatelja.

Pošto je neko vrijeme promatrao travnjak, Benny reče:

— Hvala ti, Prvi.

— Nema na čemu — odgovori robot gledajući kako pada snijeg.

Goran Stanković:

Devojka zelene kože

Ako uopšte postoje nagoveštaji, ta zvonjava na ulaznim vratima nije donosila ništa dobro. I to usred večere. Hleb mi zastade na pola puta do usta, ustalasa se mleko u šolji koju sam držao u ruci. Nikoga nisam očekivao, niko nije trebao doći, niko nije mogao doći. Isuviše brzo oglasi se i drugi put zvono, još nestrpljivije, još duže, kao da je sam vrag odneo šalu. Sled događaja se počeo rađati, iako to još nisam znao. Sav u nedoumici, psujući i brišući umašćena usta salvetom požurio sam do ulaznih vrata. Kada sam dohvatio kvaku, odjeknu i treći put zvono, i nije prestajalo zvoniti sve dok nisam otključao, odškrinuo vrata i ostao ukopan, poluotvorenih usta za psovke, ali iz kojih nije izišla ni jedna jedina reč.

Na vratima je stajao neki otrcani, izresani kaput, tresući se i klateći s noge na nogu, a iz njega je virila glava devojke, prave pravcate devojke kosih očiju, sočnih, punih usana i očaravajuće, prolećne, tako sveže zelenkaste kože. Nije imala ni kosu, ni obrve, ni jednu trepavicu.

Stajao sam i blenuo kao mamlaz, i ko zna koliko bih tako stajao da ona, devojka zelene kože, nije prošaputala:

— Mogu li ući? Strašno mi je hladno.

— Da... d... d... da — mucao sam i zaboravio da sam zaprečio ulaz, bulјeći i dalje u njeno lice.

— Pa, mogu li... ? — ponovi ona.

Već sam se bolje snalazio, zalupio sam vratima, poveo je u dnevnu sobu i posadio uz topli, pucketavi kamin. Indijska trava je blago isparavala, njen se vonj uvlačio u nosnice i stvarao prijatnost u glavi. Meni je odjednom postalo pretopio.

Ona, devojka zelene kože, zgurila se kraj vatre, zatim je skinula kaput, ispod koga je bljesnula gola, sveža koža kroz procepanu odeću. Morao sam da priznam, mada sam bio probirač, bila je vrlo privlačna u preširokoj, neurednoj odeći, drhteći celim telom dok se svijala kraj vatre. Bedra su joj bila ogoljena i bola su mi mozak.

Naručio sam iz terminala topli čaj i seo nasuprot njoj. Bljeskala joj je vatra u očima, prelivale se tamne i svetle zelene senke oko nosa i vrata. Bio sam zainteresovan i seksualno uzbuđen, ali sam odlagao čas kad ću progovoriti.

— Ko si, i odakle? — izvalih na kraju.

— Aneta, s druma sam, dugo sam hodala, da sam zaboravila sve drugo osim druma i nogu koje odmiču; bilo mi je strašno hladno, smrzavala sam se, i tada sam videla svetlo u ovoj kući i...

U očima joj se kovitlala magla, glava joj klonu na grudi, govor postade mutan i dalek, kao da je govorila nekom iza mojih leđa kao da sam proziran i nestvaran, kao da senkama govori.

Video sam da joj sećanja donose patnje. Umuknuo sam, seo kraj nje i zagrlio je. Vitka, mršava ramena su se tresla, i ta njena krhkost još više me je uzbudila. Tiho i grcavo jecajući naslonila je svoju dečju glavu na moje grudi, kao uplašena devojčica, zaključana u tamnoj i nepoznatoj sobi. Meškoljeći se pri tom, naglo se izvila i slučajno mi tada upade u šaku njezina dojka. Obla, čvrsta, topla jabuka, čiji sam miris mogao jasno osetiti. Mirisala je na mleko i med, na detinjstvo, toplinu sigurnog zagrljaja i dana bez ijednog tamnog oblaka nad svakodnevicom.

Nisam se više mogao kontrolisati.

Nije se branila dok sam joj skidao prnje, nameštajući telo da lakše spadnu. Kao što sam i mislio, nije imala ni jedne jedine dlake na telu, i crveno meso kao da se žarilo među nogama. Stisnuh je rukom i osetih kako pulsira neko sićušno, žarko sunce. Kada sam sklonio ruku, bila je vlažna.

Zavukao sam joj se među noge. Zastenjala je i zatvorila oči. Bilo mi je toplo i ugodno. Zatim sam počeo svojski da deljem Ona je ječala i vrtela kukovima, sudarajući se sa mojim, povremeno hvatajući ritam i opet ga gubeći. Zatim sam se sav zgrčio i ispraznio se do poslednjeg atoma šikljajući seme, mlaz po mlaz. Osetio sam da je i ona uhvatila dobar orgazam i bio sam srećan zbog toga. Lagano sam splašnjavao. Skliznuh na pod i povukoh je preko sebe. Ona se iskobelja, i zari glavu među moje noge... Zatim sam zaspao.

• • •

Posmatrao sam je dok jede. Sitni zalogaji, prilepljena usta, stalno pazeći

da koja trunčica hrane ne ostane na bradi ili usnama, i da ne pomera mnogo vilicu. Ruke su joj bile tanke i nežne. Kolena obla. U smeđoj svetlosti koža joj je imala dah otvorenog prozora na tek poliveni vrt ruža, jorgovana, ljubičica. Stomak joj je bio čvrst. Mislim da sam je voleo.

• • •

Dok je jahala, jahačica vrele utrobe, vrteći kukovima, nabadajući se uz glasne uzdahe, strasne jecaje i sklopljene oči dok sam joj stezao i gnječio grudi, posmatrajući joj usne kako podrhtavaju svaki put kada bi me osetila u sebi.

Dok sam svršavao, izvila je leđa u luk i čvrsto se pripijala o moja bedra, kao da ga je htela upiti sve do mozga. Zatim mi je legla na grudi, šapućući neke nerazgovetne, valjda ljubavne reči, i zaspala. Zagrlio sam je i pokrio. Osećao sam se veoma zaštitnički.

Ujutro bi bila sveža, bez traga mamurluka, čim bih se probudio, osetio bih vitke prste na svom telu kako klize, ispituju, miluju, da bi se na kraju svili oko mog uda. Ljubila mi je lice i grudi, kao u nekom bunovnom, nejasnom snu, erotičnom snu u kojem sam se našao iz nekog drugog sna.

Zašto me ne pusti na miru dok sam pospan i mamuran, upitao sam se uzalud kad bih se prevalio preko nje.

• • •

Nekih je večeri bila ćutljiva i snena. Sedela je ogrnuta mojim košuljama pored kamina, podupirala glavu kolenima i ćutala celo veče, zagledana u nedostižni plamen. Zatim bi dolazila k meni i stavljala glavu na moja kolena. Spustio bih ruku na glatku, zelenu glavu, te bi tako otišlo veče, tiho, mirno, kao dim koji se rasplinjuje u mirnom vazduhu.

Stalno je bila uz mene. To prisustvo ženskog tela, oblog i mekog, prijatnog i toplog, za kim sam mogao uvek da pružim ruku jer je uvek bilo podatno i spremno za ljubav, bacalo me je u stanje neke neizdržljivosti. Želeo sam je kraj sebe, ali neizdrživo, odbojno, kao kakav lep, ili grozan prizor, svejedno, od koga ne možemo odvojiti oči, a tako bismo to hteli, da prekinemo tu neizdrživu dvojnost. Smetala mi je kao telesni duh, senka koju vučem sa sobom, a od tvrde je materije, i teška i glomazna.

Limun je prijao na nepcu, ali je postajao sve kiseliji.

Pričala je o svemu, ako se tako može nazvati zbir najobičnijih, najlepršavijih stvari o kojima se može čavrljati, što je zasigurno jako simpatično i prijatno dok stravično ne dojadi. Boja trave, nebo sa oblacima, snovi lepe umetnosti, seks i priče o njemu, sve je bledilo kao stari kolor-filmovi, na kojima su živeli neki drugi ljudi, zamrznuti, sve bleđi i bleđi, svakim danom kopneći, ljudi iz nekih drugih vremena.

Bilo mi je sve dosadnije.

Svađali smo se u prvo vreme oko sitnica, završavajući svaku raspravu poljupcima i seksom. Zatim je sve postalo teže. I mučnije. Umela je da bude dosadna, bolećiva, pakosna. Tipična ženska ćud. Bar sam tako čitao u knjigama.

• • •

Stajala je kraj prozora, kroz koji se cedila bleda svetlost sutona. Nebo je bilo bezbojno. Stajala je u čarapama, golih grudi, češljajući se, izdižući se na prste. Spol joj je bio jako nabubren posle vođenja ljubavi, sisice zacrvenele od stiskanja i ujeda. Izgledala je lepo, tamo u prozoru, okupana svetlošću. Trebao sam nešto reći, duhovito, mudro, obično, bilo šta. Ostao sam mrtav, kao što je bio mrtav puž među mojim nogama.

• • •

Pila je čaj iz šolje, poluzatvorenih očiju. Pridigla bi parče hleba do usta i zagrizla pažljivo i lepo. Sitni zalogaji. Lagano spuštanje šolje, da ne lupi o tanjirić. Mrzeo sam svaki njen gest, jalovo, slepo, bez razumevanja i sa strašno glupim osećajem nemoći u mozgu.

Rekla je da je ne gledam kao pre, da sam hladan i dalek, da vidi mržnju u mojim očima. Mrzelo me je da govorim. Opalio sam joj šamar, gromko, zvonko. Zaćutala je i zaplakala. Nastavio sam da je šamaram dok se nisam umorio i od toga.

Po ceo dan je plakala, vukla se po sobama i cmizdrila. Iz svakog ugla, iz svakog sata, kao senka iza mog ramena. Više to nisam uspevao istrpeti.

• • •

Dok se izvijala na leđima pod mojim telom, zabacivala glavu unazad, jecala i stenjala, sa blaženim smeškom na licu, u orgazmu do daske, ta

kučka, prokleta bila, izvukao sam nož ispod kreveta koji sam tu stavio. Zario sam joj među dojke, jednom, dvaput, i nisam prestajao dok se klonuo od umora nisam sručio kraj nje. Nije bilo krvi. Nije ni moglo biti krvi. Budio sam se iz svesnog sna.

Buljio sam u ostatke onoga što sam zvao devojka zelene kože. Ispod mekih sintetičkih obloga, tako nalik na kožu, presijavao se komplikovani mehanizam androida. Video sam, u kršu svetlucavih delova, i malu loptu na levoj strani grudi: atomski reaktor, koji je davao toplinu tom telu od plastike i metala. Svalio sam se pored razbijenog mehanizma, i utonuo u crni automat sna, u kome su me progonile neke tople, krvave, vlažne, suviše ljudske prilike, želeći da me dodirnu. Bežao sam užasnut sve do crnog otvora neke bezmerne, svetlucavom tminom ispunjene jame...

Opet mi je bilo dosadno. Tumarao sam sam samcat po bezmernim sobama, nameštenim u raznim stilovima, bez prozora, bez vrata. Ponekad sam se pitao da li to isto rade i drugi preostali. Drugi? U stvari, ko su oni? U svom životu nikad nisam video pravog, živog čoveka. Pre mnogo, mnogo godina, samo na ekranu komunikatora, slučajno. Neko toplo, krvavo, meko biće. Daleko. Kao u snovima. I nikad posle toga. Zgrozio sam se. Otkako je preostala samo šačica ljudi, posle beskrajnih iskušenja kroz koja je prošao čovek, a koja mu njegova labilna konstrukcija nije dopustila da savlada, počev od rata i tehnološkog zagađenja sve do urođene, neuronske depresije. Preostali su samo ljudi-ostrva, usamljeni, izolovani pojedinci u zatvorenim sobama, zgroženi bilo kakvim dodirom drugog ljudskog bića. Da, i Centar za življenje. Koji brine o svemu. Jako korisna stvar. Ugodan je život uz njega, on ispunjava sve želje. Slavljen bio ko ga je sagradio.

Počeo sam da razmišljam o svojoj novoj igrački. Ova poslednja imala je kožu boje neugažene, prolećne trave. Ona pre nje boju vulkanskog škriljca sa zlatnim dlačicama na osetljivim mestima. Počeo sam se pitati koje još boje preostaju u kaleidoskopu.

Donald Allen Wollheim:

Up There

Prevela Vesna Mahečić

Tamo gore

Mislim da mi nikad nije bilo jasno što je to tvrdoglavi individualist dok nisam stigao na imanje svog ujaka Ephraima, gdje sam se trebao oporavljati nakon havarije na moru. Jedan od naših teretnih brodova u konvoju za Englesku pogodio je torpedo, a mene su nakon duga plivanja izvukli iz ledenog mora. Proveo sam dva tjedna u bostonskoj bolnici, a zatim bio pušten da bih se odmarao i mirovao još mjesec-dva, prije nego što se ponovo javim u službu. I tako sam došao na imanje svoga ujaka u New Hampshireu.

Sjećao sam se ujaka kao čangrizava stvora dok sam ga posjećivao kao dječak. Otkrio sam da me moje dječje uspomene nisu zavele. Bio je čangrizav, star i imao je najluđe ideje što sam ih ikada čuo. Međutim, ne želim reći da je bio lud — ne, to nikako ne želim reći. Ne bih se usudio nakon onog što sam sinoć ugledao oko Velikog Medvjeda.

Kad sam prilazio staroj gospodarskoj zgradi, došavši S ceste s torbom u ruci, nisam nikog opazio. Stara, ali solidno građena zgrada, bogato uređeni prostor impresionirao me je; djelovali su čvrsto i pouzdano. Međutim, nikoga nije bilo na vidiku. Odnekud se čulo udaranje čekića. Zaobišao sam gospodarsku zgradu da pogledam. Kad tamo, ujak Eph bijaše tu. Stajao je na dvokrakim ljestvama, prislonjenim uz blistavi, srebrnkasti avion i čavlićima zakucavao zaštitnu traku oko ruba staklom zatvorene kabine. I tek kad sam spazio da avion nosi oznake svastike i malteškog križa njemačke Luftwaffe i shvatio da je to nacistički bombarder, izgubio sam prisutnost duha i ostao blejati.

— Zatvori usta, uhvatit ćeš muhu — prasnuo je opori glas mojeg ujaka — pa zar još nikad nisi vidio avion?

— Ali ovo je nacistički avion — protestirao sam — a što ćeš ti s njim?

Ujak je na trenutak prestao udarati čekićem i uputio mi pogled neodobravanja. Ispljuckao je struju duhanskog soka prema tlu, premjestio

grudu duhana i odrezao:

— Ne, ovo nije nacistički avion — to je nekad bio, a to je razlika, ako ćemo pravo. Sad je to moj avion, i ja ću s njim činiti što mi je volja. I to ne zahvaljujući tebi.

Prišao sam bliže i pogledao ga. Avion je bio u vrlo dobrom stanju, činilo se da je sasvim u redu. Moj je ujak završio zakucavanje i sišao. Prišao mi je brišući ruke o staru krpu.

— Lijep je, zar ne? — rekao je. — Jedan od aviona što su prošlog tjedna pokušali bombardirati New York. Nestalo mu je benzina 1 spustio se čisto kao zvižduk baš tu na mojoj zemlji, gdje ga sad vidiš.

— Što se dogodilo s posadom? — upitao sam. Ujakove su oči bljesnule i on pljune još jedan mlaz duhana.

— Napucao sam ih — rekao je. — Nema toga tko bi smio kročiti na moju zemlju bez mojeg dopuštenja. — Malo je žvakao, a zatim nastavio: — Čekao sam dok nisu svi do jednog izašli; bilo je rano jutro i vraški su isprepadali moje kokoši. Ustrijelio sam ih preko dvorišnog prozora svojom starom puškom. Nijedan izgubljeni hitac, jedan, dva, tri, četiri, eto, baš tako. — Pljunuo je četiri puta zaredom.

Stari je čudak imao savršen vid. Prokletstvo, mogao sam vjerovati da je baš tako uradio.

— Što si učinio s leševima?

— A što misliš, što bih s njima učinio? — odrezao je svadljivo. — Zakopao sam ih iza sjenika, pa nisam ja ljudožder. Prije no što sam stigao bilo što reći, on je žustro krenuo prema kući. — Dođi unutra i prigrizi nešto. Sve mislim, mora da si gladan.

Slijedio sam ga u kuću. Njegova domaćica, gluha, stara djevojka, vjerojatno čudakinja poput njega, kimnula mi je jednom i pokazala moju sobu. Umio sam se i sišao. Ujak me nije bio čekao jer je već klopao jelo s užitkom. Čovjek se držao izvanredno za svoje godine.

Kad sam malo pojeo, postavio sam još jedno pitanje koje mi je palo na pamet.

— Zar se nitko nije protivio da zadržiš taj avion?

— Neki jesu — rekao je — samo im to nije mnogo koristilo.

Uzeo je još jedan zalogaj, a zatim nastavio:

— Ono što padne s neba ili bude pronađeno na mojoj zemlji, pripada meni. To je zakon. Šerif me je pokušao navesti da avion predam vladi. Vraga, neću ja. Plaćam ja svoj porez, ne dugujem ja vladi baš ništa a ni vlada meni nije nikad ništa poklonila. Osim toga, namjeravam ga sam koristiti.

— Ne znaš pilotirati — rekao sam. — Nikad u životu nisi upravljao avionom.

Počistio je svoj tanjur prije no što mi je odgovorio. Tada se naslonio i izvukao lulu od kukuruzna klipa.

— Tko je naučio Wilbura Wrighta da leti? — upitao je. — Odgovori mi na to.

Nisam mogao, pa je nastavio:

— Nisam ja ništa gluplji od mladog Wrighta. Imam knjige, znam čitati, a vidim i čujem čak i bolje od drugih. K vragu, jasno da mogu upravljati tom napravom. Predavanja i lekcije su za šeprtlje.:

— Kamo ćeš tim letjeti? — upitao sam.

— Đavo da te nosi, ti si najradoznalije i puno pitanja mlado stvorenje, zar nisi? No, mislim da jesi jer si mojeg roda. Pa, reći ću ti kad već pitaš. Poletjet ću njime na nebo, da vidim što se to ondje gore događa.

Duhnuo sam i gotovo se udavio jelom:

— Što? Što ti to misliš kad kažeš »nebo«? Pa ne možeš, to je nemoguće.

Ujakove su oči bljeskale i žalosno je tresao glavom.

— Ti si isto tako smotan kao i ostali, vidiš da jesi. Nikad ti glava nije poslužila ni za što drugo nego kao držač šešira. Čini se da ti ne vjeruješ da mogu poletjeti visoko, koliko mi srce hoće?

Dovršio sam jelo prije nego što sam odgovorio. Onda sam odgurnuo stolicu odlučivši da otkrijem što to stari jarac ima u glavi.

— I ne možeš — opalio sam. — Nakon tridesetak kilometara nećeš imati dovoljno zraka da bi podržavao avion. Tisuću i trista kilemetara više nema nikakva zraka, niti imaš k čemu letjeti što nije udaljeno manje od četiri stotine tisuća kilometara.

To ga nije ni najmanje zaustavilo.

— Baljezganje — odrezao je. — Cilemile! Jesi li ti ikada bio trideset kilometara visoko?

— Nisam — odrezao sam ja — ali nisi ni ti!

— Niti bilo tko drugi, mladiću! — zalajao je. — Dakle, ne vjeruj u sve što ti mudri Ivice kažu. A nitko se nije popeo ni tisuću i trista kilometara visoko da ti kaže kako ondje nema zraka, kao što nikad nitko nije na nebu bilo što izmjerio.

— Ali jeste! — povikao sam. — Astronomi su sve izmjerili.

— Astronomi! — presjekao je. — Poznaješ li jednog? Ne, ne poznaješ. Ni ja također. A nijedan nije bio ondje gore da otkrije, kao što nijedan i ne namjerava poći gore da bi otkrio. Astronomi! Ha! Šarlatani!

— Dokazali su sve teleskopima, kamerama i matematikom — odvratio sam mu u obranu astronomije.

— Prije pet stotina godina bili su dokazali da je Zemlja ravna, a to opet nije ništa dokazivalo. Ne govori ti meni o matematici, mladiću. Brojke su izmislile protuhe kako bi prevarile pošten svijet. Možeš li ti izračunati orbitu, ili proračunati udaljenost do neke zvijezde?

— Ne mogu, ja nisam dovoljno obrazovan — rekoh.

— A nije ni bilo tko drugi jer se to ne može učiniti. Nema nikakvih orbita, a sve su zvijezde jednako daleko.

— Što? — povikao sam — otkud sad to?

— Zašto ne bi bilo tako? — odvratio je ujak Eph. — Cijelog su te života učili samim lažima, tako dugo dok od drveća nisi mogao vidjeti šumu. Zašto bi zvijezde bile različito daleko? Zašto one ne bi bile sve na jednakoj udaljenosti, ali različitih veličina? Godinama ti mudri Ivice zavaravaju javnost fantastičnim besmislicama da bi naveli seljake da ih hrane i odijevaju. Svaki put kad narod počne razmišljati o tome treba li i

dalje podržavati i pomagati fakultete i opservatorije, stari zunzari se okupe i iznađu neki novi planet ili kakvu vrtoglavu ideju, ili pak možda malo razvuku svemir za kakvih trilijun kilometara, ili ga malo stisnu... ili možda izmisle četvrtu dimenziju i opet tako smotaju ljude. Besmislica! Čista glupost! Toliko su smotali i zavaravali ljude da više ne znaju pravo misliti ni koliko je pod noktom crno. Ali nisu oni mene zavarali, nisu ni na jedan tren.

— Ali to je logično, znanstveno — odgovorio sam slabašno.

— Koješta — zalajao je. Povukao je dim iz svoje lule. — Onaj avion, tamo vani. To je logično i znanstveno. Ali ta astronomija... pa to nema nikakva smisla. Svakih sto godina priznaju da ono što su mislili u prošlom stoljeću ne misle u ovom. Je li točno momče?

— Da, ali zato što znanost napreduje i oni odbacuju zastarjele ideje.

— Napreduje! No, zasmijavaš me! Hoćeš reći da se domišljaju luđim stvarima kako bi i dalje zavaravali ljude. Evo, gle, što ti je manje fantastično? Mišljenje kako je svemir nekakav konačni beskraj savijen oko Zemlje u četvrtoj dimenziji koju nitko ne može izračunati, sve puno bilijuna sunaca što se atomski rasprskavaju, značilo to štogod da znači, a na tucete planeta i svi se vrte naokolo ukrštavajući se, a cijeli taj biznis juri kroz jedno more ništavila uz lude brzine, možda i na stotinu kilometara u sekundi? Ili mišljenja da je nebo samo jedna Zemljina površina kao običan strop, visok nekoliko stotina kilometara. Dok su zvijezde samo vulkani ili možda svjetla gradova, mjesta i imanja. A sunce da je jedan veliki raspaljeni krijes što se kotrlja zajedno s planetima, koji nisu veći od metra, u prosjeku. Sad te molim da o tome razmisliš. Što ti izgleda fantastičnije? Koje od ovoga ti djeluje razumnije?

Razmislio sam. No, kako na to možete odgovoriti? Koje je fantastičnije? Očito da su to bile ideje astronoma. Ali, jesam li se to usudio priznati? Pokušao sam s druge strane.

— Postoje fotografije zvijezda i planeta.

— Još nisam ni jednu vidio, a da nije mogla biti lažna — prekinuo je ujak Eph ovaj pravac razmišljanja.

— Ali to jednostavno ne može biti! — povikao sam u očajanju.

— O da, može, i jest. — Ujak Eph je trijumfalno zakukurikao. — Cijeli

svijet je zauzela šačica tih varalica sa svojim bajnim pričama i ludim slikama. Kako se ti mudri Ivice ne usuđuju priznati da meteori padaju na isto mjesto iz noći u noć ako ne dolaze sa stropa, iznad naših glava?

— Ne dolaze — dahnuo sam.

— E, dolaze — odrezao je ujak. — A kad bi ideje zvjezdanih prevaranata bile točne, to ne bi bilo moguće. A meteori često padaju jedan za drugim iz noći u noć, i to iznad istog grada. I ovdje se to jednom dogodilo, a što je velik dokaz. Momak po imenu Charles Fort sakupio je brdo dokaza koje astronomi nisu htjeli priznati. — On ustane. — Dosta sam o tome govorio. Idem van. Imam još posla na svom avionu.

Slijedio sam ga dok mi se u glavi sve komešalo. Što sam ja trebao misliti? Zar da cijeli svijet vara šačica ljudi? To nije bilo moguće. To jednostavno ne bi moglo biti.

Promatrao sam ujaka kako radi oko aviona. Unosio je zalihe hrane i stvari kao da ide na dalek put. Konačno više nisam mogao zadržati svoja pitanja.

— Cijeli svijet vjeruje u ono u što vjeruju astronomi... oni mora da imaju pravo — usudio sam se reći.

Ujak je premjestio lulu i spremio unutra dimljenu šunku.

— Opet pogrešno — važno je konstatirao. — Da li u to vjeruju i kineski seljaci? Ne — nije čekao odgovor — oni ne vjeruju, a to je četvrtina svijeta. Da li za to znaju i u to vjeruju indijski seljaci, ljudi u Africi, crvenokošci u Americi, ili evropska sirotinja? Ne, a to je polovina svijeta koja u to ne vjeruje. Dakle, ne pravi se tako mudar s tom riječi »svijet«. Veći dio svijeta ne vjeruje u bilo koju takvu glupost. Većina bi se složila sa mnom i drugim razumnim i čvrsto na zemlju postavljenim ljudima.

To me je ponovo vratilo na početak. Šetao sam uokolo razmiš-ljajući dok moj ujak nije završio s pakiranjem. Već je bio spremio veću zalihu benzina i limenki ulja. Bilo je očito da će vrlo brzo krenuti.

Ponovo je ušao u kuću, a čim je izašao upitao sam ga kad namjerava poći.

— Večeras, čim se zvijezde pokažu, tako da se mogu orijentirati. Čekao

sam dok ti dođeš kako bi ti vodio imanje dok se ja vratim.

Vidio sam da je nosio dvije knjige sa sobom, a kad sam ih pobliže zagledao, zaprepastio sam se. Bili su to kineski riječnik i gramatika.

— Što će ti kineski vodiči? — upitao sam. — Valjda ne očekuješ da ćeš ondje sresti nekog Kineza?

— A zašto ne? — cerekao se. — Kinezi sebe nazivaju sinovima neba, pa mislim: ako itko zna, onda su to oni. Vjerujem đa su ljudi u onim gradovima ondje gore Kinezi. Četiri milijuna mudrih ljudi, pa ne mogu baš svi griješiti u pitanju svog vlastitog porijekla. Mislim da ću se dobro snaći ondje gore.

Ovo me je konačno dotuklo. U toku cijelog popodneva hodao sam šutke uokolo, zbunjen i smušen. Ujak Eph je završio svoje pripreme za put, a zatim me proveo po imanju upućujući me što je potrebno učiniti.

Večera je prošla, noć je pala, zvijezde izišle.

Ujak je sišao dolje u svojoj toploj zimskoj odjeći, s krznenom kapom navučenom nisko preko ušiju. Pošao sam zajedno s njim do aviona.

Pokazao je gore prema Sjevernjači.

— Uvijek mi se činilo da ta svečano blistava zvijezda nije dovoljno istaknuta, pa namjeravam učiniti nešto u vezi s tim. Samo je drži na oku — rekao je. — No, vrijeme je da krenem. Nemoj zaboraviti da redovito pokupiš poštu.

— Hej — povikao sam u posljednjem trenutku — imaš li padobran?

— A zašto bih? — odrezao je na vratima aviona. — Neće meni ništa krenuti ukrivo. Padobrani su za šeprtlje. A sad bih te samo molio da priđeš i da okreneš propeler, pa ću napokon poletjeti.

Šutke sam prišao i pokrenuo propeler vrteći ga. Prihvatio je uz urlik. Ujak je zalupio vrata kabine, mahnuo rukom i raspalio motor.

Avion je pojurio naprijed, krenuo naglo mahnito se tresući dok se vinuo u zrak kad je ujak Eph ubacio ručicu na punu brzinu. Zaparao je pod oštrim kutom, a ja sam očekivao da će se istog trenutka srušiti ili prevrnuti.

Međutim, malo se ispravio, okrenuo prema sjeveru i krenuo

ujednačenim oštrim penjanjem prema Sjevernjači. Promatrao sam ga sve dok se nije izgubio u tami među mnoštvom zvijezda u noći.

Očekivao sam da će se ujak vratiti te noći čim ustanovi da mu se avion ne može penjati iznad stratosfere. Također sam se bojao da ne začujem telefon i da mi ne jave kako se negdje srušio. Međutim, te se noći nije ništa dogodilo. Nije se vratio kući, a nije nigdje ni pao avion.

Cijelog sam slijedećeg dana o tome razmišljao i uvjerio samog sebe kako je trebalo da pozovem liječnika i tako spriječim starca. Bilo je previše znanstvenika koji su stajali iza standardnih teorija o nebu.

Pa ipak, cijelog tog dana nije stigao nikakav izvještaj o ujakovu avionu; ni te noći, kao ni slijedeća dva dana.

Sad više ne znam što bih mislio. Ujak Eph se nikad nije vratio, i za njega se nije više čulo, osim... međutim, tu mogućnost nerado priznajem. Prošla su sad već dva tjedna, a jedino za što ne mogu naći nikakva objašnjenja jest da sada postoji pet zvijezda više u ručici Velikog Medvjeda, pružajući se u jednoj pravoj liniji ravno prema Sjevernjači. Prvi put su bile sinoć opažene. Prema napisima u jutarnjim novinama mornari ih hvale kao veliku pomoć u navigaciji, ali su astronomi odbili da o njima raspravljaju.

Živko Prodanović:

Izgubljeno putovanje

Još nekoliko kratkih trenutaka polusna u mekom, toplom krevetu i kućni će kompjuter objaviti početak novog dana. Možda najvažnijeg dana u njegovu tridesetpetogodišnjem životu. Prvo će probuditi njega i Margaret, a zatim djecu.

Novi dan počinje! Koliko li je divne magije u tim običnim riječima! Kao da se u njima krije skriveni poziv za sanjarenje o onom što dolazi. Ili je ipak sam život zanimljiviji, čudesniji, raskošniji od onog koji možemo očekivati u danu dočaranom u snu. Stvarnost je san.

Stotinjak kilometara dalje, na kozmodromu Ujedinjenih naroda, brojne ekipe tehničara i stručnjaka završavale su posljednje pripreme za današnji let. Sigurno su cijelu noć užurbano radili i sve je brujalo kao u košnici. Za smione istraživače nepoznatih strana svemira sve mora biti savršeno pripremljeno, tu ne smije biti nikakvih propusta.

Što li sada rade Aleksej Aleksejević i Yu Bao Sun? Da li su se već probudili? Jesu li imali miran san? Što sada, uoči polaska, misle? Da li se pojavio tračak strepnje, nevjerice, sumnje? Ima vremena da ih zapita o tome. Dug ih put čeka. Zbilja, da li tročlana posada — nakon šesnaest mjeseci intenzivnih zajedničkih priprema — počinje razmišljati na isti ili sličan način u podjednakim situacijama, čak i kada nije zajedno? Zanimljivo pitanje, ali posljednje trenutke na Zemlji neće razbacivati da bi razmišljao o tome. Za sve rečenice i pitanja ima dovoljno, čak i previše vremena ondje među zvijezdama.

Pogleda Margaret i ona mu se učini čudesno lijepa, neodoljivo privlačna. Jedan svijetli sunčani trag bezbrižno je zalutao u njezinu crvenu kosu i blistao tisućama i tisućama sićušnih iskri. Poljubi je u obraz i ona odmah otvori oči kao da je to i očekivala.

— Dobro jutro, Margaret.

— Dobro jutro, Ben, dobro ti jutro, dragi.

— Imamo još tridesetak sekundi do buđenja i jedan sat do mojega

odlaska.

— Znam, ne moraš me podsjećati na to.

— Samo kažem.

— A ja danima brojim svaku sekundu što nam je preostala. Kada bi samo znao kako je teško nama koji ostajemo i živimo u iščekivanju povratka. Tvojega! Čekamo tjednima, mjesecima, godinama. Kada te nema, ništa nije isto. Sve je čekanje.

— Znaš i sama da se tu ništa ne može promijeniti. Sudbina. Udala si se za svemirskog pilota. Još kada sam bio u Akademiji, znala si što te čeka i kakav će nam biti zajednički život.

— To je tako, znam, prihvaćam, ali ne volim kad odlaziš. Ne mogu samo tako stajati na kućnim vratima i jednostavno mahnuti rukom i ostati mirna. Tvoje mjesto za stolom bit će prazno pune dvije godine. — Margaret uzdahne, a zatim protrese svoju crvenu kosu i varnice se razlete po sobi. — No, junak odlazi na svoju veliku pustolovinu i ja ću te ispratiti s osmijehom, viteže moj.

Sobu ispune tihi zvuci glazbe, a zatim, dok se njen intenzitet lagano pojačavao, odjekne oštar, ali ugodan zvuk lovačkoga roga.

— Ben, sjećaš li se kada smo programirali kompjuter da nas budi tim zvukom? Ludi dan.

— Kako se ne bih sjećao. Ti si željela orgulje, nešto teško, patetično i svečano. Nisam pristao na to. Lovački rog, ili ništa osim budilice.

— I pri tom smo se prvi put u životu posvadili.

— I nakon toga smo se i prvi put pomirili.

— To je bilo najljepše pomirenje na svijetu.

— A kada smo mijenjali program i kada sam htio, tebi za ljubav, lovački rog promijeniti za orgulje, tada nisi htjela čuti ni za kakvu promjenu, pa smo se gotovo opet posvadili i počupali.

— Šteta sto nismo.

— Zašto?

— Zbog pomirenja!

— Nije sada vrijeme da pričamo o...

Rečenica još nije bila dorečena kada su im u sebu bučno upali njihovi devetogodišnji blizanci, Ben Junior i Suzana. Sa strašnim krikom, koji je trebao predstavljati indijanski napad, oni navališe na Bena.

Jutarnji rat je počeo.

Dan je zaista bio lijep.

• • •

Ben je sjedio u udobnoj fotelji u prostranom uredu upravitelja kozmodroma, gdje se okupilo uobičajeno društvo s kojim je pilot provodio posljednje minute prije uzlijetanja. Vladala je tišina, neuobičajena za ispraćaj, prokleto ledena tišina kao što bi pomislio svaki pilot koji će za nekoliko trenutaka krenuti put zvjezdanih staza, u susret milijunima nepoznanica.

Svemirska putovanja, unatoč stalnom, blistavom napretku tehnologije, još su opasna i neizvjesna i mnogo se svemirskih brodova nikada nije vratilo na svoje poletište, ali to nije dovoljno dobar razlog za ovakvu nepodnošljivo ledenu atmosferu. Uostalom, kad se kreće na put polazi se od pretpostavke da će se sve dobro završiti.

Ja sam pilot, zapovjednik svemirske letjelice na hiperpogon »Istraživanje 242«, a ne vozač pogrebnih kola — pomisli Benjamin i otrese nepostojeću mrvicu s rukava svojeg tijesno pripijenog pilotskog skafandra.

— Momci, kakvo vam je to ponašanje? Bez veze. Ni meni, ni vama to nije prvi put da se ispraćamo. Vidjet ćemo se za dvije godine i zaista ne vidim razloga da mi prije puta za uspomenu ostavljate ovako tužna lica. Vladate se kao da je netko umro. Znam, do vraga, znam i svi mi to znamo, može se nešto i nepredviđeno dogoditi, možemo nastradati, ne vratiti se, svako putovanje u nepoznato donosi rizik i opasnosti, ali svemir, na kraju krajeva, nije ništa opasniji od auto-ceste, čak bih rekao da statistički...

— Ben, tvoje putovanje... ti ne znaš...

— Što ne znam, doznat ću. Zato i idemo gore, mislim u taj svemir, da doznamo ono što ne znamo. K vragu, grozni ste, toliko ste mi pokvarili

raspoloženje da jedva čekam da se smjestim u svoju kabinu i odjurim iz vašeg mrzovoljnog društva, samo da me više ne gledate tim žalosnim očima kao da me pokapate.

— Ben, moram ti kazati nešto vrlo važno. — Glas profesora Jamesa Horrea bio je nekako čudnovato piskutav, očito se stari teoretičar svemirskih putovanja upinjao da bude što uvjerljiviji. — Ben, ti još ne znaš sve okolnosti. Ti nećeš nikamo poletjeti!

— Put se odgađa?

— Ne. Ti nećeš nikamo ići. Ti!

— Zar su momci u pripremama nešto zabrljali? Glupost. Do sada je bilo sve u najboljem redu.

— Nitko nije ništa zabrljao.

— Onda se nešto pokvarilo? Onako, pehistički, u posljednji čas, pa sada moraju popraviti kvar.

— O tome ti pokušavam nešto kazati. Nema kvarova, sve je u redu, sve je čak savršeno. Dogodilo se nešto drugo.

— Koji se to vrag mogao dogoditi tako nenadano? Zar se netko od posade razbolio? Pa, postoje zamjene, zer ne. Zajedno smo se pripremali.

— Ben, nešto se dogodilo s tobom.

— Besmislica. Nikada se nisam osjećao tako dobro kao danas. Zdrav sam kao dren, ne mogu biti zdraviji. I sve više sam nestrpljiv.

— Kako da ti kažem, Ben, zaista ne umijem naći pravu riječ, jer ono što ti želim kazati nije jednostavno. Moraš to prihvatiti muški i ostati miran. Mi ne znamo što se točno dogodilo, ali ti ne ideš na put iz jednostavnog razloga: upravo si se vratio s puta.

Ben pogleda oko sebe: sve je isto kao i prije. Sjedi u najudobnijoj fotelji upraviteljeva ureda, oko njega su prijatelji i suradnici, i sve je normalno, osim riječi koje mu još odzvanjaju u ušima. Smisao im je nedvojben, no, kako ga prihvatiti? Preleti pogledom preko okupljenih lica. Podjednako pažljivo drugi su promatrali njega, čekali kako će reagirati. Ne, sada nije trenutak za šale i smicalice. Zajednički program istraživanja nepoznatih dijelova svemira koji se provodio pod kontrolom Ujedinjenih naroda suviše

je ozbiljan projekt da bi se glavnog pilota prije puta uznemiravalo tako grubim šalama. Ne, sada nije trenutak za podvale. Ali, o čemu je onda riječ? O čemu mu to govore? Što se to događa?

— Ti, Aleksej Aleksejević i Yu Bao Sun vratili ste se s dvogodišnjeg putovanja prije sat i pol. Točno u predviđeno vrijeme, čak suviše točno, čemu smo se svi začudili. Nije slutilo na dobro.

Drži se čvrsto, stari moj, pomisli Ben, zaista nešto nije u redu.

— Hoćete kazati da se ja danas ujutro nisam ustao iz svojega kreveta, doručkovao, istuširao se, obrijao, obukao, da danas nisam izljubio djecu, opraštao se od svoje Margaret i da danas nisam prevalio stotinu četiri kilometara do kozmodroma i da nisam oblačio na sebe pilotski skafandar..,

— Ne, Ben, nisi.

— Lijepo. Što sam onda danas radio? Valjda znam nešto o sebi. Kažem vam da se sve što sam vam naveo, dogodilo, danas i samo danas.

— To se dogodilo, ali prije dvije godine. Prije nego što si odletio. Danas si stigao iz svemira. To je prava istina... Moramo ti reći da si prizemljio brod upravo savršeno, onako kako samo ti znaš i možeš. Tek kada ste izišli, opazili smo da nešto s vama nije u redu.

General Vasiljevski brižno kimne glavom.

— Iako ste prije slijetanja održavali normalan kontakt s kontrolom leta na kozmodromu, nakon iskrcavanja niste odgovarali na pitanja. Hodali ste kao u snu, ništa ne opažajući i ne reagirajući ni na šta. Aleksej Aleksejević isprva nije prepoznao ni svoju ženu.

— Bili smo strašno zabrinuti za vaše zdravlje — doktor Sherman raširi ruke. — Na žalost, nismo znali što se događa, pa nismo ni mogli ništa uraditi. Čekali smo.

— Aleksej Aleksejević i Yu Bao Sun prvi su došli k sebi i progovorili. Ali što? Da su spremni za put koji je već obavljen i s kojeg ste se vratili!

— Tvoj san, nazovimo ga tako, trajao je nešto duže, ali s istim završetkom... Upravo ovako razgovaramo i s njima. Obojica su u teškom šoku.

— Znači li to da je iz našeg pamćenja izbrisano sve što se događalo u posljednje dvije godine?

— Da, baš tako.

— Kako se to dogodilo?

— Ne znamo, ali budi bez brige, doznat ćemo.

• • •

Ništa nisu otkrili. U brodskom kompjuteru pronađeni su samo podaci potrebni za povratak kući, na Zemlju, i elementi nužni za pristajanje broda. Fotografije i filmovi, iako očito upotrijebljeni nisu sadržavali ni jednu sličicu, brodski dnevnik bio je prazan od prve do posljednje stranice. Sve je bilo izbrisano.

Nisu nikako mogli utvrditi kako se to dogodilo. Jedino se zaključilo da je nekome bilo i te kako stalo da izbriše sve podatke o letu broda i o onome što je posada vidjela i doživjela. Apsolutno sve. I nepoznati je to učinio savršeno. Brod se vratio s dvogodišnjeg putovanja bez i jednog podatka.

Ben je bio, uostalom kao i njegovi drugovi, stotinama puta ispitivan. Pokušalo se i hipnozom, ali bez ikakvih rezultata koji bi bar naznačili odgonetku tajne. Liječnički pregledi pokazali su izvanredno stanje njihovih organizama, ali ništa više, pa su uskoro prekinute dosadne pretrage i ispitivanja.

Velika nada polagana je u vrijeme. Pretpostavljalo se da će se s vremenom obnoviti izgubljeno pamćenje. No, to je bila jedna zabluda više. Nepoznati su cijeli taj posao brisanja podataka obavili temeljito ne ostavljajući ni traga o sebi ni o načinu kako su djelovali na ljude i tehniku broda.

I ljudska i kompjuterska memorija bila je promijenjena bez ikakvih oštećenja. Ono što su učinili bilo je dovoljno za njihove nakane, ma kakve bile. Prijateljske? Teško bi se moglo kazati. Neprijateljske? Tko zna?

• • •

Ben Junior i Suzana valjali su se po zelenoj travi. Bio je kraj ljeta. Margaret je čitala nekakvu knjigu i pomalo sanjarila. Ben je sjedio na obali jezera i držao ribički štap u rukama, no, odsutni izraz umorna lica govorio

je koliko je daleko od pravog ribičkog užitka.

Što se dogodilo ondje gore? Da li smo se iskrcali na neki novi planet? Ako jesmo, a vjerojatno jesmo, da li smo nešto krivo uradili, povrijedili nešto? Što to? Do sada još nitko nije pronašao razumna bića. Zato su i poduzimane sve opsežnije istraživačke ekspedicije, zato se i prodiralo sve dublje u svemir. To je bio i osnovni razlog zašto se dosegnuti planeti nisu istraživali pomno, nego se jurilo dalje, a sve u želji da se susretnu s inteligentnim bićima. Prokletstvo, zar se baš ničega ne sjećam? Poludjet ću od tih pitanja, a ne mogu ih izbjeći. Ondje se dogodilo nešto važno. Neizmjerno važno, možda čak i sudbonosno za mene, za sve, a ja ne mogu dokučiti što. Moram doznati istinu, ma kakva bila. Moram, makar pri tome stradao...

— Ben, da li ti je dobro.

— Jest, Margaret, odlično se osjećam.

— Ne bih kazala. Blijed si i nekako čudan.

— A što mi je drugo preostalo?

• • •

— Doktore, da li sam ja normalan?

— Jesi.

— Da li je moj mozak zdrav? Nakon svega što mi se dogodilo?

— Budi bez brige. Normalan si i potpuno zdrav. Psihički i fizički.

— A ipak ne znam tko mi je i zašto ukrao dvije godine života.

— Problem, Bene, možeš postaviti i tako. Za tebe te dvije godine ne postoje, kao da ih nisi ni živio. Jednostavno su nestale. Ništa nije sačuvano. Ali tvoja psiha ostala je nedirnuta.

— Sigurno?

— Da, sve je ostalo nedirnuto, sve što se dogodilo prije polaska na putovanje. Zatim dolazi praznina koja nema pravog vremenskog trajanja jer se tvoje sjećanje nastavlja na točki prekida. Ove tegobe samo su posljedica stalne živčane napetosti. Tvoje su misli opterećene, a podsvijest se ne može

pomiriti sa činjenicom da ti se nešto dogodilo, a ti ne znaš što. Tvoje je tijelo živjelo, kretalo se, bivalo negdje, radilo nešto, doživljavalo nešto, a ti ne znaš gdje je, kada i što doživljavalo. I to neznanje sad te opterećuje. Da li mnogo razmišljaš o tome?

— Da. Danima sjedim nemoćno i buljim u prazno. Pokušavam uhvatiti svaku misao, u svakoj sličici što mi slučajno iskrsne pred očima tražim neki tajni smisao, odgovore na svoja pitanja. Analiziram svaku svoju kretnju.

— Zašto?

— Možda je negdje u meni ostao zapis o putu. Ne u mozgu, u pamćenju. Mislim na iskonske kretnje, instinkte, možda je neki samoobrambeni mehanizam sačuvao sjećanje koje bi moglo oživjeti u situaciji identičnoj onoj doživljenoj u nepoznatom svijetu. Možda tijelo pamti.

— Zanimljivo. Možeš li mi to detaljnije protumačiti?

— Svakako. Pričam na osnovi konkretnog primjera koji se zaista dogodio prije stotinjak godina. Za potresa jedna je djevojčica ostala zatrpana pod ruševinama zgrade. Samo zahvaljujući pukom slučaju ostala je živa i neozlijeđena, ali ispod mnogo tona srušene zgrade. Prijetila joj je strašna smrt od žeđi i iscrpljenosti. Nakon dužeg vremena spasilačka ekipa uspjela se probiti i djevojčica je spašena. Za cijelu priču nevažno je koliko je zapamtila sam potres. Zacijelo joj je vrlo malo toga ostalo u sjećanju. Ta bila je premalena za valjano pamćenje — bile su joj tek tri godine. Sve znanje o potresu crpila je iz kasnijih priča, pa se tako ne može odijeliti ono što je spoznano vlastitim iskustvom od onoga što je usvojeno s vremenom i nehotično spojeno s iskustvenim. Za nas je važno njezino ponašanje koje se tek poslije očitovalo. Naime, godinama bi se, ako bi se iz bilo kojeg razloga tlo pod njom jače zatreslo, koža na njezinim rukama i licu snažno trzala. Do tog trzanja dolazilo je neovisno o njezinoj volji. I pri tom se ne bi trzali svi mišići i dijelovi ruku i lica, nego samo pojedini, što je cijeloj slici davalo gotovo neljudski izgled.

— Histerija.

— Da, ali nije samo to. Pošto je očito riječ o nekontroliranom reagiranju tijela na situaciju sličnu prvotnoj šok-situaciji, mislim i tvrdim da je u njezinu tijelu ostao zapis o doživljenome i da je zato tijelo tako reagiralo.

— Može biti, ali kako to povezuješ sa svojim slučajem. Ti nemaš takvih reakcija.

— E, to je ono što još ne znamo. Kad bih se našao u situaciji koja je prethodila brisanju pamćenja, možda bih je ipak prepoznao, ili ja ili moji drugovi, pa bismo mogli na vrijeme...

— To znači da bi htio ponoviti cijeli put i istražiti što vam se dogodilo.

— Tako je.

— A što ako vam oni nepoznati opet izbrišu pamćenje, unište foto-dokumentaciju i neutraliziraju kompjuter?

— To je rizik bez kojeg se ne može. Ovaj put znamo što nam se može dogoditi, pa ćemo se za to i pripremiti. U brod se može ukrcati dosta instrumenata koje nismo nosili, a koji će skriveno bilježiti sve što se događa. Glavno je da ćemo biti pripremni.

— Koliki je procent mogućeg povoljnog rezultata?

— Manji od jedan posto.

— Isplati li se krenuti na put s tako niskim procentom?

— Kako da ne. Zapravo ne znam ni sam. Možda. Valja pokušati.

— Zašto?

— Odgovor nam neće stići sam. Mi ga sami moramo naći.

— A Aleksej Aleksejević i Yu Bao Sun? Da li će oni prihvatiti tvoj plan s tako malim izgledima na uspjeh?

— Već sam s njima govorio. I oni su u teškoj psihičkoj situaciji. A krenuli bi na put i kad bi izvjesnost bila manja od jednog promila.

— To znači da je cijela situacija i njih prilično uzdrmala.

— A zar nije i sve vas? Nisu li nas stotinama puta u različitim službama ispitivali najbolji stručnjaci? Nije li svjetska štampa pisala da smo našim putovanjem ozbiljno ugrozili sigurnosni sistem Zemlje? Ne vlada li u određenim krugovima prava ratna psihoza jer se pronose tvrdnje da nakon ovog može uslijediti invazija Zemlje, nastanjenih planeta ili kolonija i izviđačkih stanica? Nisu li vlade naših zemalja optuživali za moguće

posljedice? A ono što je najgore od svega: nije li jedan prst uperen sve vrijeme u nas trojicu, prst sumnje da smo postali neprijateljski agenti, da su nas preparirali da radimo za nepoznate?

— Glupost, govorkanja šarlatana.

— Tako mislite vi koji nas poznajete, i u krajnjoj liniji vas se to ne tiče, naročito ne ono što nam se događa u našem privatnom životu. Ali radi se o nama, o našoj koži. Mi živimo s tim pečatom nepoznatog, misterioznog, to nam se upliće u svakodnevni život, ne da nam da budemo kao prije. Mi smo obilježeni i nosimo teški križ na svojim leđima. Zato mi sami moramo pronaći precizan odgovor na pitanje što se to dogodilo s nama.

— Ja tu ne mogu ništa učiniti.

— Znam, doktore. Meni treba samo liječnička svjedodžba. Bez nje, kao obaveznog dokumenta da sam spreman za putovanje, neće prihvatiti moj plan i neće nas pustiti. A mi moramo to učiniti.

— U redu, prihvaćam, ali ako se vama nešto dogodi i moja će reputacija stradati.

— Ne brini, doktore, uspjet ćemo!

• • •

— Plašim se, Ben, jako se plašim, kao nikada dosad i bilo bi mi draže da ostaneš kod kuće.

— Margaret, draga, budi bez brige. Nemaš razloga da se bojiš.

— Nisi smio pristati da te šalju na novo putovanje. Vlada zaista nema obzira. Neka oni putuju i neka sami ustanove što vam se dogodilo.

— Tipično žensko reagiranje. Vlada nije ništa kriva. Ja sam sam tražio da idem na taj put. Sve je isplanirano prema našim željama.

— A da li vi uopće znate što vas ondje čeka? Kako je to strašno.

— Ništa nije strašno, ni prvi put nije nam se dogodilo ništa što bi ugrozilo naš fizički integritet. Da su nas htjeli ubiti, to bi i učinili jer su imali i mogućnosti i vremena da nas ubiju. Oni nas nisu htjeli uništiti. Samo smo zaboravili što smo vidjeli, gdje smo bili i što smo doživjeli. Sada idemo pronaći izgubljeno putovanje, ništa više.

— Ben, ali ja se plašim, hvata me panika kada pomislim da ti se mogu osvetiti zbog vašeg povratka. Prvi put su bili raspoloženi da opraštaju, drugi put vas mogu jednostavno likvidirati.

— Neće. Spavaj, do buđenja ima još dva sata.

— Ne mogu, Ben, zaista ne mogu spavati. Pokušavam, a tada mi se pred očima pojave jezive slike kako ti se u nepoznatom svemiru događaju strašne stvari. Patit ćeš i nećeš se vratiti.

— Margaret, ništa mi se neće dogoditi. Vratit ću se za dvije godine i sve će biti u savršenom redu. Ne muči samu sebe.

— Nedostajat ćeš djeci.

— Znam. I ona meni. Takav je život svemirskih pilota. Djeca se moraju priviknuti da im je otac svemirska lutalica. Uostalom, kad se završi ovo putovanje, i ja se vratim, a tako će i biti, lijepo će me demobilizirati ili strpati u neku mirnu, tihu službicu u uredu.

— Pozlatile ti se riječi.

— Uh, vidi kakva si. Zar bi zaista željela da postanem činovničić?

— I to je za ljude.

— Ne za mene. Ja sam pilot svemirskog broda. A piloti lete.

— Na žalost, tako je. Hoćeš kavu. Sama ću je skuhati, bez kompjutera.

— Odlična ideja, Margaret. Dvije ću godine piti samo ono što ponesemo u konzervama ili splačine koje nam pripreme kuhinjski roboti.

— A možda te netko i čeka ondje, pa se zato žuriš gore. Možda ondje imaš neku drugu Margaret koja se već priprema za tvoj dolazak.

— Kakve su to ideje?

— Uobičajene ideje žene koja čeka svojeg supruga godinama i nikada ne zna što on radi kad nije kod kuće. Eto, to su takve ideje, nemam boljih. Zbilja, Ben, da li si na nekom svojem putovanju sreo ženu...?

— Ne, nisam, nigdje nema tako lijepe crvenokose žene kao što si ti.

— Lažljivče.

— Tako mi života. Ti si najljepši ženski stvor u cijelom svemiru.

I tako kava nije bila skuhana, a ujutro je Ben krenuo na kozmodrom.

• • •

— Znam, do vraga, znam, doktore, što mi želite kazati. Dosta mi je tih riječi. Naslušao sam ih se za cijeli život. Ali ja ipak moram krenuti na put. Moram doznati tko mi je ukrao četiri godine života. Dva puta po dvije, to je zaista previše. Doktore, ja moram na put. Moram!

Niels E. Nielsen:

Planet for Sale

Prevela Vesna Mahečić

Planet za prodaju

— Ni jednog planeta! — Tim O'Shaugh podigne svoje zdravo rumeno lice s radio-teleskopa. — Ni jednog jedinog planeta u blizini Betelgeuze!

Njegov je snažni irski glas škripao od razočaranja. Maggio Forlini,, tamni Talijan, ustane graciozno poput mačke, usprkos gravitaciji rakete.

— Jesi li siguran... sasvim siguran?

— Siguran, kao što sam siguran da je Angelova baka bila Komančiskvo u selu punom buha, negdje bogu iza leđa u Novom Meksiku! — odsiječe Tim.

Indijanski mješanac, Angelo der Norte, najstariji muškarac na palubi »Crnog pastuha«, na putu prema crvenom gigantu Betel-geuzeu, ostade nijem. Ništa na njegovu smeđem, žilavom licu nije pokazivalo da je čuo uvredu. Znao je on predobro, koliko je dobre volje potrebno da se ostane četiri godine u pretrpanoj raketi... a toliko će vremena biti potrebno za povratak s Betelgeuze, čak i ovom, prvom raketom sa Zemlje, i njenom brzinom većom od brzine svjetlosti. Osim toga, Timova uvreda bila je rezultat gorkoga razočaranja.

— Pokušaj ponovo — predložio je četvrti član posade, Nijemac Egge Kerl. Njegovo uglato lice nije ništa odavalo.

— Pokušaj? Pokušaj? — Premda je Tim, bar nominalno, bio kapetan ove male grupe tragača, upravo je on najviše pokazivao svoje razočaranje. — Zar nismo obišli Betelgeuze? Jesmo li vidjeli makar i sjenu planeta? Nismo1ž! Cijeli taj put, šest stotina svjetlosnih godina, plus premija od deset milijuna dolara za svaki otkriveni planet, sve je to propalo.

Bijesno je buljio u njih. Iritirala su ga njihova nepomična lica. Jasno, tragači su uvijek polazili s rizikom, bilo to na Zemlji ili u svemiru. Ali zbog svojeg snažnog irskog temperamenta svaki put je gubio živce.

Za trenutak su svi ostali bez riječi razmišljajući o dugom putovanju kući. Zurili su u Betelgeuze kroz prozore, a ona je visjela poput golemog gorućeg plinskog oblaka u mračnim dubinama, usijana pećnica na izvoru tame. Svjetlosno-magnetski motori »Crvenog pastuha« radili su četvrtinom svojeg kapaciteta, dok je on kaskao po eliptičnoj putanji oko gigantskog sunca. Meko brujeći, velika je raketa padala kroz vječnost, a daleko, daleko ispred pramca, iskrila je gotovo nevidljiva iskra — matičnog sunca.

Raketu je lansirala kompanija »Panama Cosmic Trade«, jedan od međunarodnih kartela, što je ponikao poslije otkrića dvojne relativnosti desetak godina prije, 2088, što je konačno omogućilo putovanje brže od svjetlosti. Zemaljski je kapital sada konačno mogao koncentrirati svoj poduzetnički duh na susjedne zvijezde, pošto je već odavno sve planete Sunčeva sistema pretvorio u probitačne zemaljske podružnice. Za fantastičnu plaću, uz dodatak premije za svaki novootkriveni planet, ova su četvorica avanturista prihvatila četverogodišnje putovanje do Betelgeuze na »Crnom pastuhu«. Sada su bili ovdje, nakon sedamsto trideset dana meteora, magnetskih oluja i kozmičkih neutronskih oluja. Njihova je gramzivost bila jača od svega. Ne bi ih moglo zadovoljiti ništa manje od novog carstva. A sada se Betelgeuze pokazala kao jedna usamljena zvijezda, koja nikad iz svoje usijane maternice nije rodila nijedan planet! O da, razočaranje je peklo čak i iza Angelova bezizražajnog lica.

— Ti pokušaj! — Tim je bijesno piljio u hladnog Nijemca i nogom udario teleskop. — Toliko sam dugo gledao da me oči peku!

Zašutio je, umoran. Teškim korakom je otišao do kompjutera da bi izbušio. kartice pripremajući dugo putovanje kući.

— Samo zamisli: putuješ više od dvesta svjetlosnih godina a ne otkriješ ni jedan planet!

Kerl se nagnuo nad radio-teleskop. Tim je šmrknuo s predbacivanjem. Angelo i Maggio su stajali uz Kerla loveći se za nadu što se gubila.

Angelo je zurio van u crveno more vatre sa strane. Kroz milijune godina ono je razbacivalo svoju titansku energiju u prazninu, ne zapljusnuvši ni jedan jedini planet svojim svjetlom što život daje! Zašto? Bio je još dovoljno Indijanac, da se mogao pitati. Za njega sunce bijaše gotovo bog. Zašto se ovaj divovski crveni bog šetao po nebu, kad nije bilo ni žive duše koja bi mu se mogla diviti, nitko se nije rađao, rastao niti umirao pod njegovom kozmičkom vatrom?

— Planet pred nama... trideset stupnjeva u stranu — tiho saopći Kerl.

— Što? — Tim O'Shaugh se ukoči. — Nemoguće! Morao bih ga vidjeti, čak i da je samo deset milja širok!

Kerl ustane.

— Pogledaj sam — reče on hladno.

Tim prilijepi svoje lice na okular zureći i zureći. Konačno je protrljao oči, koje su ga pekle.

— Da... doista je tamo! Ima atmosferu, mora, oblake... sve! Kako sam ga samo mogao previdjeti...

Skrušeno je pogledao u njih. Jedan po jedan oni su pogledali kroz okular. Malena, jasna ploča, kap rose što svjetluca u mračnim dubinama, živo lice planeta koje diše. Planet, očigledno u tom trenutku još vrlo udaljen, jedva veći od kovanog novčića, ali očigledno planet. Čak ima i atmosferu! Vrijedna rijetkost!

— Deset milijuna dolara! — prošaptao je Maggio s poštovanjem.

Ostali su kimnuli potvrdno. Usne im se stanjiše, ukrutiše, kao lice lovca kad mu se približi divljač. Sad, brže u blizinu planeta, pa će instrumenti obaviti rutinske analize: zrak, voda, masa, minerali; onda će se moći vratiti kući i pokupiti svoje novce, a potom će biti lansirana raketna flota s oblacima nervnog plina da bi smirila i eksploatirala, i ukrcala teret od dragog kamenja i metala. Deset godina poslije »Panama Cosmic Trade« moći će svojim dioničarima isplatiti fantastične dividende.

»Crni pastuh« se okrenuo i jurnuo prema planetu, koji je prema video-analizi morao biti milijune kilometara daleko. Tada, nenadano, u kupoli radara bljesnuše alarmna svjetla. Objekt na putanji kolizije! Rakete za kočenje upališe se automatski. Samo ih je antigravitacijsko polje spasilo da ne budu smoždeni prilikom kočenja.

Meteor? Buljili su u radarski ekran. U praznini ispred njih još je visio mali sferoid, nešto veći nego maloprije ali očigledno još jednako dalek. Ništa se drugo nije vidjelo.

— Ali... — Timova se brada objesila. Polagano oni su shvatili istinu: alarm se oglasio zbog planeta. To je bio planet, s kojim su maloprije jedva izbjegli sudar. Ali, ako je tako...

— Jedva da je dvjesta metara daleko — prošaputa Angelo. — Njegova prividna veličina je njegova stvarna veličina...

— Deset metara u promjeru! — Kerl je već bio pokraj instrumenata. — No, možda deset, koma dva — dodao je svojom njemačkom preciznošću.

— Pa to ne može biti — zaječao je Tim. — Gledaj... gledaj one male kristale... gradovi, bogami! A bijele linije... ceste! A četvrtasta polja... obrađena zemlja! A nije veći od... — Od zaprepaštenja je trenutačno ostao bez riječi.

— Ako veličina njegovih stanovnika ima jednaki odnos kao naša veličina prema Zemlji — Kerl je izvršio nekoliko hitrih proračuna. — U tom su slučaju oni visoki otprilike dvije tisućinke milimetra! — Zagledao se u ostale. Tihi podsmijeh sjajio je u njegovim hladnim plavim očima. — Poput bacila... tifusa, tuberkuloze, kolere!

— Zar misliš da je ovaj planet nastanjen... tifusnim bacilima? — Maggiova je brada, pokrivena oštrim, neobrijanim dlakama, zadrhtala.

— Ne baš sasvim... — Kerl ga je promatrao smješkajući se. — Bacili ne grade gradove niti obrađuju zemlju. Osim toga, problem je samo teoretski, s obzirom...

— S obzirom na to da je ovaj patuljasti planet sasvim bezvrijedan! — povikao je Tim.

— Za nas! — Angelo je gledao beskrajno maleni planet što se mirno okretao pred njima, plavi leptir, dragocjena igračka, ispuštena iz ruke božje u trenutku stvaranja.

— Da... — Tim je upravo htio prekoriti smirenog indijanskog mješanca. Iznenada njegove oči bljesnuše. — Jasno je da nam »Cosmic Trade« neće platiti ni dolara za desetmetarski planet. Ali, možda londonski Astrofizički muzej hoće.

— Tako je! — uzviknuo je Maggio. — Pravi naseljeni planet u staklenoj boci... koje li senzacije! Ah, ljudi će navaliti u muzej! Oni će nam platiti deset milijuna za ovakav izložak!

— Svemirska odijela, smjesta! — najuri ih Tim. Oči su mu bile tvrde. — Obucite se! Ponijet ćemo sa sobom i magnetsku dizalicu. Drugi vodikov rezervoar je prazan. Ondje ga možemo smjestiti. Rerzervoar je građen za

pritisak... radi atmosfere! — On pričvrsti svoju kacigu.

— Baš tako — smiješio se Karl.

— Deset milijuna! — uzviknuo je Maggio. — To jest, ako te bacile donesemo žive sa sobom.

Izjurili su napolje iz zračne komore pomoću mlaznica. Kerl, koji gotovo nikad nije gubio glavu, držao je mikroskop pod rukom. Angelo je izišao posljednji, tih i zamišljen. Milijarde njih, razmišljao je, opsjednuti čudnim strahom. Na tom bi planetu mogle živjeti milijarde... majki, koje upravo u ovom trenu brišu balave noseve svojoj djeci. Muškarci koji voze brodove po morima. A onda... nevjerojatne sjenke na nebu, znakovi, kozmički vukodlaci...

Približili su se planetu, četiri muškarca u nezgrapnim svemirskim odijelima. Njihove su sjene pale preko planina, pomračile mora. Oni su, smijući se, pokazivali kažiprstom u svoje radio-aparate.

— Liliputanac! — vikao je Maggio. — Planet Liliputanac! Liliputanac je visio među njihovim gramzivim rukama,

slijedeći svoju vječitu putanju oko crvenog sunca, jedan beskrajno maleni rođak giganata svemira. Ne jedan mrtvi asteroid bez atmosfere, ne zlaćani smrznuti kamen. Visio je u svemiru, obavijen treperavim vijencem svjetla, jedna zračna tijara; rotirajući vodeno-plavi i biljno zeleni planet, nasmiješeno živo dijete sunca.

— Minijaturna Zemlja — mrmljao je Kerl. — Vjerojatno ima sasvim drugačiju gravitaciju. Jedinstveni uzorak u kozmičkoj skali veličina...

Angelo je buljio u patuljasti planet i teško gutao slinu. Vidio je kako na njemu napreduje dan i kako snijegom pokrivene planine blistaju poput rubina. Vidio je goleme sive oceane u kojima se crveno materinsko sunce odsjajivalo, opazio je neobične kristalne izrasline tu i tamo po kontinentima, velike gradove, krivudave pruge rijeka, blistave odsjaje jezera, lica planeta koje je pokazivalo tragove milijuna godina, ali još živo, mlado, ozareno...

— Pustite ga! — Njegovo, djelomice praznovjerno, indijansko divljenje nadvladalo je gramzljivost.— Planet je njihov! Oni su narod. Mogli bi imati duše kao i mi!

— Duše...? — progunđao je Tim. — Sigurno! Ako bacili imaju duše... a što onda? To je dobro! Donijet ću magnetsku dizalicu.

Otplutao je natrag do broda, čiji je blještavi čelični trup žario svijetlocrveno u svjetlu gigantske zvijezde. Mlaznica je ispisivala magličastu liniju iza njega.

— Gradovi kipe od života! — Kerl je mrmljajući ispitivao gradove pomoću svog mikroskopa. — Male crne piknje... očigledno uplašene... vjerojatno u panici. — On je metodički usmjeravao mikroskop od jednog mjesta na drugo. Ploveći brodovi, sitni kao riblje ljuske, nasipi i šume, prolazili su preko vidokruga, kao što se kreću stvari u kapi vode. Vreva, život, bijeg, borba, smrt...

Mali je srebrnasti planet tiho lebdio na svojoj putanji. Oni su ga slijedili ne zapažajući da se kreću. Smirenošću istinskog znanstvenika, Kerl je opazio kako se vrh jedne planine trese i ruši. Nismijao se.

— Naša masa utječe na njegovo obrtanje. Potresi, čekajte samo dok im zaustavimo rotaciju, to će ih pobiti na milijune!

Tim se vratio s magnetskom dizalicom iza sebe.

— Pričvrstit ćemo kablove na magnetsko polje na polovima.

Brzo je zaplivao naprijed, okrećući se kao plivač slobodnim stilom u tami i praznini oko planeta. Obavio ga je poput diva iz svijeta bajki.

— Pogledaj ga! — vikao je Maggio. — Što misliš, što oni bacili govore za njega? Aha, mogu njime strašiti djecu, ako neće ići u krevet. Tim će vas dohvatiti, ako ne budete išli spavati!

Kerl se smiješio. U njegovu se glasu javila neka čudna, uzdrhtala napetost.

— Vidim ih! Ima ih na milijune tamo dolje! Oni moraju pomisliti da smo arhanđeli s plamtećim mačevima!

— Hej! — smijao se Tim ispustivši kabel. — Arhanđeli, nije loše! Hajdemo, momci! To nam je prvi i posljednji put u životu da možemo izigravati arhanđela Mihaela!

Obuzela ih je neka vrsta intoksikacije. Oni su kozmički bogovi! Prihvatili su jedan drugoga za ruke. Čak je i Angelo bio ponesen. Koristeći

se mlaznicama primakli su se bliže planetu i zaplesali oko njega sve brže i brže. Smijali su se i vikali, bio je to istinski homerski smijeh. Bijahu divovi, njihova su čela dodirivala zvijezde. Njihov ples kojim su upadali i iskakali iz atmosfere planeta ostavljaše za njima ciklone, tamne spirale ovijene oblakom, koje su gutale i tutnjale preko brodova, obala, gradova. Svaki je njihov trijumfalni korak odnio desetke tisuća života.

— Stanite... stanite! — Angelo je povukao svoje ruke. Prisjetio se nekoliko riječi iz prošlih vremena... svoje bake, koja je pokazivala na zvijezde iznad pustog sela, ostarjela i drhtava glasa: — Svaka zvijezda je duša, mali Angelo...

Maleni se planet hrabro vrtio po tamnom velu vječnosti. Polarne su svjetlosti cvjetale nad polovima, oblaci su bljuvali kišu. Planet je širio svoja srebrna krila, rađao život i branio ga kako je najbolje umio.

— Ne činite toga! — prošaputao je u radio. — Zar ne vidite... da je to zraka svjetlosti što sja kroz vrata života. Kazna će biti strašna ako ga ukrademo. Netko bi mogao doći na naš planet, baš kako smo i mi došli do Liliputanca...

Smijeh.

— Plačeš nad hrpom bacila! — procijedio je Tim. — Malo prašine na dlanu. To se može dogoditi samo jednom praznovjernom Indijancu! — On dohvati kabel, što je visio. — Gledaj sada! Vidi kako ja uzimam deset milijuna dolara!

On se sjuri dolje prema patuljastom planetu. Poput zmijskog ždrijela zijevnu kandže dizalice na vrteću kuglu.. Snažni se kabel napnu uz bezglavo cviljenje čelika...

• • •

»Crni pastuh« je hujao prema Zemlji, blještava munja, siva pruga svjetlosti što putuje kroz svemir. Oni su se udaljavali od Vremena, tigrovskim su skokovima osvajali širine prostora, oni, osvajači. A dolje, u spremištu rakete visio je Liliputanac, zarobljeni plavi leptir kojem su bajna krila bila polomljena.

Kerl i Tim su bili vrlo pažljivi s dragocjenim predmetom. Koristeći se antigravitacijskim generatorima stvorili su beztežinsko polje u rezervoaru II, u kojem je patuljasti planet mogao plutati poput plavog kolibrića u

kavezu. Oni su ubacili kisik, dušik, argon, paru i ugljični dioksid, tako da su stvorenja mogla disati. Da, čak su postavili i malo hidrogensko sunce. Učinili su sve, što je bilo razumno očekivati za deset milijuna dolara.

Imali su prilično uspjeha u održavanju »praha« na životu, praha, bacila ili živih piknji koje su vidjeli pod mikroskopom — milijune koji su preživjeli poplave, potrese i ciklone što su protutnjali površinom planeta kada je dizalica bezobzirno zaustavila njegovo obrtanje, dok su crveni oblaci gutali beskrajno male kristale, vulkani zijevali poput zmajskih ralja, kozmičke katastrofe na područjima veličine ljudskog dlana.

Putovanje kući nije bilo loše. Proveli su mnogo fascinantnih sati u rezervoaru II služeći se povećalima i mikroskopom. Zagrabili bi osjetljivim priborom živi, pužući prah i stavljali ga pod leće hladnog sjaja.

— Ovo je mnogo bolje od buvljeg cirkusa — često bi govorio Tim dobroćudno se smijući. — Ne razumiju što se zbiva. Jednostavno ne mogu shvatiti da postoje nadstvorenja poput nas!

— Savršeni objekti za genetska istraživanja — primijetio je Karl. — Razmnožavaju se brže nego drosopbilae. Zacijelo imaju brži ritam življenja. Jedan naš sat za njih bi mogla biti godina. Zamislite samo, što to znači! Znanstvenik bi mogao cijeli narod cijepiti rakom, na primjer, držati ga u kutiji šibica, pratiti razvoj na stotine generacija... otpornost, prenošenje, izumiranje!

— Možda to i nije baš tako dobra ideja da ga prodamo Astrofizičkom muzeju — zamišljeno reče Maggio. — Mogli bismo otvoriti biznis s mrješćenjem i prodavati ih u tisućama! Što vi kažete? Tisuću za jedan milijun! Oni možda ničiu na desetke milijuna dnevno. A nema nikakvih troškova za hranu i uzdržavanje!

— Samo zagrabiš deset tisuća dolara s Liliputanca na dan! — Tim pljesnu rukom po bedru. — Predivno. Jedan milijun za instruktivne demonstracije po školama! Deset milijuna za stratege ratnih igara za njihovu igru! Mogli bi nastaniti cijeli planet, pa promatrati što se događa u atomskom ratu!

— Moglo bi ih se obučiti da rukuju mikromehanizmima u svemirskim brodovima — to bi svakako bilo jeftinije od tranzistora. — Kerl je usmjerio svoje povećalo prema planetu. — Gledajte... oni već ponovo podižu svoje gradove. Možete uočiti kako se kristali mijenjaju. Oni su sposobni da se

održe na životu. — Nasmiješio se.

Maggio je imao novu ideju.

— Mogao bih uložiti nekoliko tisuća njih u umjetne dijamante, što ih žene imaju u naušnicama. Dijamanti režu poput leća! Prekrasni, rječiti primjerci! Moglo bi se vidjeti kako ljudi trče unutra.

Da, bili su to sretni sati u rezervoaru s Liliputancem. Gradili su kule u zraku i stvarali nebrojne milijune u svojim snovima. Lansirali su jednu sasvim novu industriju: Liliputanski sindikat!

Samo je Angelo bio tih. Gledao je mali planet što je visio u rezervoaru II, lagan poput plava mjehurića. Gledao je u razbijene kontinente i spaljene gradove iz kojih su se zrakale nove ulice. Zamišljao je milijune očiju kako zure u potamnjeli svemir oko planeta, zarđale stijenke rezervoara II, na kojima nisu plamtjele zvijezde. Izgubio je apetit, nije mogao spavati; oslabio je, blijed i oronuo.

— To je zbog te proklete Indijanske maštovitosti! — mrmljao bi tu i tamo Tim. — On misli o tim bacilima! Vjeruje da mogu misliti i govoriti! Bacili!

— Što oni vjerojatno i mogu — hladno će Kerl.

— Što? — Tim se nesigurno zagledao u njega.

— To je baš ono — Kerlove su oči plamtjele. — To je ono zbog čega je sve to fantastično: misaoni bacili! — Podigao je ruke tako da je sjena padala preko gradova, planina, nacija. — Prekrasni su! Zar ne vidiš?

— Pa... — Tim je vidio kako je podignuta ruka lebdjela poput jastreba nad patuljastim planetom. — Da! Tako je to!

Angelo je slušao njihov smijeh ležeći na svom krevetu, razdiran košmarom, bez sumnje poniklim samo iz njegove suviše bujne mašte.

• • •

— Vaš brod mora biti steriliziran! — hladno im reče službenik. — Vi znate pravila: svi brodovi što se vraćaju iz dubokog svemira moraju biti izloženi temperaturi od stotinu stupnjeva Celzijusa u trajanju od dvadeset i četiri sata, zato da se ubije sve potencijalne bacile.

— Ali, zar vi ne razumijete? — vikao je Tim. — Taj planet u rezervoaru II, on živi! Nastanjen je!

— Neka vrsta mikroskopskih stvorenja — dodao je Kerl. — Visine oko dvije tisućinke milimetra. Jedinstvena vrsta, vrlo prikladna za znanstvene eksperimente!

— Planet? — službenik će ravnodušno. — Mislite na onaj mineralni primjerak, onaj... ha, asteroid što ste ga donijeli sa sobom?

— Živi planet! — protestirao je Maggio. — Našli smo ga u orbiti oko Betelgeuzea, s oblacima i svime!

Stajali su na međuplanetarnom uzletištu. Izvan zgrade stajala je trupina »Crnog pastuha«, izbrazdana meteorima, pristigla s najduljeg putovanja u povijesti čovjeka. Tehničari su primicali gigantski raspršivač vrućeg zraka, kako bi steriliziran brod. Tim, Kerl i Maggio su se tvrdoglavo i bezuspješno borili za svoju kulu u zraku, za Liliputanski sindikat. Avaj! Kako bi tupi službenik mogao shvatiti jednu takvu stvar?

— Možete vi pričati koliko god vam srce želi o narodima u kapima vode i o mikroljudima, svaki po tisuću dolara. Meni je svejedno. — Službenik lako kucnu po otvorenoj knjizi propisa. — Propisi su propisi! Ne možemo mi stavljati na kocku mogućnost da pustimo... eh... tu bakteriološku vrstu da se širi po našem planetu! To bi, bilo neodgovorno, ne-od-go-vor-no!

Protestirali su, mahali rukama, vikali. Nisu čak opazili ni da su stigla ambulantna kola i odvezla jadnog Angela, koji je sumanuto blebetao o »dušama-zvijezdama« i o »jadnom, ukradenom leptiru«...

Uz mukli tutanj upaljen je električni raspršivač vrućeg zraka. Valovi vrelog zraka oplahnuli su unutrašnjost »Crnog pastuha« šireći se od prostorije do prostorije. Tri svemirska letača rezignirano su zašutjeli. Savršeni čin više nije davao povoda za raspravu. Službenik je zaklopio svoju knjigu gledajući za njima i tresući glavom. Blagi slučaj svemirske neuroze... svi su svemirski letači prolazili to isto nakon povratka kući. Sasvim sigurno da nije bilo jednostavno raditi kao službenik na međunarodnom uzletištu.

Trojka je kratko oklijevala pored rakete, pored rezervoara II. Osluškivali su kroz mukli tutanj ne znajući što traže. Nečujne vriskove? Urlik gradova u plamenu? Bučenje uskiptjelih mora?

— Ljudi su glupi — Maggio će iskreno.

— Tako je — promrmlja Tim. — A mogli smo zaraditi milijune... milijune! — ponovio je riječi kao žalopojku.

— Za njih smo bili bogovi... bogovi. — Kerlov odsutni pogled bijaše sjetan. — A onda... sterilizacija!

Dvadeset godina poslije jedan je službenik pronašao u jednom od skladišta Panama Cosmic Tradea nešto nalik na veliki obli kamen. Neupadljivo je provjerio uokolo, ali, čini se, to nikog nije zanimalo. Svemirski letači su uvijek sa sobom dovlačili meteorite poput ovog, kao suvenire. Podmitio je jednog od radnika na dizalici da u toku večeri prebaci kamen na mjesto izvan grada. Znao je kakvo je prekrasno iverje od takvih meteorita. Raznio ga je aerolitom i uredio prekrasan vrt sa stijenama i liticama od komada meteorita.

Uskoro su nad ovim arhitektonskim remek-djelom zasjali svjetovi, i on mu se često divio zajedno sa svojom suprugom.

— Samo zamisli — uvijek je govorio — zamisli da imaš vrt uređen kamenjem prevezenim čak od Betelgeuzea, tri stotine svjetlosnih godina odavde — za samo deset dolara!

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI
DOGAĐAJI ● POLEMIKE

Velemajstori SF ilustracije:
Frank Kelly Freas

Frank Kelly Freas, jedan od velikana suvremene SF ilustracije, rodio se 1922. u New Yorku. Do njegova prvog dodira s komercijalnom stranom likovnoga stvaranja došlo je zapravo već u osnovnoj školi gdje je suučenicima predavao svoje crteže junaka stripa Mickeyja Mousea. Učitelj nije pokazao razumijevanje za tu neobičnu aktivnost malog Freasa poduzetnom dječaku zaplijenio je »imovinu« i tako na neko vrijeme prekinuo prerani profesionalni put nadobudnog umjetnika.

Zbog protivljenja roditelja da se posveti likovnom stvaralaštvu Freas je najprije izučio zanat zavarivača, zatim je radio u odjeljenju za kontakte s javnošću kamo su ga upravni organi njegovos poduzeća premjestili zbog prevelike aktivnosti u sindikatu. Novi radni zadaci bili su bolje plaćeni, a novo radno mjesto je istodobno sprečavalo Freasa da se aktivno uključi u indikalni pokret.

U to se doba Frank Kelly Freas počeo ozbiljnije baviti ilustratorskim radom. Ispočetka je prvenstveno djelovao na području reklame, a poslije drugog svjetskog rata upisao se na likovnu akademiju u Pittsburghu.

Freas je od rane mladosti bio veliki ljubitelj znanstveno-fantastičke književnosti. Još za školovanja pročilao ie većinu djela Edgara Ricea Burroughsa, a poslije nastave je često ostajao kod svog strica, kod kojega je čitao SF časopise. Zato nije slučajno to što je još za školovanja na likovnoj akademiji poslao uredništvu revije Weird Tales kolor ilustraciju mitolološkog satira. Slika s potpisom Frulaš (The Piper) izašla je doduše: na naslovnoj stranici revije tek u studenome 1950., ali ie Freas zboa loše reprodukcije pri tisku morao izoštriti lik satira kojega je stavio u prvi plan i okružiti ga svjetlucavom mjesečevom prašinom, kako bi izrazitije odudarao od tamne pozadine.

Satiri su u grčkoj mitologiji pratioci boga Dionisa i vole razuzdan život: glazbu, vino i ljubav. Freas je mitološkoga satira prikazao s kozjim kopitima i rogovima kako razdragano pleše s frulom u rukama, a u pozadini

je naslikao mjesec što obasjava golemo stablo. Dubinu je na slici postigao u prvome redu kombinacijom toplih i hladnih boja. U prvome planu su crvenoljubičasti mjehurići koji sa zelenomodrom pozadinom čine kombinaciju tople i hladne boje. Taj slikarski pristup izvire iz spoznaje da svijetle nijanse prividno približavaju naslikane predmete, a tamna pozadina se zbog hladnih nijansi prividno steže, i stoga naizgled udaljuje. To prividno stezanje i širenje temelji se na psihofiziološkoj reakciji ljudskoga organizma. Boje, naime, izazivaju u čovjeku utisak koji je duboko usađen u ljudsku fiziološku i psihološku strukturu.

Po tvrdnjama psihologa dra Maxa Lüschera, ljudski je život u pretpovijesno doba bio uvjetovan dvama faktorima koje čovjek nije mogao kontrolirati: danom i noći, svjetlom i tamnom. Noć je donosila pasivnost, mirovanje i kočila metaboličku i žljezdanu aktivnost. Dan je, opet, omogućavao akciju, povećanje metabolizma i izlučivanje žlijezda. Čovjek je na dnevnom svjetlu postajao poduzetniji. Zbog toga, na primjer, tamno plava boja označuje mirovanje i pasivnost, a žuta je boja aktivnosti. i nade. Freas je dubinski dojam slike Frulaš postigao i prekrivanjem predmeta. Bliži predmeti bar djelimice prekrivaju predmete u pozadini što je jedan od osnovnih prostornih ključeva likovnog djela za postizanje dubinskih dimenzija (naslovna stranica ovoga SIRIUSA! — op. ur.).

Frank Kelly Freas ie za reviju Weird Tales naslikao još dvije naslovne stranice. Preskakivači mjeseca (Moonjumpers) izašla je u studenome 1951. i posredno odražava tadašnje Freasovo djelovanje na području crtanog filma. Freas je prilikom ostvarenja toga likovnog djela htio iskušati neke principe animatorske djelatnosti. Osnovno pitanje na koje je ponajprije htio naći odgovor bilo je: s kolikim se najmanjim brojem likova u skoku može izazvati dojam nagloga i brzoga preskakivanja. Slika prikazuje pet bića sličnih satirima koja se u igri progone s mjeseca na mjesec (ilustracija na posljednjoj stranici idućeg SIRIUSA). Njihove su kretnje u strogoj međusobnoj ovisnosti i može ih se povezati s većim ravnim dijagonalama koje su u likovnoj umjetnosti ključ za izražavanje dinamike. Freas je dubinu ilustracije dao s ponešto pretjeranom perspektivom i dakako, s paletom boja, odnosno, prijelazom svjetlih i toplih boja u tamnije i hladnije.

Jedna od osnovnih značajki, što označavaju stvaralački opus Franka Kellyja Freasa te i nje gov osjećaj za tržišnu vrijednost komponenata koje privlače pogled mogućega kupca. Freas je ispred prednjega lika nacrtao veliki crveni pravokutnik koji je donekle usporio divlje poskakivanje

mitoloških bića, a uredniku revije omogućio da na prostoru koji najprije privlači kupčevu pažnju ispiše naslov i ime autora glavne priče u reviji.

Svakako valja istaći da je već u tako rano doba Freasovog stvaralaštva došla do izražaja njegova inventivnost, kako pri izbora slikarskoga alata tako i u metodologiji likovnoga oblikovanja. Freas je Preskakivače mjeseca naslikao temperom, a zatim ih poprskao akrilnom prevlakom. Na taj je način oživio boje i povećao kontrast slike. Tai postupak u ono doba bio potpuno nov, no danas je uobičajen.

Treću i posljednju naslovnu stranicu koju je Freas izradio za Weird Tales označava prije svega izvornost u traženju grafičkog rješenja oblikovanja ljudskih lica koja se nalaze u nekakvom gravitacijskom vrtlogu. Freas je ljudska lica nacrtao na rastezljivoj podlozi koju je zatim razvukao, a nastala izvitoperena lica preslikao na novu podlogu.

Iako je najradije slikao fantastičku tematiku, glavnina Freasova ilustratorskog opusa je na televiziji i u reklamnim agencijama. Ranih pedesetih godina živio je u Pittsburghu, ali je zbog povoljnijeg tržišta i potrebe za osobnim kontaktima s urednicima sve češće odlazio u New York.

Unatoč tome što se predstavio krajnje profesionalno potencijalnom njujorškom tržištu opsežnom likovnom mapom, Freas u početku nije imao mnoga uspjeha. Najveće je razočaranje doživio kad je svoju likovnu mapu poslao uredniku revije Astounding. Johnu Campbellu čovjeku koji je pedesetih godina bio najutjecajniji urednik u svijetu znanstvene fantastike. Campbell je odbio cijelu Freasovu mapu i u propratnom pismu objasnio da uredništvo bez praktičnih razloga ne angažira umjetnike koji ne žive u New Yorku. Njegova ocjena Freasovog likovnog stvaralaštva bila je izuzetno negativna: između ostaloga, savjetovao mu je da se upiše na kakav dodatni likovni seminar koji mu očito neće štetiti. Razloge za nesumnjivo preoštru ocjenu Freasovih likovnih sposobnosti valja vjerojatno tražiti u dvjema činjenicama. Freas je nestrpljivo čekajući da što prije dobije odgovor, poslije mjesec dana poslao Campbellu pismo u kojem ga moli da ga obavijesti je li primio mapu s njegovim radovima. Istodobno mu se ispričava što ga je na taj način prisilio na možda malo prenagljenu ocjenu ilustracija.

S druge strane, u velikoj želji da pokaže sve svoje stručno znanje. Freas je u likovnu mapu uvrstio i izuzetno detaljnu studiju ženskoga akta, što je nesumnjivo bila kap previše u ionako prepunoj čaši glavnoga urednika

Astoundinga. Moramo znati da je Astounding bio u stvari izuzetno konzervativan časopis i da se na njegovim stranicama ne bi pojavila slika oskudno odjevene djevojke čak i kad bi to zahtijevao sadržaj objavljene priče. Freas se pri slikanju toga akta ugledao na majstora crno-bijele ilustracije Virgila Finlaya, poznatoga po izuzetno detaljnom, točkastom načinu slikanja. Uz gorku pouku što ju je dobio od urednika Astoundinga, Freas je shvatio da nikad neće doseći genij likovnog stvaralaštva Virgila Finlaya.

New York se, dakle, pokazao kao sve samo ne lako osvojivo tržište. Freasov prodor na njega bio je postupan i težak. Prva narudžba koju je dobio od Planet Stories jedva je pokrila materijalne troškove za izradu malene crno-bijele ilustracije. Urednik Planeta omogućio je Freasu da pročita priču i nacrta skicu kojom će pokazati svoju zamisao likovnoga oblikovanja književnog predloška.

Poslije povratka u Pittsburgh Freas ie kupio mehaničkog i živog miša: upotrijebio ih je kao model, a ilustraciju poslao u New York. Iako je Freas bio tek na početku likovne karijere, iz te anegdote možemo uočiti dvije bitne komponente koje su mu kao umjetniku pomogle da izađe iz anonimnosti. Prvo je to što, na žalost, većina crtača još zanemaruje: svaki ilustrator mora potpuno poznavati književni predložak koji ilustrira jer samo tako može izabrati najprikladniji prizor za svoju ilustraciju. Freas koji je oduševljeni čitalac SF-a, uvijek pročita cijelo književno djelo i nije spreman ilustrirati SF priču samo na osnovi sažetka ili čak samo zamisli.

Drugo što je vjerojatno presudno utjecalo na Freasovu popularnost: ni u jednoj drugoj vrsti umjetnosti čitaoci neće tako jako zamjeriti ilustratoru pri prikazivanju tehničkih komponenata kao upravo u SF žanru. To je valjda nasljeđe iz doba kad je SF književnost zasnivala većinu svojih djela na trenutnim dostignućima znanosti. Znanstveni pristup se sačuvao kako u književnosti, gdje je jedna od osnovnih komponenata unutrašnje semantičke strukture književnog djela, tako i u filmskoj i likovnoj umjetnosti. Ilustrator se mora brinuti o vjerodostojnosti pojedinih oružja, tehničkih naprava, najrazličitijih ekoloških komponenata itd. Istraživanja koja ilustratori moraju obaviti radi vjerodostojnog oblikovanja određene tematike često ih dovode do toga da oni postaju pravi autoriteti za mnoga specijalizirana područja.

Ako se sjetimo da je Kelly Freas za spomenutu crno-bijelu ilustraciju dobio bijednih deset dolara a samo za miševe dao sedam i pol, jasno je da

je dao prednost proučavanju predmeta koji je morao ilustrirati. Osvajanje novog tržišta bilo je dakle izuzetno teško. Na drugom je putovanju u New York — osim narudžbe za crno-bijelu ilustraciju — sklopio i ugovor o izradi naslovne stranice. Kad je u New Yorku bio treći put, vratio se kući sa svežnjem narudžbi za izradu naslovnih stranica.

Freas je postao svjestan da se mora preseliti u New York, kako zbog velikih troškova prijevoza i boravka u hotelima, tako i zbog osobnog kontakta s urednicima.

Nije prošla godina a Frank Kelly Freas je već radio za većinu SF periodike. Neki ljubitelj SF žanra priča da je jednog mjeseca u ranim pedesetim godinama od deset izloženih SF časopisa osam imalo Freasovu naslovnu stranicu. Pedesete su godine bile doba teškog privrednog zastoja, ali Frasu nije nedostajalo posla. Jednom je u šali izjavio da je bio gladan samo kad je imao previše posla da bi se posvetio hrani.

Prošle su tri godine prije nego što je Freas opet skupio hrabrost da uđe u uredništvo Astoundinga. Tada je izabrao drugu taktiku i pripremio mapu svojih radova koje je objavio prethodne godine. Mislio je, naime, da mu na taj način Campbell, ako mu se i ne svide njegovi radovi, neće moći osporavati uspjeh u drugim SF publikacijama. Tada se razgovor s prvim čovjekom znanstvene fantastike završio uspješno i poslije zajedničkog ručka Freas se vratio kući s narudžbom za desetak crno-bijelih ilustracija. Kao zanimljivost, koju možemo upotrijebiti kao polazište za misao o ulozi i vizionarskom značenju SF ilustracije, spomenimo da se je Campbell jako uzrujao zbog jedne naslovne stranice na kojoj su na svemirskim odijelima astronauta koji su lebdjeli u svemiru bile ucrtane gljive. U skladu s tadašnjim spoznajama o boravku u svemiru mislio je da je takvo nešto nemoguće. Kao i u mnogim drugim slučajevima, povijest je dala za pravo ilustratoru, što pokazuje da umjetnost nije uvijek samo spekulativna i da su umjetničke vizije ponekad pouzdaniji vodič od logične znanastvene misli.

(svršetak u sledećem broju)

Žiga Leskovšek

Za SIRIUS...

= Prvi ljetni mjesec pokazao je da žega i sparina valjda zaista nisu za stvaralački rad. Od 55 priča koje ste poslali samo su četiri »za«, a na sve četiri ste označili da su pisane prije nekoliko mjeseci. Baš me zanima kakav će biti rezultat sljedećega, još vrelijeg mjeseca . .

= Počnimo, dakle, s te četiri »stare ali dobre« priče: HIŠA je izvrsna crtica o kući koja u dalekoj budućnosti čeka posjetitelja. Posebnu, nadrealističku oznaku priči daje svjež, inventivan jezik. NA LOVU, NA BEGU je književno i stilistički vrhunska priča, svježe ideje i obrade: pravi je umjetnički doživljaj. JONA također! GOVOR AMBASADORA je minijatura — angažirana antiutopija puna ironije.

= Još nije gotovo: poslali ste i dvije priče koje bi mogle biti »za«, da nisu pale na ispitu iz — jezika. Tako ste priču FILODENDRONA napisali na jeziku koji ne poznajete, pa je sve toliko nejasno da se tek može naslutiti da bi mogla biti dobra. Napišite je ponovo na svome jeziku! LOKOSTRELEC je priča tematski izvanredno zanimljiva, pristup temi svjež, ideja izvorna, svršetak logičan, jezik — očajan. Toliko očajan da je recenzent Žiga Leskovšek svoje »ne« obrazložio pravim malim člankom, tolilko zanimljivim i korisnim za sve autore, da će ga SIRIUS objaviti.

= Idemo dalje:

...nije za SIRIUS

= Rekosmo: pun koš. OBLIKOVANJE NOVEGA ČLOVEKA je nejedinstvena priča, i po idejnom konceptu i po obradi, puna posljedica bez jasnih uzroka. Ipak, vrijedilo bi je preraditi. KAOS je neuspjela dosjetka bez logike. To bi se moglo reći i za priče KOBNA ODLIKA, PRVI SUSRET, RAJ, CRVENA I CRNA PLANETA, PRAVO, NAPUŠTANJE i PRVI APRIL 1394. Priča JEDINSTVENA BAZA jedinstveno krši zakone, ne samo robotike nego i obične logike. IMAO SAM TU SREĆU: e pa i niste! Ideja nije nova, a onda dva posljednja tjedna bi se svatko pametan ipak zabavljao. MOŽDA neće ni možda biti objavljena: prastara tema o Atlantidi obrađena na prastar način. DNEVNIK se temelji na znanstvenoj besmislici. Priče STRAH IZ ŠUME, TRŽIŠNA STVARNOST, PRASAK, LJUDOŽDER (i druge dvije) nemaju dovoljno veze sa sf-om. NN PUTUJE KROZ VRIJEME je plagijat, očito nenamjeran. DOBRO VEČE GOSPODINE... je bilo već i bolje ispripovijedano, a osim toga Clarke je

sasvim ćelav i nije baš mršav (pouka 1001. put: pišite samo o onome što poznajete!), PUTOKAZ je bila ideja iz Planete majmuna neoriginalno ste je iskoristili. TRGOVINA, RADIOAKTIVNA PRIČA, PORUKA, KRELE... TA DIVNA STVORENJA. ŠTO LI CE MI REĆI, DODATNI IZVOR i SVE VRIJEME SVEMIRA nisu loše priče, ali nisu za SIRIUS nego za neki dječji, omladinski odnosno stručni List. DRVO je koliko kratka toliko zamorna (da ne kažem dosadna) priča; ideja nije loša (unutarnji život drveta), ali vrlo neuvjerljivo obrađena. ZATVORENI KRUG: samosvijest kalkulatora je stara ideja a jedina novost (biočipovi) nije dovoljna da bi priča bila dobra. POŠTOVANI... čitatelju, kad smislite tu priču o kojoj pišete, svakako je pošaljite SIRIUSU. GOSPODIN MAIN: pretjerano poetiziranje nije nikada prijatelj sf-a; uz to priča je rastrgana i nejasna. PRIDOBIVANJE nije uspjelo, jer maštanje o sf-u nije samo po sebi sf, a jadan Vam je i taj svemirski brod u kojemu se rad motora ocjenjuje — sluhom. NUKEMA sa doima kao samo prvo poglavlje mnogo duže priče osrednje vrijednosti; nema suvislog kraja, sadrži banalnosti. HAFLER: šah je suviše ozbiljna misaona disciplina da bi zavrijedila tako neozbiljnu priču. ŠANSA nije iskorištena; priča o seksu nije i seksi-priča. MORATORIJUM podsjeća na ne-sf priču koju se uz pokoju izmjenu pokušalo pretvoriti u sf —i to neuspješno. A ni ideja nije baš nešto. MOĆ LJUBAVI i u prerađenoj verziji sadrži nekoliko kardinalnih logičkih grešaka, RELIKVIJA je dosta dobroga stila i naracije, no u razdoblju otkad pratite sf literaturu, ideja vaše priče je već desetak puta prežvakana bar podjednako dobro. Kako to niste opazili? SVRŠETAK je jasan: u košu jer je sasvim nejasno kome se Vaša priča događa. Stil i naracija podnošljivi. PISMO VERI je metafizičko natezanje bez previše smisla loše ispripovijedano. NEKO: alegorijske priče, rekosmo, nisu sf. KRIVAC za neuspješnost Vaše priče je logička greška: i broj, u funkciji imena, također te ime. PRAPOČETAK je još jedan dokaz o besmislenosti priča o putovanju kroz vrijeme. POSLJEDNJI TV DNEVNIK je već izašao te mode: ideja mu je ostarjela. STRAŽAR također (san koji se ostvaruje je stari štos). AUGUSTO: bez obzira na Vaše naknadno pismo, evo ocjene Vaše priče, možda će Vam ona pomoći pri prerađivanju: ideja Vam nije loša, no ispripovijedali ste je smušeno, bez nekog suvislog i zaokruženog kraja, a u ovome slučaju ni dijalekt ne pomaže mnogo. IPAK SMO SAMI I BILLY su priče bazirane na ofucanim idejama. POSLJEDNJI LETAČI imaju dosta dobru ideju, ali ne toliko dobru đa bi je trebalo pripovijedati tako opširno. Skratite, i to jako! SPLET OKOLNOSTI ima dobar stil, no naracija bi morala biti konciznija i jasnija. Ideja ie stara, pokušajte s nečim svježijim. TUŽNA SUDBINA... neće doživjeti tužnu sudbinu ako joj izmislite drukčiju posljednju stranicu —

ova je sasvim bezvezna nedostojna kvalitete cijele priče. Razumjeli smo se: napišite novi kraj priče! SVEMIRSKA DAMA je simpatična (kao i većina dama) no o njoj se kao simpatičnoj priči može razmišljati samo ako objasnite neke stvari: uvesti neki element koji je bitan za priču i zatim ga ostaviti »u zraku« znači prijevaru — a znate i sami da čitaoci ne vole ostati prevareni. PRIČA O DOVRŠENOJ MISLI ima previše filozofiranja, a premalo smisla, tj. nedovršenih misli. MALA MARINA: nečitka.

= Eto vidite, dragi čitatelju, unatoč toj golemoj većini »ne« —priča, situacija i nije tako crna: mnoge bi priče, uz ozbiljnije popravke mogle postati objavljive. Dakle, na posao!

— Vaš B. J.